

SVAZ PRŮMYSLU A DOPRAVY
ČESKÉ REPUBLIKY

SROVNÁNÍ DOPADŮ OBCHODNÍ POLITIKY EU V ČR A VYBRANÝCH ČLENSKÝCH STÁTECH

PRAHA

LISTOPAD 2022

Zpracovatel: GOVCOM, a. s.

§ 320a písm. a) – činnosti podporující vzájemná jednání sociálních partnerů na celostátní nebo krajské úrovni, která se týkají důležitých zájmů zaměstnavatelů a zaměstnanců v roce 2022 na aktuální témata – Zákoník práce – náměty na změny na základě vyhodnocení komplexní novely zákoníku práce z roku 202, elektronizaci doručování a Judikatury Soudního dvora EU, Flexibilní formy práce v ČR, Vliv koronavirové krize na využívání zahraniční pracovní síly v ČR, Srovnání dopadů obchodní politiky EU v ČR a vybraných členských státech, Snížení administrativní zátěže v oblasti výzkumu, vývoje a inovací.

Obsah

EVROPSKÁ UNIE, JEJÍ ORGÁNY A OBCHODNÍ POLITIKA.....	5
ZÁKLAD FUNGOVÁNÍ EU.....	7
LEGISLATIVA EU V OBLASTI OBCHODNÍ POLITIKY	9
JAK LZE DO LEGISLATIVNÍHO PROCESU ZASÁHNOUT	12
OBCHODNÍ POLITIKA EU – PRÁVNÍ ROZBOR, NÁSTROJE A ZÁSADY	14
DOPAD NA ČLENSKÉ STÁTY	17
MALÉ A STŘEDNÍ PODNIKY V RÁMCI OBCHODNÍ POLITIKY EU.....	20
REVIZE OBCHODNÍ POLITIKY EU Z ROKU 2020	22
VEŘEJNÁ KONZULTACE K OBCHODNÍ POLITICE EU	22
REVIZE OBCHODNÍ POLITIKY 2020: VÝSLEDKY REVIZE	24
SROVNÁNÍ AKTIVITY VE VYBRANÝCH ZEMÍCH	26
VÝSLEDEK REVIZE	31
ZÁVĚR	31
MEZINÁRODNÍ SMLOUVY (TZV. VNĚJŠÍ SMLOUVY) ROZBOR A DOPADY NA STÁTY EU.....	32
OBCHODNÍ DOHODY EU – AKTUÁLNÍ SITUACE.....	34
IMPLEMENTACE A VYNUCOVÁNÍ DODRŽOVÁNÍ DOHOD.....	38
PROBLÉMY OBCHODNÍCH DOHOD.....	41
NÁSTROJE OCHRANY OBCHODNÍCH ZÁJMŮ	42
VYHODNOCOVÁNÍ DOHOD EX POST.....	44
POLITIKA TRANSPARENTNOSTI A UDRŽITELNOSTI PŘI VYJEDNÁVÁNÍ DOHOD	45
VÝZNAMNÉ DOHODY EU SE TŘETÍMI ZEMĚMI A JEJICH PŘÍNOSY	47
EU A USA.....	48
EU A JAPONSKO	51
EU A ČÍNA.....	54
EU – KANADA.....	55
EU A DALŠÍ VÝZNAMNÉ SMLOUVY.....	57
ZÁVĚR	59
PRAKTICKÁ ČÁST – ČR A VYBRANÉ ZEMĚ.....	61
NEJVĚTŠÍ OBCHODNÍ PARTNEŘI VYBRANÝCH ZEMÍ	63
FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DOPADY OBCHODNÍ POLITIKY NA ČLENSKÉ STÁTY.....	64
SWOT ANALÝZA STAVU V ČR.....	65
PROBLEMATIKA OBCHODNÍCH KOMOR A ASOCIACÍ	66
MODELACE ÚPRAVY PRAVIDEL VEŘEJNÉ PODPORY V ČR ZA ÚČELEM ZVÝŠENÍ AKTIVITY FIREM K EU (ČLENSTVÍ V ASOCIACÍCH).....	70
AKTUÁLNÍ STAV VE VYBRANÝCH ZEMÍCH (NĚMECKO, FINSKO, MAĎARSKO).....	71
ZÁVĚR	74
VLIV NA PROCESY EU – NÁSTROJE A JEJICH VYUŽITÍ	76
PŘÍMÉ KOMUNIKAČNÍ KANÁLY S EU	76
NEPŘÍMÉ KANÁLY KONTAKTU S EU	84
ZÁVĚR	86
PODPŮRNÝ VÝZKUM.....	87
PRŮBĚH A ZÁVĚRY VÝZKUMŮ	92
VÝZKUM MEZI FIRMAMI	96
ZÁVĚR	103
DOPORUČENÍ.....	105
ZÁVĚR.....	110
PŘEHLEDY	112

TABULKY	112
OBRÁZKY	112
MODELY	112
GRAFY	112
SEZNAM ZKRATEK	113
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ	114
MONOGRAFIE	114
PRÁVNÍ PŘEDPISY	114
JUDIKATURA	114
ONLINE PUBLIKACE	114
INTERNETOVÉ ZDROJE	115
PŘÍLOHA Č. 1 – SCHÉMA OBCHODNÍ POLITIKY ČR JAKO ČLENA EU	119
PŘÍLOHA Č. 2 – PŘEHLED STRAN A POZIC ČESKÝCH EUROPOSLANCŮ	120
PŘÍLOHA Č. 3 – ELEKTRONICKÉ ZDROJE	121

ÚVOD – Zadání projektu

Téma dopadů obchodní politiky EU vůči členským státům EU, výhody a nevýhody pro národní ekonomiky či možný vliv jednotlivých států na ovlivnění připravovaných obchodních politik je zejména v dnešní době velmi diskutované. Hlavním tématem této práce je srovnat dopady obchodní politiky EU v ČR a vybraných členských státech.

V první části analýzy se zaměříme na obchodní politiku jako koncept a popisujeme jednotlivé souvztažnosti na firmy v rámci obou důležitých pilířů, tedy obchodní politiky EU a obchodní politiky ČR. Obchodní politika dané země a souhrnně EU je obrovský makroekonomický agregát, který bychom chtěli pomocí metod jako jsou pozorování, komparace, dotazování, ale i indukce a abstrakce přiblížit i z pohledu mikroekonomického a sice lokálních firem a přínosu či naopak negativních dopadů na ně. Dále bychom se chtěli opřít o vývoj obou těchto politik v rámci posledních období, neboť samotná pandemie COVID-19 i válečný konflikt na Ukrajině bude z hlediska přechodu z téměř volného trhu k zavedení určitých protekcionistických opatření velkým obratem v rámci původní obchodní politiky a s ní souvisejících strategií a mezinárodních dohod, nehledě na možné dopady na jednotlivé firmy.

Ad 1) Samotnou obchodní politiku EU doplníme z hlediska přínosu pro Českou republiku a její firmy, o ty nejzajímavější dohody EU a třetích zemí. Jedná se o tyto dohody: EU-Spojené království, EU-Spojené státy americké, EU-Rusko, EU-Čína, případně Japonsko. Vybrali bychom právě tyto země, neboť jsou v posledních letech z pohledu ČR kvantitativně nejzajímavější, co do vývozu ČR do třetích zemí.

Ad 2) Dále chceme komparativně pojmout obchodní politiku ČR a postavit do přehledu s dalšími členskými zeměmi EU, přičemž výběr bychom volili na základě skutečnosti, která země se vzhledem ke své velikosti (přepočít HDP na obyvatele) soustředí více na vývoz do zemí mimo EU. Jako ucházející se v tomto případě jeví Německo, Finsko a Maďarsko.

Podstatnou součástí je SWOT analýza, která má zahrnovat jednotlivé rozvojové směry obchodní politiky ČR, možný potenciál a s tím související aktivity. Zde jsme kladli důraz spíše na praktický pohled a na možnou implementaci dobré praxe ze zahraničí. Závěrem první části je identifikace možného zlepšení jak na straně firem, tak na straně státu.

Druhá část se věnuje problematice právního a administrativního pohledu na obchodní politiku, implementační problémy a jejich zhodnocení. Ve spolupráci s legislativci vypracujeme návrh řešení včetně vyhodnocení z pohledu dopadů na SPČR. Vezmeme v úvahu potřebu legislativních změn a úprav včetně možných finančních a materiálních dopadů. Práci doplníme o podpůrný výzkum mezi stakeholdery a firmami. Důkladně zhodnotíme možnosti podpory spolupráce firem a státní správy v případě, že se ukáže potřeba transformace vycházející ze zájmu firem. Závěr se pokusíme podpořit silnými argumenty v oblasti kompetencí jednotlivých stakeholderů.

Pro navrhované řešení připravíme a zmapujeme názory nejvýznamnějších zainteresovaných stran a zhodnotíme příležitosti a rizika pro SPČR. Pro SPČR připravíme návrh vhodné pozice k dané problematice.

A konečně posledním výstupem je celkové zhodnocení popsaného aparátu a formulace praktických doporučení pro zadavatele této analýzy.

Legislativní a informační doplnění

- Příprava celé zprávy (analýzy) jako celek vychází z aktuální situace jak v České republice, tak v návaznosti na globální dopady pandemie COVID-19, válečného konfliktu na Ukrajině atd. Zásadní vliv na zpracování analýzy mělo probíhající předsednictví ČR v Radě EU (CZ PRES 2022, červenec–prosinec 2022).
- Analýza byla zpracovávána v období duben–listopad 2022. Závěry a doporučení byly definovány s ohledem na skutečnost nejasného dalšího směřování podpory exportu (vláda doposud neurčila jasné směřování obchodní a proexportní politiky, to nevycházelo ani z programových prohlášení jednotlivých politických stran). Bohužel pak téma obchodní politiky nebylo ani prioritou českého předsednictví v Radě.
- Země pro srovnání v rámci analýzy byly vybrány jako mix zemí s odlišným přístupem ke státní podpoře exportu, avšak o země s podobnými limitujícími prvky (ekonomický stav země či geografická blízkost atd.).
- Během sběru dat jsme oslovili vybrané stakeholdery v oblasti podpory exportu a data srovnali s řadou zahraničních příkladů. K dosažení objektivitu informací jsme tak sbírali data z více zdrojů a navzájem je ověřovali. V případě zahraniční praxe jak od českých zastoupení ve vybraných zemích, tak od ambasad vybraných zemí v ČR. Data jsme dále ověřovali ze statistických zdrojů jak na úrovni EU, tak na úrovni ČR.
- K práci jsme nepřistoupili s cílem vytvořit utopický model řešení či doporučení, ale vždy jsme přihlíželi k faktickým možnostem realizace takového řešení, tedy i k limitujícím prvkům společenským, politickým, personálním atd. a také zahraničním zkušenostem.
- Směřování práce a výsledná doporučení tak reflektují nejlepší možná a prakticky aplikovatelná řešení pro optimalizaci či nápravu zjištěného stavu. Kládli jsme zásadní důraz na to zpracovat taková doporučení, která budou okamžitě využitelná v praxi. Cílem bylo předejít tvorbě v řadě další teoretické analýze, která bude založená tzv. „do šuplíku“ ihned po předání.

Evropská unie, její orgány a obchodní politika

V rámci obchodní politiky je důležité zmínit dva podstatné přístupy a termíny zároveň a sice protekcionismus a liberalismus, přičemž historicky oba jako střídavě narážející vlny budovali a formovali pobřeží zvané „mezinárodní obchod“. Liberalismus/ liberální obchodní politiku definuje Fojtíková jako „snižování celních bariér a odstraňování všech netarifních opatření, jež znemožňují volný obchod“.¹ A naopak protekcionismus je směr, kdy se jeho stoupenci snaží ustanovit obchodní bariéry vůči zahraniční konkurenci. Prvním průkopníkem protekcionismu byl Aristoteles, který tvrdil, že cílem člověka má být „polis“ neboli obec a obec je soběstačná a má cíl sama v sobě. Dále se na přelomu 16. a 17. století v tehdejší západní Evropě (Anglie, Francie) jednalo o tzv. Merkantilismus, jehož smyslem bylo omezit dovoz, aby nedocházelo k odčerpání drahých kovů ze země. V historii se jednotlivé země uchýlily k protekcionismu ještě několikrát například v případě tzv. Corn Laws opět v Anglii anebo když německý kancléř Otto von Bismarck přistoupil ke zvýšení celních tarifů u mnoha dovážených položek.

Za mořem v 30. letech USA přijala téměř 60 % cla v podobě „Smoot-Hawley Tariff Act“ a dopadlo to tak, že následovala velká hospodářská krize, a i další ekonomiky světa se tak uzavíraly. Návrat k liberalismu ještě více oddálila druhá světová válka, přičemž až na jejím konci se opět pomalu diskutuje o myšlence volného obchodu. Podstatné však je, že každé omezení většinou pobouřilo ostatní obchodní partnery a ti jednali odvetně. Proto daná země vesměs vždy následně svá vývozní nebo dovozní omezení zrušila, protože jen tak se jí dařilo posilovat blahobyt, kterému dnes moderně říkáme „tvorba HDP“ aneb protekcionismem nikdy nelze dlouhodobě dosáhnout takového ekonomického růstu, jako v případě liberalismu.

Pokud bychom se chtěli bavit o aktuálních pokusech o protekcionismus, tak z období koronaviru se jednalo o omezení vývozu osobních ochranných prostředků (dále jen „OOP“), kdy vývoz určitých OOP (jako ochranné brýle, rukavice, respirátory, masky a obleky) dle rozhodnutí Evropské komise byl bez speciálního vývozního povolení zakázán. Více viz Prováděcí nařízení Komise (EU) č. 2020/402.² Nicméně bohužel jako ještě aktuálnější příklady protekcionismu (ačkoliv stavěného na dobrém úmyslu) je možné uvést reakční sankce vzhledem k vojenskému útoku Ruska na Ukrajinu, ale i reakce některých členských států EU (vnitřní trh EU).

Ale nyní dost o protekcionismu, neboť obchod se zbožím a službami výrazně přispívá k posilování udržitelného růstu a tvorbě pracovních míst. Dlouhodobá snaha EU a mezinárodních organizací je usilovat o maximální liberalizaci mezinárodního obchodu ovšem za dodržení určitých podmínek a sice je třeba brát ohled na uplatňování lidských práv, ochranu životního prostředí a klimatu, ale také konat v souladu se sociálními aspekty. Pouze tímto způsobem je možné vytvořit dlouhodobě udržitelnou a vůči společnosti odpovědnou obchodní politiku.

Na vývozu zboží a služeb mimo EU závisí více než 30 milionů pracovních míst. Dle shlédnuté prognózy bude v budoucnu 90 % světového růstu generováno za hranicemi Evropy. Obchod a otevřenost ekonomiky je tedy prostředkem růstu a jednou z klíčových priorit pro EU.³

¹ FOJTÍKOVÁ, Lenka. Zahraniční obchodní politika ČR: Historie a současnost. Praha: C. H. Beck, 2009, s.6

² Nařízením Komise (EU) č. 2020/402

³ Evropská rada – Rada Evropské unie. *Obchodní politika EU* [online]. 2.12.2020 [cit. 2022-07-14]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/trade-policy/>

Historie EU a platné smlouvy

Nejprve si přiblížíme historický vývoj EU z pohledu ratifikovaných smluv, tedy smluv, které jsou platné pro všechny členy EU a zásadně se tak dotýkají společného fungování. Evropský parlament jako takový byl zřízen svou první smlouvou v roce 1951. Hlavním smyslem bylo vytvořit spolupráci mezi 6 zeměmi (které spolu dříve válčily). Ve chvíli, kdy se EU rozrostla z 6 na 28 členských států bylo potřeba postupně zdokonalovat fungování EU jednotlivými smlouvami.

Evropský parlament, Rada, Komise, Soudní dvůr a Účetní dvůr vykonávají své pravomoci v souladu s ratifikovanými smlouvami. Evropská komise je pak považována za „ochránkyni smluv“. Ve chvíli, kdy je potřeba revidovat, upravit nebo vytvořit novou smlouvu EU, je ustanovena tzv. mezivládní konference (Intergovernmental conference). Tento institut slouží k setkávání zástupců vlád členských států a konzultaci navržené změny. Smlouva je dále konzultována s parlamentem EU, který k ní vyjadřuje svá stanoviska. Poslední taková mezivládní konference se konala v červnu 2007 a vedla k přijetí Lisabonské smlouvy (v platnost vstoupila 1. 12. 2009). Předchozí mezivládní konference se pak konala v roce 2004 a jejím cílem bylo navrhnout a schválit smlouvu o Ústavě pro Evropu. Smlouva však nikdy nebyla ratifikována všemi členy a nevstoupila tak v platnost.

V případě revizí a změn smluv pak na základě žádosti většiny členských států svolá předseda Evropské rady tzv. „konvent“. Ten se skládá ze zástupců národních parlamentů, hlav států či předsedů vlád, poslanců EU a zástupců EU. Doporučení konventu jsou následně překládána mezivládní konferenci. Lisabonskou smlouvou byl však mimo jiné zaveden zrychlený postup pro změnu politik a vnitřních činností EU, tzv. „zjednodušený postup pro přijímání změn“. V tomto případě není třeba svolávat konvent ani mezivládní konferenci. Rozhodnutí pak vstupuje v platnost po konečném schválení všemi členskými státy EU. Tento zrychlený postup však nelze použít pro rozšíření pravomocí EU.

Parlament s každou novou smlouvou získává větší pravomoci. Jedná se například o tyto smlouvy:

1. **Pařížská smlouva** (Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli), první a nejstarší smlouva budoucí EU, byla platná 50 let (1952–2022).
2. **Římská smlouva** (Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství a Evropského společenství pro atomovou energii), v platnosti od 1958.
3. **Smlouva o jednotných orgánech** – Bruselská smlouva – jejím důvodem bylo sloučení evropských orgánů. Vytvoření společné Komise a Rady pro všechna tři Evropská společenství (EHS, Euratom a ESUO). V platnosti od 1968 – následně nahrazena Amsterodamskou smlouvou.
4. **Jednotný evropský akt** – reforma evropských institucí v rámci příprav na přistoupení Portugalska a Španělska a urychlení rozhodovacího procesu umožňující zavedení jednotného trhu – v Radě bylo na další oblasti rozšířeno hlasování kvalifikovanou většinou, které členskými státy ztížilo možnost uplatnit při hlasování právo veta. Zavedení tzv. postupu spolupráce a postupu souhlasu, díky nimž získal větší vliv Evropský parlament. V platnosti od 1987.
5. **Smlouva o Evropské unii** (Maastrichtská smlouva) – přípravná opatření na zavedení evropské měnové unie a nových prvků politické unie (vymezila občanství, společnou zahraniční politiku a politiku v oblasti vnitřních záležitostí). Přinesla změny v podobě

vytvoření Evropské unie a zavedení procesu spolurozhodování, díky kterému dostal při rozhodování větší slovo Evropský parlament. Podpořila nové formy spolupráce mezi členskými státy, například v oblasti obrany, spravedlnosti a vnitřních záležitostí. V platnosti od 1993.

6. **Amsterodamská smlouva** – reforma evropských institucí související s přípravou na přistoupení nových členských států a nastavení transparentnějšího rozhodovacího procesu v EU. V platnosti od 1999.
7. **Smlouva z Nice (Niceská smlouva)** – reforma evropských institucí zaměřená na jejich zefektivnění poté, co se počet členských států zvýšil na 25. Smlouva také např. umožnila nové složení Evropské komise a pozměnila hlasovací systém v Radě. V platnosti od 2003.
8. **Lisabonská smlouva** – jejím cílem bylo posílit demokratičnost a efektivitu Unie a vytvořit podmínky ke společnému řešení globálních problémů, jako je například změna klimatu. Smlouva udělila rozsáhlejší pravomoci Evropskému parlamentu, změnila systém hlasování v Radě, zavedla tzv. občanskou iniciativu, funkce stálého předsedy Evropské rady a vysokého představitele pro zahraniční a bezpečnostní politiku a diplomatický sbor EU. Smlouva dále stanoví: pravomoci EU, pravomoci členských států, sdílené pravomoci.

Cíle Evropské unie jsou stanoveny v Lisabonské smlouvě a Listině základních práv EU.

Základ fungování EU

Pro mnoho občanů a společností ze členských států je stále složité pochopit všechny mechanismy fungování EU. Cílem této práce je zjednodušit a vysvětlit vhodné postupy pro prosazování obchodních zájmů na úrovni EU. Proto je potřeba jasně pochopit, jak EU funguje.

Mezi 3 hlavní instituce EU patří:

Evropská komise (European Commission)

Jedná se o výkonný orgán. Evropská komise navrhuje zákony a zajišťuje administrativní procesy a fungování EU. Je tvořena 27 komisaři (jedním z každé země) a v jejím čele je předseda Evropské komise – tedy jakýsi prezident EU. Evropská komise disponuje obřím aparátem, který čítá přes 30 000 zaměstnanců. Komise dbá na dodržování smluv, implementaci nařízení atd. Jednotlivé úkony vykonává skrze tzv. Generální ředitelství (Directorate-General, zkratka DG), což jsou v podstatě ministerstva EU. Těch má aktuálně 36, za každé zodpovídá jeden nebo více komisařů. Pro účely této práce nás nejvíce zajímají Directorate-Generals (DGs) a sice: TRADE, GROW, ENVI, ECFIN, COMP.⁴ Directorate-Generals neboli generální ředitelství jsou svým postavením evropský výkonný orgán, který v našem tuzemském prostředí připomíná

⁴ Directorate-Generals (DGs) of the European Commission. *Docip* [online]. [cit. 2022-07-15]. Dostupné z: https://www.docip.org/fileadmin/documents/Docip/Documents_permanents/DG_Commission_europenne_EN.pdf

ministerstva. **Nejpodstatnější pro zpracování tématu obchodní politiky je bezesporu tzv. DG TRADE (neboli generální ředitelství obchodu).**

Rozložení křesel v Evropském parlamentu po vystoupení Velké Británie z EU

Obrázek 1 – Rozložení křesel v Evropském parlamentu po vystoupení Velké Británie z EU

Zdroj: Evropsky Parlament – zpravodajství (2022)

Evropský parlament (European Parliament)

V Evropském parlamentu, který např. schvaluje zákony EU, sedí volení zástupci z každé země. Jedná se o 705 poslanců z 27 členských států. Česká republika je zastoupena 21 poslanci (což je méně než 3 %). Zvolení poslanci se sdružují ve frakcích (politické skupiny) s podobným politickým programem, který následně dodržují. Hlavní úlohu při přijímání nové legislativy hrají výbory (stejně jako v české parlamentu) – těch je v EU 20 stálých a někdy vznikají i dočasné. Na výborech probíhá odborná diskuse a přijímají se doporučení pro hlasování pléna – tedy celého parlamentu. Jedná se o jediné volené funkce přímo do struktur EU.

Rada Evropské unie (Council of the European Union)

Rada Evropské unie, též rada ministrů je vrcholným orgánem EU. V Radě jsou zastoupeni členské státy vždy 1 zástupcem na ministerské úrovni (tedy vždy dle projednávaného tématu

– pro obchodní politiku tedy ministři průmyslu a obchodu atd.). Hlavní činností Rady je přijímání legislativních rozhodnutí, společně s Evropským parlamentem. Je tedy možné, že zároveň zasedá několik Rad současně (k více tématům). V předsednictví Rady EU se střídají jednotlivé členské státy a to po 6 měsících. V druhé polovině roku 2022 předsedá Radě Česká republika. Složitou agendu rady pak připravuje tzv. Výbor stálých zástupců (COREPER) – v podstatě velvyslanci členských států v Bruselu. Každý členský stát má pak určitou váhu při hlasování, přičemž důležitá témata musí být schvalována tzv. kvalifikovanou většinou (min. 260 hlasů z 352, tj 73,9 %) – Česká republika má 12 z 352 celkových hlasů, stejně tak má Maďarsko. Německo má 29 hlasů a Finsko 7 hlasů.

Legislativa EU v oblasti obchodní politiky

Z hlediska strukturálního dělíme právo EU na primární a sekundární, popř. také terciární.

Primární právo

Je to nejvyšší zdroj práva EU, založeno na smlouvách, stanovuje pravomoci a povinnosti mezi EU a členskými státy. Patří zde veškeré ratifikované smlouvy, tedy zakládající smlouvy – Římské smlouvy ze kterých vznikla Smlouva o fungování Evropské unie, dále Maastrichtské smlouvy, **položily základ Smlouvy o Evropské unii**).⁵ **Výše uvedené zřizovací smlouvy tvoří tzv. ústavu unie a dokumenty primárního práva pak orgánům unie slouží jako předloha k tvorbě a provádění jednotlivých politik, tedy i společné obchodní politiky.**

Na základě článku 3 SFEU patří společná obchodní politika do výlučné pravomoci EU, tj. nepatří do sdílené pravomoci EU a členských států. To znamená, že členské státy dobrovolně při uzavírání Smluv přenesly veškeré pravomoci v této oblasti na orgány EU. Ve výlučné pravomoci je pouze EU schopna vytvářet právní předpisy a přijímat závazné akty a země EU tak mohou činit pouze tehdy, jsou-li EU zmocněny k provádění těchto aktů. Do výlučné pravomoci mimo obchodní politiku patří také např. stanovení pravidel hospodářské soutěže, celní unie anebo měnová politika pro země eurozóny (země které mají euro).

EU tudíž odpovídá za obchodní politiku členských států a vyjednává jejich jménem obchodní dohody. Její vyjednávací pozice je tak v celku mnohem silnější, než kdyby každý členský stát jednal sám za sebe. Unie se aktivně obrací na jednotlivé země a regionální uskupení s cílem sjednat s nimi obchodní dohody. Díky těmto dohodám mají obě strany, tedy EU i příslušná země, vzájemně výhodný přístup na trh. Podniky v EU tak mohou rozvíjet svou činnost a mnohem snadněji dovážet suroviny, které používají k výrobě svých produktů. Každá dohoda je jedinečná a může obsahovat ujednání týkající se snížení cel, pravidla ohledně práv duševního vlastnictví, udržitelného rozvoje či lidských práv. Unie se při sjednávání obchodních dohod nebo pravidel rovněž obrací na veřejnost, podnikatelskou sféru i nevládní organizace, aby se seznámila s jejich perspektivou.

Konkrétně je společná obchodní politika zakotvena v článcích 206 a 207 SFEU. Podle odst. 1 čl. 207 se společná obchodní politika zakládá na jednotných zásadách, zejména pokud jde o úpravy celních sazeb, uzavírání celních a obchodních dohod týkajících se obchodu zbožím a službami,

⁵ Smlouva o fungování Evropské unie dále jen „SFEU“, Smlouvy o Evropské unii dále jen „SEU“, společně označované jako „Smlouvy“.

obchodní aspekty duševního vlastnictví, přímé zahraniční investice, sjednocování liberalizačních opatření, vývozní politiku a opatření na ochranu obchodu, jako jsou opatření pro případ dumpingu a subvencování. Společná obchodní politika je prováděna v rámci zásad a cílů vnější činnosti Unie. Je zde dána působnost jednotlivých orgánů EU, zejména Evropského parlamentu, Rady a Komise.

Sekundární právo

Vychází z práva primárního a z kompetencí jednotlivých orgánů EU a jedná se o nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska.

Normy sekundárního práva jsou přijímány na základě primárního práva (Smlouvy) a v souladu s ním, jinak jsou (popř. Soudním dvorem mohou být prohlášeny) neplatné. Obecně jsou vydávány na základě konkrétního a výslovného zmocnění podle Smluv a jsou tak jedním z prostředků realizace pravomocí svěřených EU členskými státy.

Toto základní členění na typy právních aktů sekundárního práva však nemusí být konečné a při tvorbě dokumentů se objevují i další typy, např. rámce, sdělení apod. Tyto atypické předpisy se však podobají oněm předpisům, které nejsou právně závazné a které nemají přímé účinky na třetí osoby.

Obecné zásady unijního práva

Vznikají zobecňováním existujících pravidel unijního práva a ústavních systému členských států a jejich formulaci nalezneme zejména v judikatuře Soudního dvora.⁶

Mezinárodní smlouvy uzavírané unií

Patří zde tzv. vnější smlouvy tedy hlavně smlouvy, které EU uzavírá s nečlenskými, tedy třetími státy a mezinárodními organizacemi jako je WTO. Vzhledem k zaměření této práce je těmto smlouvám je věnovaná samostatná kapitola.

Dále dělíme akty práva EU na legislativní a nelegislativní a neznamená to, že nelegislativní akt nemá právní závaznost.

Legislativní proces v EU

- Tvorba nařízení, směrnic a dalších předpisů musí vycházet z legislativních pravomocí neboli konkrétního ustanovení primárního práva (v daném případě na základě článku 207 SFEU – srov. dále).
- Legislativou se prolínají mimo obecné zásady dva velmi významné principy, a to princip *proporcionality* (přiměřenost právní regulace) a *subsidiarity* (na vyšší úrovni je možné regulovat to, co nelze regulovat na nižší úrovni – tj. na úrovni EU vs. úrovni národní). Na základě principu subsidiarity je tvorba nařízení až tím posledním nástrojem ultima ratio, jelikož zcela nahrazují národní normy a unifikují unijní právo, nicméně právě v oblasti společné obchodní politiky se aplikují většinou, jelikož nelze tuto problematiku řídit na nižší úrovni (výlučná pravomoc EU).

⁶ TOMÁŠEK, M., TÝČ, V., PETRÍK D. a kol. Právo Evropské unie. 3. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2021

- Při tvorbě legislativních právních aktů vždy vystupuje jako “autor” Rada a/nebo Evropský parlament. U nelegislativních (prováděcích či přenesených) pak zpravidla hlavním autorem je Komise.
- Na základě článku 15 odst. 2 SFEU je jednání institucí veřejné a každá fyzická či právnická osoba má možnost přístupu k projednávaným dokumentům. Podmínky přístupu k těmto dokumentům jsou dány specifickým nařízením a jednacími řády daných institucí.
- Stejně tak jsou návrhy legislativních aktů poskytovány národním parlamentům, aby mohly posoudit soulad se zásadou subsidiarity.
- Legislativní proces začíná vlastně spíše neformálně na základě politického impulsu (zpravidla prostřednictvím zástupců členských zemí v Radě) a politické shody.
- Následuje požadavek na Komisi zpracovat příslušné podklady. V případě dlouhodobějších legislativních záměrů vypracovává Komise programové dokumenty v podobě sdělení s názvy jako akční plán, strategie, program apod. Z hlediska zájmových skupin je pak vhodné sledovat legislativní a pracovní plány Komise, které zpracovává výhledově na jeden rok dopředu, a následně se připravit na účast (např. formou připomínek). V praxi však tento plán nebývá vždy dodržován a není výjimkou, že očekávané nařízení (např. v návaznosti na programové období) bývá až o více než rok opožděné. Nicméně je možné se již ve fázi přípravy vyjadřovat ze strany zájmových skupin k budoucímu legislativnímu návrhu, kdy Komise rozesílá dotazníky (např. tzv. fiche) ohledně dopadu stávající úpravy a možného dopadu budoucí, semináře, kulaté stoly (spíše na úrovni ministerstev) a veřejné konzultace. Je možné ale požadavky prosazovat i skrze národní orgány (ministerstva a další významné úřady), resp. dohodnout se nejprve na národní úrovni a aby příslušné ministerstvo (např. MPO) daný požadavek prosazovalo ze své pozice
- Mimo dotčená ministerstva lze na národní úrovni jednat např. s Výborem pro EU, který např. koordinuje pozice za ČR k zásadním otázkám.⁷ Má svůj pracovní orgán na úrovni náměstků ministrů a případně také resortní koordinační skupiny. Zatímco Výbor je poradním orgánem vlády, tak na úrovni “kanceláře” funguje Odbor koordinace evropských politik jako sekce Úřadu vlády.⁸ Tyto orgány následně zajišťují zaslání tzv. rámcové pozice pro legislativní jednání v EU. Její součástí je např. stupeň důležitosti, popis dopadu na český právní řád apod. Rámcové pozice jsou i podkladem pro jednání s parlamentem, tj. Senátem i Poslaneckou sněmovnou, přičemž ČR by se měla vnitřně zkoordinovat a každý její zástupce (předseda vlády, příslušný ministr apod.) by měl v EU vystupovat jednotně, především prosazovat legislativní návrhy, které jsou pro ČR zásadní anebo nepřijatelné. V Poslanecké sněmovně má projednávání na starosti výbor pro evropské záležitosti, v Senátu pak především výbor pro záležitosti Evropské unie.⁹ Při nesouhlasu jedné z komor může vláda vznést tzv. parlamentní výhradu.¹⁰

⁷ Vláda České republiky. *Výbor pro Evropskou unii* [online]. [cit. 2022-07-17]. Dostupné z:

<https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/veu/vybor-pro-evropskou-unii-22560/>

⁸ Vláda České republiky. *Odbor koordinace evropských politik* [online]. [cit. 2022-07-17]. Dostupné z:

<https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/organizace-utvaru/koordinace-evr-politik/odbor-koordinace-evropskych-politik-31439/>

⁹ Senát Parlamentu České republiky. *Výbor pro záležitosti Evropské unie* [online]. [cit. 2022-07-17]. Dostupné z:

<https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/web/internet/7/struktura/vybory/veu>

¹⁰ TETOUROVÁ, Eva. Možnosti zapojení národních parlamentů do rozhodovacích postupů na úrovni EU v režimu Lisabonské smlouvy. Praha, září 2020, s. 19–21

- Legislativní iniciativa, tedy právo navrhnout legislativní akty (popř. jejich změnu) je určena převážně Komisi. Výjimečně mohou navrhnout i členské státy (v určité skupině) či jiné orgány EU, popř. je možná tzv. občanská iniciativa.
- V oblasti společné obchodní politiky se v převážné většině případů přijímají nařízení podle řádného legislativního postupu (srov. článek 289 SFEU). V tomto postupu se na rozhodování podílejí obě instituce (Rada i EP) za účasti národních parlamentů (posouzení subsidiarity). Probíhá až ve třech čteních (srov. čl. 294 SFEU). Oficiální zahájení je zveřejnění návrhu Komisí, který je pak rozeslán k vyjádření členským státům. Toto projednávání je poměrně složité a záleží na tom, do jaké míry Rada i Parlament souhlasí s předkládaným textem a zda jej hodlají přijmout či nikoliv (proto až tři čtení). Probíhají rovněž neformální dialogy zúčastněných institucí.
- Legislativní akty se vyhláší v Úředním věstníku Evropské unie. Vstupují v platnost dnem, který je v nich stanoven, jinak dvacátým dnem po vyhlášení.¹¹

Jak lze do legislativního procesu zasáhnout

Článek 207 vymezuje dva okruhy regulace společné obchodní politiky, a to buď tvorbou aktů sekundárního práva anebo uzavíráním vnějších dohod. Z aktů sekundárního práva se vydávají v zásadě (až na výjimky) nařízení postupem podle řádného legislativního postupu.

Jak občané, tak podnikatelé mají možnost ovlivňovat tvorbu společné obchodní politiky a sice prostřednictvím vstupování do řádného legislativního procesu.

- 1) **Mohou řádný legislativní proces iniciovat** – pokud by podnikatel potažmo občan měl zájem změnit textaci určitého nařízení v návaznosti na společnou obchodní politiku nebo iniciovat má tyto možnosti:
 - a. **Zahájit občanskou iniciativu** – podstata je během 1 roku nashromáždit nejméně 1 milion podpisů od občanů EU, k tomu je potřeba sestavit skupinu 7 organizátorů / občanů EU, přičemž každý z těchto 7 členů musí bydlet v jiném členském státě EU. Pak můžete požádat Evropskou komisi, aby jednala. Více zde: https://europa.eu/citizens-initiative/how-it-works_cs
Nevýhoda je časová náročnost toho procesu, případně finanční stránka a množství lidského kapitálu, neboť je potřeba mít komunikační prostředky mezi členskými státy a získat v nich občany, které budou sdílet stejný zájem!
Nutno říct, že většina občanských iniciativ se zaměřuje na životní prostředí, ochranu zvířat, nebo rovnoprávnost v pracovní právním procesu, s obchodními otázkami je občanská iniciativa spíše raritou.
 - b. **Kontaktovat české poslance Evropského parlamentu**, Čeští poslanci v Evropském parlamentu jsou nyní zvoleni na volení období 2019–2024. Je jich celkem 21, přičemž sdružují se do frakcí (skupiny se podobným politickým programem)

¹¹ Čl. 297/1 SFEU

Poslanec může:

- I. zahájit klasický postup, kdy Parlament požádá Komisi o návrh legislativního aktu. Nicméně je potřeba, aby i Parlament souhlasil s potřebou vytvořit nový legislativní akt EU. Případně vyzve konkrétní výbor ať připraví zprávu a ten už osloví Parlament. Poslanec může kontaktovat i Komisi a ta pak může zahájit proces.

c. **Podnikatel/ občan může předložit Evropskému parlamentu petici**

- d. **Lobbying** – velké korporace mají většinou své lobbyisty, kteří na úrovni EU komunikují s lidmi z Komise, DG Trade a jednotlivými Europoslanci, nejen to, mnohdy si i sami připraví návrh nového legislativního aktu.

2) **Podnikatelé nemusejí proces vzniku nového předpisu přímo iniciovat, ale můžou do něj v průběhu vstupovat a sice:**

- a. V momentě, kdy Komise na základě výzvy od Parlamentu začne připravovat nový předpis, tak ve valné většině zahájí veřejnou konzultaci, aby se mohly všechny zainteresované strany vyjádřit – viz přímé nástroje EU jako Have your say, Formulář EU nebo je možné reagovat na výzvy komise ke konzultaci, jak tomu bylo v případě veřejné obchodní politiky ze dne 16. 6. 2020.
- b. Později když už je nový předpis v prvním čtení na Radě, pak je možné zapojit se tzv. nepřímo. V tomto okamžiku je vhodné zapojit se prostřednictvím orgánu členského státu. Tedy zjistit, jaký postoj zaujala k navrhovanému legislativnímu aktu vláda, přičemž gesci nad pracovními orgány EU pro společnou obchodní politiku zajišťuje Ministerstvo průmyslu a obchodu a jejich jednání se pravidelně zúčastňují jeho představitelé, případně zástupci spolugestorských resortů – Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva zemědělství, nebo pracovníci úseku obchodní politiky bruselského Stálého zastoupení ČR při EU.¹²
- c. V momentě, kdy je návrh nového předpisu již ve druhém čtení v parlamentu a dále, pak je možnost jej ovlivnit/změnit relativně malá. Změny se omezují jen na opětovné předložení předchozích pozměňovacích návrhů Parlamentu, které zohledňují kompromis mezi Parlamentem a Radou nebo nový právní stav. Přesto však ještě můžete kontaktovat zvoleného poslance EP a požádat jej, aby hlasoval pro některé pozměňovací návrhy a zprávu, nebo proti nim.¹³

¹² Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Systém tvorby obchodní politiky EU vůči třetím zemím*. [online]. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/tvorba-principy-a-strategie-obchodni-politiky/system-tvorby-obchodni-politiky-eu-vuci-tretim-zemim--38699/>

¹³ European Parliament. *Řádný legislativní postup* [online]. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/infographic/legislative-procedure/index_cs.html#step4-citizeninvolvement

Obchodní politika EU – právní rozbor, nástroje a zásady

Společně se vznikem celní unie (1. července 1968) začalo Evropské hospodářské společenství vůči třetím zemím vystupovat jako jeden celek a obchodní politika se stala výlučnou pravomocí Společenství (viz čl.3 SFEU). To znamená, že právní předpisy v obchodních záležitostech přijímá a mezinárodní obchodní dohody uzavírá EU, nikoliv členské státy. Žádná členská země proto nemůže provádět vlastní, nezávislou zahraničně obchodní politiku a utvářet své vnější hospodářské vztahy vůči vnějšímu světu zcela samostatně.¹⁴ Nicméně nejedná se o plné přenesení v absolutním slova smyslu, *nýbrž členské státy mají relativně samostatné pravomoci v otázkách exportní politiky a mohou uzavírat mezinárodní smlouvy související se společnou obchodní politikou, pokud jejich předmět není výslovně obchodní*¹⁵, a za druhé, že ze zásady výlučnosti existuje celá řada výjimek, mezi které patří například obchod se zbraněmi, střelivem a válečným materiálem,¹⁶ u kterého mají členské státy pravomoc omezit obchod, pokud je to nutné k ochraně podstatných zájmů, bezpečnosti státu nebo pokud takové omezení nenaruší soutěž na trhu výrobků dvojího použití, tj. výrobků zneužitelných k vojenským účelům.

Společná obchodní politika je hlavní složkou a nejvíce integrovanou součástí komplexu vnějších vztahů EU. ČR se vstupem do EU připojila k celní unii, která na dovozy a vývozy z a do třetích zemí uplatňuje jednotné úpravy obchodních vztahů, závazné pro všechny členské státy EU. Podle článku 207 Smlouvy o Evropské Unii (Lisabonská smlouva), bývalý čl. 133 Smlouvy o založení Evropského společenství, společná obchodní politika je ve výlučné pravomoci Společenství a zakládá se na jednotných principech, zejména pokud jde o úpravy celních sazeb, uzavírání celních a obchodních dohod týkajících se obchodu zbožím a službami, obchodní aspekty duševního vlastnictví, přímé zahraniční investice, sjednocování liberalizačních opatření, vývozní politiku a opatření na ochranu obchodu, jako jsou opatření pro případ dumpingu a subvencování. Společná obchodní politika je prováděna v rámci zásad a cílů vnější činnosti Unie.¹⁷

Obchodní politika EU dnes již není jen o snaze nastavit prostředky k maximální efektivitě trhu ve vztahu k vývozu a dovozu mezi EU a třetími zeměmi. Naopak stejně důležité je i prosazování hodnot (zejména ve vztahu k lidským právům, životnímu prostředí a klimatu, sociálním a pracovním právům, udržitelnému rozvoji a rovnosti žen a mužů) ve smyslu vytvořit udržitelnou a vůči společnosti odpovědnou obchodní politiku.

Jinými slovy obchodní politika musí fungovat tak, aby zohledňovala současně i zelené a digitální transformace neboli tzv. „Green deal“ či „Zelená dohoda pro Evropu“. To ostatně přesně vymezuje Evropská Komise ve svém sdělení z 11.12.2019 a uspořádává dle politických priorit.¹⁸

Ukotvení v právním řádu unie

Společná obchodní politika odráží regulaci vztahů EU a třetích států. Z hlediska unijního práva se jedná o zahraniční obchod. Nespadá pod ní druhý okruh vztahů, a to vztahy interní, obchodní výměna mezi členskými státy navzájem, které se řídí pravidly fungování jednotného vnitřního

¹⁴ Evropská rada – Rada Evropské unie. *Obchodní politika EU* [online]. 2.12.2020 [cit. 2022-07-22]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/trade-policy/>

¹⁵ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 122

¹⁶ Čl. 346 odst. 1 SFEU

¹⁷ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Systém tvorby obchodní politiky EU vůči třetím zemím*. [online]. [cit. 2022-07-22]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/tvorba-principy-a-strategie-obchodni-politiky/system-tvorby-obchodni-politiky-eu-vuci-tretim-zemim--38699>

¹⁸ TOMÁŠEK, M., TÝČ, V., PETRÍK D. a kol. *Právo Evropské unie*. 3. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2021

trhu. Společná obchodní politika funguje už od počátku evropské integrace, kdy jako předstupeň jednotného trhu fungovala nejprve celní unie. Je de facto jednou z původních politik s cílem regulovat import a export, zahraniční investice a přijímat potřebná ochranná opatření. Skutečnost že jednotný vnitřní trh a společná obchodní politika na sebe navazují dokládá například zásada jednoty viz dále.¹⁹

Základním dokumentem vymezující společnou obchodní politiku je SFEU²⁰, konkrétně její čl. 3, čl.28–32 a dále část pátá zabývající se vnější činností unie a sice čl. 206 a 207.

Základní ustanovení zakotvující tuto politiku je v článku 206 SFEU:

“Vytvořením celní unie v souladu s články 28 až 32 přispívá Unie ve společném zájmu k harmonickému rozvoji světového obchodu, k postupnému odstranění omezení mezinárodního obchodu a přímých zahraničních investic a ke snížení celních a jiných překážek.”²¹

Zástupci členských států se scházejí rovněž v řadě poradních a asistenčních výborů pro obchodní otázky, které napomáhají Evropské komisi při výkonu jejích pravomocí. Jedná se například o Výbor pro evropské záležitosti, v současné době jsou aktuálně (Q3/2022) probíraná témata ve valné míře spojena s energetickou situací v Evropě.

Zásady uplatňované v rámci společné obchodní politiky

Článek 207 na základě generální klauzule následně vymezuje dva okruhy regulace, a to buď tvorbou aktů sekundárního práva anebo uzavíráním vnějších dohod. Z aktů sekundárního práva se vydávají v zásadě (až na výjimky) nařízení postupem podle řádného legislativního postupu. Tento typ aktu sekundárního práva se použije právě z toho důvodu, že společná obchodní politika spadá do výlučné pravomoci EU, a tudíž je vnitrostátní úprava prakticky vyloučena. Tvorba nařízení ve sféře obchodní politiky spadá mezi tzv. **autonomní nástroje EU**, které prostřednictvím unijního práva upravují tuto oblast komplexně (srov. dále tj. především dovoz a vývoz, opatření proti subvencím a dumpingu apod.). Uzavírání vnějších dohod pak představuje **smluvní nástroje EU** k úpravě obchodní politiky.

Vedle těchto dvou základních článků (206 a 207) je zapotřebí při realizaci obchodní politiky respektovat i tzv. **zásady**, a to ne pouze zásady přijaté v rámci EU. **Jedná se o i) obecné zásady vnějších vztahů; ii) zvláštní zásady společné obchodní politiky, ale též iii) zásady práva mezinárodního obchodu.**

- i) **obecné zásady vnějších vztahů, obecné zásady unijního práva**, který vychází z judikatury Soudního dvora, například *zásada právní jistoty*.
- ii) **zvláštní zásady společné obchodní politiky** – zde patří hlavně tzv. *zásada jednoty* aneb zboží dovezené do EU ze třetí země, jakmile jednou projde všemi procedurami a dostane se do volného oběhu, tak v tento okamžik mu náleží stejný přístup a právní režim jako zboží které bylo vyrobeno v přímo v EU. Nejprve se tedy zboží řídí pravidly danými společnou obchodní politikou a posléze již pravidly jednotného vnitřního

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Tamtéž

²¹ Čl. 206 SFEU

trhu, bod zlomu je v tomto případě splnění podmínek pro pohyb zboží v rámci režimu volného oběhu.

- iii) **zásady práva mezinárodního obchodu.** – jednou ze základních zásad, kterou přijímá každý člen WTO je *zásada zákazu diskriminace*. Projevuje se jako požadavek *národního zacházení*, jedná se v zásadě o obdobu *zásady asimilace* na rovní WTO, případně jako *doložka nejvyšších výhod* – smluvní strany si navzájem poskytují v hospodářském styku veškeré výhody včetně práv a výjimek, které uplatňují nebo hodlají uplatňovat vůči kterémukoliv jinému státu. Podstatné je, že zásada zákazu diskriminace není zásadou obecnou, nýbrž uplatňovanou jen v rámci závazků mezi WTO a unií.²²

Obsah společné obchodní politiky

Předmět samotné obchodní politiky je vymezen hned v prvním odstavci článku 207 SFEU a jedná se zejména o:

- stanovení a úprava celních sazeb,
- uzavírání celních a obchodních dohod týkajících se obchodu zbožím a se službami,
- uzavírání dohod týkajících se obchodních aspektů duševního vlastnictví (opatření zakazující obchodování s pirátskými kopiemi na evropském trhu), kde podle judikatury patří dohoda TRIPS, např.: ve věci C-414/11, kde se Soudní dvůr zabýval článkem 27 této dohody ohledně patentů: “Článek 27 Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, která je přílohou 1 C Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO) podepsané v Marrákeši dne 15. dubna 1994 a schválené rozhodnutím Rady 94/800/ES ze dne 22. prosince 1994 o uzavření dohod jménem Evropského společenství s ohledem na oblasti, které jsou v jeho pravomoci, v rámci uruguayského kola mnohostranných jednání (1986–1994), spadá do společné obchodní politiky.”, ale také obecně konstatoval:²³ “Když autoři Smlouvy o FEU v čl. 207 odst. 1 SFEU stanovovali, že „obchodní aspekty duševního vlastnictví“ spadají napříště do společné obchodní politiky v plném rozsahu, museli si být vědomi, že tento výraz vkládaný do citovaného ustanovení téměř doslovně odpovídá samotnému názvu Dohody TRIPS.”²⁴
- přímé zahraniční investice,
- sjednocování liberalizačních opatření,
- vývozní politika a
- opatření na ochranu obchodu, jako jsou opatření pro případ dumpingu a subvencování.

Tento výčet je sice demonstrativní, jelikož je uvozen slovem “zejména”, nicméně musí se jednat o jednotné zásady a cíle v rámci vnější činnosti EU (zásada jednoty). Judikatura potvrdila, že společná obchodní politika je součástí „vnější činnosti Unie“, dále plyne, že tato politika se týká obchodu se třetími státy, a nikoli obchodu na vnitřním trhu.²⁵

Společná obchodní politika tak pokrývá úplně regulaci dovozu a vývozu zboží. Mimo regulaci samozřejmě existuje zákaz obchodu některého zboží, jako jsou drogy a za určitých okolností

²² Rozsudek ze dne 10. března 1998, komise v. Německo, C-122/95, EU:C:1998:94

²³ Rozsudek ze dne 18. července 2013, Daiichi v. Demo C-414/11, EU:C:2013:520

²⁴ Bod 55 Tamtéž

²⁵ Bod 50 tamtéž

zbrojní a válečný materiál. Služby jsou pokryty zcela co do rozsahu služeb spadajících do působnosti práva EU a které lze poskytovat na jednotném vnitřním trhu včetně výše uvedených některých typů služeb, které podléhají jednomyslnému hlasování v Radě (kulturní, sociální apod.).

“Regulace obchodu pomocí nástrojů na ochranu obchodu představuje prostředek, který **unijní výrobce chrání před újmou a bojuje proti nekalé soutěži** ze strany zahraničních společností vyvolané například dumpingem a subvencemi.”²⁶

Dopad na členské státy

Výlučnost pravomocí EU znamená v podstatě zákaz pro členské státy přijímat vlastní legislativu a uzavírat mezinárodní smlouvy v oblastech uvedených výše. Je však možné delegovat výkon některých činností zpětně na členské státy. Členské státy sice mají zákaz v oblasti legislativy, nikoliv však v oblasti výkonu, kde naopak je zapotřebí jejich zapojení, tj. jejich vnitrostátní orgány vybírají cla, vydávají povolení apod.

Dále zde padá nutná součinnost ve smyslu sladění smluv přijatých před vstupem do EU s její legislativou. Toto se týká především oblasti ochrany investic, která je nejmladší částí společné obchodní politiky. EU zde získala výlučnou pravomoc mnohem později. Vzhledem k tomu členské státy do té doby samostatně uzavřely velké množství příslušných dvoustranných smluv s třetími státy. Za účelem řešení problematiky investic bylo přijato nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1219/2012, kterým se stanoví přechodná úprava pro dvoustranné dohody o investicích mezi členskými státy a třetími zeměmi. Pokroku v této oblasti došlo v letech 2017 a 2018 kdy docházelo k přijetí jednotných postojů a politických dohod v rámci evropských orgánů k prověřování zahraničních investic.²⁷

Ve vztazích s třetími státy vystupuje EU a vznikají jí tak závazky na základě mezinárodního práva. Tyto závazky jsou pak závazné i pro členské státy. Při porušení některých z těchto závazků odpovídá tedy třetím státům EU a jí pak odpovídá příslušný členský stát, který se takového porušení dopustil.

Nástroje společné obchodní politiky

Na základě druhu přijatých opatření dělíme nástroje obchodní politiky na:

1. **autonomní a smluvní** – toto dělení není podstatné z hlediska obsahového, neboť dokumenty vydávané v rámci obou nástrojů obsahují otázky spadající do působnosti společné obchodní politiky. Význam dělení lze spatřovat ale v hierarchii těchto dokumentů a v právním ukotvení přijatých opatření.

²⁶ Evropská rada – Rada Evropské unie. *Obchodní politika EU* [online]. 2.12.2020 [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/trade-policy/>

²⁷ Srov. např. tisková zpráva ze dne 20. listopadu 2018, (Prověřování investic: dosažení politické dohody o rámci EU, 2018)

Mezi další dělení patří například:

2. **finanční a nefinanční nástroje (popř. tarifní a netarifní)** – typicky prvním z nich je zavádění cla a jiných poplatků vůči třetím zemím, zatímco druhý typ má širší záběr a jedná se o různá administrativní opatření a další (včetně soudních rozhodnutí).
3. vývozní (např. podpora exportu) a dovozní opatření (cla a jiné poplatky).
4. skryté – nejsou předvídatelné podnikateli (např. technické požadavky) a zjevné (cla).

Autonomní nástroje společné obchodní politiky

Výše bylo popsáno, že v rámci aplikace společné obchodní politiky přistupují orgány EU většinou k ultimátní normě sekundárního práva a sice nařízením. Oproti tomu směrnice se v rámci SOP většinou nepoužívají. Autonomní nástroje regulují SOP komplexně přes dovoz a vývoz zboží a služeb až k opatřením vůči subvencím a dumpingu.²⁸

Autonomní tarifní nástroje – cla

Cla obecně jsou vůbec nejtypičtější nástroj SOP, týkají se pouze zboží (dovoz, průvoz i vývoz), nikoliv služeb. Clo má význam ochranný (protektivní např. levného zboží z Asie) anebo fiskální jako zdroj veřejných rozpočtů. Clo je zjevným opatřením, tudíž je stále preferovaným a transparentním nástrojem regulace mezinárodního obchodu, neboť je pro podnikatele předvídatelné. Ostatně i v rámci WTO jsou cla považována za akceptovatelný nástroj regulace. Zde jsou podstatná Nařízení o celním sazebníku (2658/87) a celním kodexu (450/2008), Nařízení 1186/2009 dále Nařízení 978/2012 a Nařízení 1378/2013.

Autonomní netarifní nástroje

- **Dohoda GATT** – obsahuje mimo jiné netarifní nástroje zakotvující obecné podmínky ohledně zákazu kladení množstevních překážek se zbožím (právní úpravu, správní či soudní rozhodnutí) včetně výjimek z tohoto zákazu z důvodu ochrany lokálních produktů (tj. v případě nutnosti přijímání kvót).
- **Regulace vývozu z důvodu veřejných zájmů** (kulturní dědictví, ochrana veřejného pořádku, mravnosti, ochrana lidí, zvířat a rostlin apod.). Nařízení 1061/2009, 116/2009, 1236/2005.
- Vývoz na základě **dvojího užití** – dvojí užití znamená možnost využít dané produkty jak k civilním, tak k vojenským účelům. Regulace takových produktů (např. výstupy strojího či chemického průmyslu a rozvíjející se robotika, nanotechnologie či umělá inteligence) je potom rovněž ve veřejném zájmu a je postaven zpravidla na nutnosti povolení ze strany příslušných orgánů členských států. Nařízení 428/2009.
- Ochranná opatření ve formě nařízení Rady na protiprávní jednání (zpravidla třetího státu či vývozce) - vychází z práva WTO.
- Ochrana před obchodními překážkami – zejména pro případy, kdy třetí státy porušují pravidla mezinárodního obchodu daná WTO (např. znevýhodňují zboží z EU). Nařízení 3286/94, 2271/96.

²⁸ TOMÁŠEK, M., TÝČ, V., PETRÍK D. a kol. *Právo Evropské unie*. 3. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2021

- Opatření proti dumpingu a subvencím – právní úprava EU rovněž vychází z GATT. Nařízení 1225/2009 – antidumpingové clo (včetně prozatímního). 597/2009 – antisubvenční vyrovnávací clo.

Smluvní nástroje společné obchodní politiky

EU doposud uzavřela celou řadu mezinárodních dohod, a to jak multilaterální (jedná se převážně o dohody uzavřené v rámci WTO), tak bilaterální. Smluvní nástroje představované dvoustrannými či vícestrannými dohodami regulují otázky obchodní politiky mezi stranami těchto dohod a mohou stanovit výhodnější podmínky, než jsou stanoveny obecně v nástrojích autonomních. Mohou obsahovat rovněž mechanismy na řešení sporů a také otázky nespadaající do obchodní politiky (např. humanitární pomoc)

Mezi smluvní nástroje /mezinárodní obchodní dohody se zeměmi mimo EU, jejichž cílem je otevřít nové trhy a přinést nové příležitosti pro evropské firmy řadíme:

1. **Dohoda s WTO** – hlavní smluvní nástroj EU (multilaterální smlouva).
2. **Smlouva o Evropském hospodářském prostoru a dvoustranné smlouvy s vyspělými sousedy**, kteří mají blízko k unii, a to smlouvy se Švýcarskem, Islandem, Norskem a Lichtenštejnskem. Tyto státy pobírají výhod jednotného vnitřního trhu, alespoň částečně.
3. **Smlouvy se státy východní Evropy a Balkánu** (zejména asociační)
4. **Smlouvy se státy Severoafrickými a Blízkého východu**
5. **Smlouvy s rozvojovými státy**, upravuje se většinou hospodářská pomoc v podobě preferenčního zacházení. (např. země ACP – Afrika, Karibik a Pacifik) Podporují rozvoj ve vztahu k obchodním partnerům z afrických, karibských a tichomořských zemí, jsou asymetrické co do výhod směrem k třetím zemím.
6. **Ostatní dvoustranné smlouvy**, Spojené státy Americké, Japonsko, aj. viz dále, nejedná se však o homogenní kategorii smluv.

Jednou z kategorií jsou tzv. **Asociační dohody**, tedy dohody uzavírané za účelem sladování obchodních politik a odstraňování bariér a dalších otázek, mezi něž často patří i výhled a příprava na budoucí členství v EU, tj. určitý předstupeň. Asociační smlouvy nejsou jednotnou kategorií, jsou součástí obchodní dohody, tzv. prohloubené a komplexní dohody o volném obchodu (DCFTAs). Posilují větší politické dohody například Unie pro Středomoří s Tuniskem. Zajímavostí je, že v roce 1993 byla podepsána Asociační dohoda i s Českou republikou, s účinností od 1. 2. 1995²⁹.

Společná obchodní politika je výrazně propojena se společnou zemědělskou politikou (Common Agricultural Policy – CAP). Zemědělská politika je vymezena v článcích 38 až 44 SFEU.

²⁹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 7/1995 Sb. m. s., o sjednání Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé

Malé a střední podniky v rámci obchodní politiky EU

Nástroje EU na podporu MSP

MSP hrají velice důležitou roli v mezinárodním obchodu EU, protože jejich vývoz tvoří 87 % podílu na celkovém vývozu EU. To dokládá, jak je jejich názor na obchodní politiku EU důležitý. MSP závisí na směřování obchodní politiky EU, protože je pro ně důležité zejména stabilní a předvídatelné obchodní prostředí, ale i možnosti přístupu na nové rostoucí trhy, které jim umožňuje uzavření mezinárodních obchodních a investičních dohod. Malé a střední podniky však často nesou vyšší náklady v rámci mezinárodním obchodu, příkladem je třeba obtížný přístup k informacím o potenciálních dodavatelích a obchodních partnerech ve třetích zemích, ale také je pro ně obtížnější se dostat k dobrému financování či zajištění. EU proto zavedla konkrétní nástroje a opatření s cílem podpořit je při podnikání v zahraničí. Zejména se jedná o zahrnování kapitol věnovaných malým a středním podnikům do nově uzavíraných dohod o volném obchodu, vytváření kontaktních bodů pro malé a střední podniky (Centra EU pro MSP), zřízení sítě Enterprise Europe Network (Největší podpůrná síť pro malé a střední podniky s mezinárodními ambicemi na světě, více viz dále), asistenční služby pro práva duševního vlastnictví určené pro malé a střední podniky a asistenční služby pro otázky ochrany obchodu určené pro malé a střední podniky. Komise již rovněž uspořádala v členských státech různé dny věnované přístupu na trh s cílem oslovit malé a střední podniky a pomoci jim překonat překážky při vývozu do třetích zemí.

Kromě toho se na internacionalizaci malých a středních podniků zaměřují různé širší iniciativy Komise. Stále však zůstává mnoho nevyužitého potenciálu na podporu obchodní a investiční činnosti evropských malých a středních podniků, zejména v rámci rostoucího počtu obchodních a investičních dohod EU. Mnoho malých a středních podniků o těchto příležitostech, včetně zadávání veřejných zakázek, vůbec neví, nebo se domnívá, že jsou určeny pouze pro větší společnosti. Kromě toho byly malé a střední podniky nejvážněji zasaženy v důsledku krize COVID-19 i poklesem globální poptávky. Přestože zásadní úlohu bude hrát přístup k financování, obchodní politika může také pomoci podpořit jejich oživení díky vytváření nových příležitostí.³⁰

Centra EU pro malé a střední podniky (EU SME Centre)

Tato centra byla vystavěna na klíčových trzích z hlediska exportu do třetích zemí – například Japonsko nebo Čína. Centra poskytují MSP Evropské unie rozsáhlou podporu ve formě praktického bezplatného poradenství při vývozu a investování na tyto trhy.

Experti centra, mající dlouhodobé a přímé zkušenosti s podnikáním a poradenstvím na místním trhu a poskytují bezplatně služby například v těchto oblastech:

- Rozvoj podnikání – poskytování poradenství o trhu, možnostech exportu a investování, marketingové poradenství;
- Právo – právní a daňové poradenství, praktické návody;
- Normy a standardy – poradenství ohledně certifikací, norem a posuzování kvality při exportu do konkrétní země,
- Lidské zdroje a vzdělávání – vzdělávací programy v různých odvětvích, databáze školicích kurzů, poradenství v otázkách lidských zdrojů;

³⁰ European Commission. Obnovená obchodní politika pro silnější Evropu – Oznámení o konzultaci [online]. 2020 [cit. 2022-07-31]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/july/tradoc_158877.pdf

- Přístup k adresáři poskytovatelů služeb, informačním databázím a aktualizovanému seznamu veletrhů;
- Hot-desking – bezplatné přechodné využití kancelářských prostor v SME Centru za účelem průzkumu místních obchodních příležitostí.

Enterprise Europe Network

<https://een.ec.europa.eu/> nejen na podporu MSP.

Enterprise Europe Network je projekt EU, který pomáhá podnikům inovovat a růst v mezinárodním měřítku. Je to největší světová podpůrná síť pro malé a střední podniky (MSP) s mezinárodními ambicemi. Síť je aktivní po celém světě. Sdružuje odborníky z členských organizací, které jsou známé svou dokonalostí v oblasti podpory podnikání.

Tabulka 5.1 Enterprise Europe Network síť partnerů

Stát	Počet partnerů v síti	Seznam
ČR	6	JIC Brno, Regionální hospodářská komora Brno, Krajská HK Moravskoslezského kraje, BIC Plzeň, Centrum pro regionální rozvoj CR, TC AV CR
Finsko	7	Business Finland Helsinki, Oulu, Tampere, Turcu Science Park Mikkeli, Seinajoki, Turku, Helsingin Seudun Kauppakamari
Maďarsko	9	HEPA Budapest, Eger, Hajdu Bihar Debrecen, Győr-Ménfőcsanak Kereskedelmi, Primom foundation NYIREGYHAZA, Pécs Kereskedelmi, Chamber Szeged, Feyer Kereskedelmi SZEKESFEHERVAR, Zala Megyei ZALAEGERSZEG
Německo	34	Berlin, Bremen, Hannover, Dresden atd.

Zdroj: Enterprise Europe Network, vlastní zpracování

Revize obchodní politiky EU z roku 2020

V roce 2020 vyzvala Komise všechny zainteresované subjekty, aby se vyjádřily ke změně obchodní politiky a podílely se na její revizi.

Veřejná konzultace k obchodní politice EU

V červnu 2020 vyhlásila Evropská komise veřejnou konzultaci k procesu revize obchodní politiky EU. Cílem konzultace bylo získat co nejširší zpětnou vazbu nejen od vládních orgánů, ale i představitelů z byznysu a širší veřejnosti.³¹

Evropská unie, potažmo všechny státy a trhy i samostatně čelily po pandemii COVID-19 výzvě v podobě zpomalení ekonomiky tuzemské ale obdobně se chovaly i ekonomiky ve světě. EU se tedy rozhodla přezkoumat obchodní politiku EU a nastavit ji tak, aby co nejvíce pomohla nastartovat trhy po pandemii COVID-19 a tedy, aby samotná obchodní politika reflektovala změny, ke kterým vlivem pandemie došlo. Příkladem může být závislost EU na jednom nebo málo vybraných dodavatelích dané komodity. V rámci pandemie je důležité zdůraznit závislost na ochranných pomůckách a zdravotnických prostředcích. Nicméně nyní v době energetické krize se výše zmíněná závislost na jednom dodavateli neboli monopolním postavení tohoto dodavatele, EU také zrovna nezúročila.

Koronavirová krize dále ukázala, že je potřeba aby EU měla kontrolu nad zahraničními investicemi a sice – kdo a za jakým účelem na území EU investuje. Krize na Ukrajině z roku 2022 tuto potřebu jen umocňuje.

Před pandemií, v podstatě celé poslední desetiletí EU velmi profitovala z propojení globálních ekonomik. Zahraniční obchod tvořil téměř 35 % HDP EU a hodnota přímých zahraničních investic v EU ve vztahu k HDP představovala 40 %. Otevřenost EU před koronavirovou krizí patřila k nejvyšším v celém světě, přičemž na vývozu záviselo 35 milionů evropských pracovních míst a dalších 16 milionů evropských pracovních míst záviselo na zahraničních investicích. Jinými slovy každé sedmé pracovní místo záviselo na vývozu – což je o dvě třetiny více než jak tomu bylo v roce 2000.³²

Druhý důvod/cíl k přezkumu obchodní politiky byla vidina silnější EU pomocí tzv. otevřené strategické autonomie, nicméně při zachování principů ochrany před nekalou soutěží.

Valdis Dombrovskis, výkonný viceprezident pro ekonomiku, řekl: „Abychom pomohli napravit ekonomické a sociální škody způsobené pandemií koronaviru, nastartovat obnovu Evropy, ochránit a vytvořit pracovní místa, tak z toho důvodu jsme nedávno navrhli hlavní plán obnovy pro Evropu založený na využití plného potenciálu rozpočtu EU. Evropská unie je světovou obchodní velmocí. Otevřený obchod založený na pravidlech významně přispěje ke globální obnově. Musíme zajistit, aby obchodní politika sloužila našim občanům a korporacím. Dnes

³¹ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Možnost přímo ovlivnit budoucnost obchodní politiky bude pro veřejnost otevřená až do půlky září* [online]. 28.7.2020 [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/tvorba-principy-a-strategie-obchodni-politiky/moznost-primo-ovlivnit-budoucnost-obchodni-politiky-bude-pro-verejnost-otevrena-az-do-pulky-zari--255947/>

³² European Commission. *EU trade & investment policy review* [online]. 16.6.2020 [cit. 2022-09-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12451-EU-trade-investment-policy-review_en

zahajujeme přezkum obchodní politiky s cílem upravit přístup EU ke světovému obchodu v tomto kritickém okamžiku pro globální ekonomiku.“

Evropská komise v dokumentu s názvem „Obnovená obchodní politika pro silnější Evropu – Oznámení o konzultaci“ vyzvala všechny členské země, aby zprostředkovaly tuto výzvu všem koncovým subjektům, zejména pak malým a středním podnikům a středních podniků, neboť ty tvoří základ celého hospodářství z kategorie vývoz.

Dotaz byl prostý „Jak je může obchodní politika EU podporovat MSP a ostatní subjekty (instituce, průmyslové podniky, media, ale zajímaly ji i názory ze stran občanů) v přístupu na zahraniční trhy a rozšiřování zákaznické a dodavatelské základny?

Konzultace se zaměřila na všechna aktuálně relevantní témata obchodní politiky EU se zvláštním zaměřením na:

- Budování odolné a udržitelné ekonomiky EU po koronaviru
- Reforma Světové obchodní organizace
- Vytváření globálních obchodních příležitostí pro podniky a zejména malé a střední podniky.
- Maximalizace příspěvku obchodní politiky k řešení klíčových globálních výzev, jako je změna klimatu, udržitelný rozvoj nebo digitální přechod
- Posilování obchodních a investičních vztahů s klíčovými obchodními partnery
- Zlepšení rovných podmínek a ochrana podniků a občanů EU

Otázky, na které EK požadovala odpovědi v rámci přípravy revize obchodní politiky byly následující:³³

- Otázka č. 1: Jakým způsobem může obchodní politika pomoci při zvyšování odolnosti EU a budování modelu otevřené strategické autonomie?
- Otázka č. 2: Jaké iniciativy by měla EU zahájit – sama či s dalšími obchodními partnery – na podporu podniků, včetně malých a středních podniků, k posouzení rizik a k upevnování a diverzifikaci dodavatelských řetězců?
- Otázka č. 3: Jak by měl být posílen mnohostranný obchodní rámec (WTO) za účelem zajištění stability, předvídatelnosti a prostředí založeného na pravidlech v zájmu spravedlivého a udržitelného obchodu a investic?
- Otázka č. 4: Jak můžeme využít širokou síť stávajících dohod o volném obchodu nebo nové dohody o volném obchodu v zájmu zlepšení přístupu na trh pro vývozce a investory z EU a prosazování mezinárodní regulatorní spolupráce, zejména v souvislosti s digitálními zelenými technologiemi a normami a s cílem maximalizovat jejich potenciál?
- Otázka č. 5: Se kterými partnery a regiony by EU měla upřednostňovat vztahy? Jak můžeme zejména posílit ke vzájemnému prospěchu obchodní a investiční vztahy se sousedními zeměmi a Afrikou?
- Otázka č. 6: Jak může obchodní politika podpořit obnovenou evropskou průmyslovou politiku?
- Otázka č. 7: Jak lze ještě pomoci malým a středním podnikům využívat příležitosti mezinárodního obchodu a investic? Jaké mají zvláštní potřeby nebo konkrétní

³³ Tamtéž

problémy, které je možné řešit opatřeními a podporou v rámci obchodní a investiční politiky?

- Otázka č. 8: Jak může obchodní politika usnadnit přechod na zelenější, spravedlivější a odpovědnější hospodářství doma i v zahraničí? Jak může obchodní politika dále prosazovat cíle udržitelného rozvoje OSN? Jak by mělo tyto cíle podporovat provádění a prosazování?
- Otázka č. 9: Jak může obchodní politika přispět k podpoře odpovědného chování podniků? Jakou úlohu by měla obchodní politika hrát při prosazování transparentních, odpovědných a udržitelných dodavatelských řetězců?
- Otázka č. 10: Jak mohou pravidla digitálního obchodu prospět podnikům z EU včetně malých a středních podniků? Jak by bylo možné podpořit digitální transformaci v EU, ale i v partnerských rozvojových zemích pomocí obchodní politiky, zejména co se týče digitálních technologií a hlavních vývojových změn (např. blockchain, umělá inteligence, toky dat velkého objemu)?
- Otázka č. 11: Jaké jsou největší překážky a příležitosti pro evropské podniky věnující se digitálnímu obchodu ve třetích zemích nebo pro spotřebitele, kteří využívají služeb elektronického obchodu? Jak důležité je pro obchodní činnost v EU mezinárodní předávání údajů?
- Otázka č. 12: Jak by EU měla – kromě stávajících nástrojů, jako je ochrana obchodu – řešit nátlakové, rušivé a nepoctivé obchodní praktiky třetích zemí? Měly by se dále vylepšovat stávající nástroje, nebo by se měly zvážít další?
- A poslední obecná otázka – otázka č. 13: Jaká další důležitá témata, kterým se nevěnují výše uvedené otázky, by měl přezkum obchodní politiky řešit?

Kontaktní kanály aneb jak bylo možné se k obchodní politice vyjádřit:

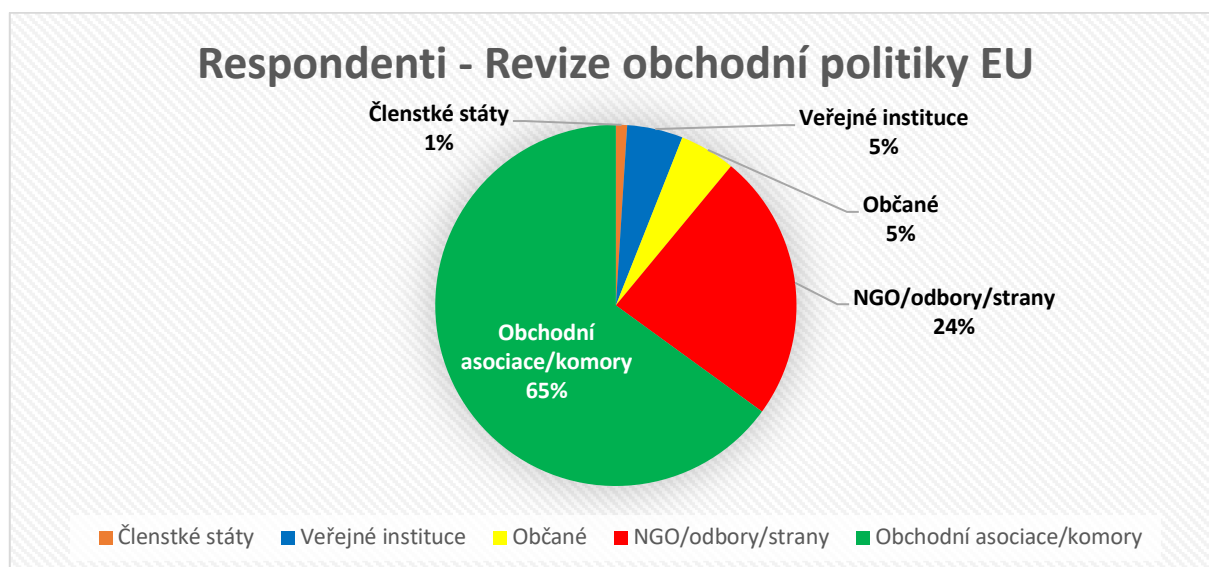
- 1) Kdokoliv přímo emailem na trade-policy-review-2020@ec.europa.eu
- 2) Neziskovky dále skrz Civil Society Dialogue s výkonným viceprezidentem pro ekonomiku Valdisem Dombrovskisem, které se konalo online prostřednictvím platformy WEBEX v pátek 13.11.2020.
- 3) Schůzky organizované evropskou komisí v členských státech nebo schůzky organizované členskými zeměmi s participací EU, dohromady více než 50 ve více než 22 členských státech.

Dle odpovědi z DG Trade na to, zda byla nějaká schůzka organizována i v ČR jsme dostali odpověď: „There was indeed one stakeholder meeting organised in Czech Republic in September 2020. This meeting was organised by the Czech Ministry of industry and trade with the participation of industry representative.“ Tedy ano jednání se zájmovými stranami se v ČR uskutečnilo v září 2020 a bylo pod taktovkou MPO.

Revize obchodní politiky 2020: Výsledky revize

Na výzvu reagovalo a své připomínky poslal na 414 respondentů z celkem 22 zemí. Níže na koláčovém grafu je patrné, že valná většina odpovědí přišla z podnikatelského prostředí od firem a asociací celkem 65 %. Na druhém v počtu zpětných vazeb byly nevládní organizace, odbory a politické skupiny.

Graf 1 – Znázorňující rozdělení respondentů reagujících na výzvu EK na revizi obchodní politiky EU

Zdroj: Evropská komise (2020)

Je nutné podotknout, že sběr 414 odpovědí v průběhu 5 měsíců z 22 zemí odpovídá ani ne 20 odpovědím na jednu reagující zemi, což je vzhledem k tomu, jaké téma bylo předmětem revize velice nízká míra reakcí. Tento nízký počet odpovědí závisí v první řadě na složitosti a délce celé výzvy, která měla 9 stran. Na základě dotazování 3 malých a středních firem, konkrétně VIZIAN, Globescope a Medical Monitor, je důvodem tak nízké reaktivity, že MSP nemají zdroje a čas (rovněž viz výzkum mezi firmami), který by mohly věnovat takto komplexnímu dokumentu, přičemž i samotné otázky byly strukturovány odborně, bylo jich hodně – celkem 13 viz výše, což má také demotivační vliv na menší firmy. Ostatně hned první otázka, byla pro tyto firmy odrazující, protože nerozuměly terminologii EU a sice co znamená „Model otevřené strategické autonomie“.

Zajímavým zjištěním v rámci sesbíraných odpovědí na výzvu byla skutečnost, že nově už některé subjekty udávají jako smysluplné řešení postcovidové situace tzv. RESHORING³⁴ (například u ochranných pomůcek). Což je vzhledem k tomu, že celé 20. a také počátek 21. století byl zaměřen na opačný směr a sice Offshoring (tedy proces výroby zboží v zámoří s cílem snížit náklady na práci a výrobu) změna. Nicméně většina odpovědí směřovala k tomu, že řešením není Reshoring jako takový, ale spíše diverzifikace v rámci dodavatelského sektoru a strategické hromadění zásob.

Respondenti rovněž podpořili reformu WTO a iniciativu a vedoucí úlohu EU v této věci, přičemž respondenti se vyjádřili, že by stálo za zvážení, zda mezinárodní pravidla v rámci WTO nedoplnit například o aktuální témata jako udržitelnost.

Drtivá většina se také vyjádřila, že je třeba podpořit transatlantické vztahy a chybějící dohody a jako důležité považovali též obchodní vztahy s Velkou Británií.

Dále byla velmi emotivním tématem podpora MSP. MSP čelí jako klíčovému problému tzv. informační mezeře. Nedostatek informací jim brání údajně využívat výhody s uzavřených obchodních dohod. MSP by ocenily, kdyby EU vyhradila budget a více prezentovala kritické

³⁴ Reshoring tedy proces, kdy by došlo k navrácení výroby a výroby zboží zpět do původní země společnosti, v těchto případech v rámci EU jako reflexe na koronavirus, ale i nyní v souvislosti s válkou na Ukrajině.

informace o obchodní politice pro MSP jako tržní příležitosti, podmínky licenčních postupů, dokumentace a místní regulace v třetích zemích. A nedávno spuštěný nástroj Access2Markets byl přijat jako krok správným směrem. Zároveň se skloňovala potřeba větší aktivity v rámci členských zemí.

MSP by také ocenily pojištění vývozu do rizikových třetí zemí, což by usnadnilo jejich prosazení se. Vedle toho podnikům rovněž stěžují fungování pravidla původu doplněná o digitalizaci a administrativu s tím spojená.

Kromě kategorie MSP se hodně odpovídalo i směrem k udržitelnosti. Shoda panovala v tom, že obchodní politika by měla mít jako svou nedílnou součást spojení obchodu a udržitelnosti, tedy politika udržitelného rozvoje. Nicméně EU byla kritizována, že tyto cíle neprosazuje dost aktivně neboť některý obchod obzvláště ze zaostalejšími třetími zeměmi má negativní sociální a environmentální dopady. Nápravu by viděli v přiblížení pravidel zboží ze třetích zemí těm, které jsou vyžadovány na produkci EU. To by měla vyžadovat multilaterálně i WTO.

Z pohledu digitalizace, kdy vlivem COVID-19 došlo k urychlení digitálního přechodu a rozvoje hlavně, co se online obchodování týče, ale i e-learningu, práce na dálku aj. Opět se poukazovalo na WTO, která by měla tlačit společnou iniciativu v oblasti elektronického obchodování. To souvisí s potřebou volného toku dat, ovšem za předpokladu zajištění vysoké úrovně ochrany osobních údajů. EU by měla prioritizovat prevenci lokalizaci dat, ochranu zdrojového kódu, zákaz tarifů na elektronické přenosy aj. Zároveň by pomohla elektronizace a odstranění papírových formulářů u zboží, neboť tato digitalizace by umožnila rychlejší pohyb zásilek přes celnici a jejich odbavení.

V rámci nekalých praktik, se respondenti vyjádřili k Číně a požadovali záruky proti nucenému transferu technologií a taky větší reciproitu co se týče přístupu k veřejným zakázkám. Zmíněna byla i dohoda o vládních zakázkách tzv. GPA.³⁵

Respondenti by uvítali vytvoření agentury ze strany EU, která by prověřovala přímé zahraničí investice (FDI).

Komplexní informace ke konzultaci:

https://policy.trade.ec.europa.eu/consultations/consultation-trade-policy-review_en

Srovnání aktivity ve vybraných zemích

V rámci porovnání připomínek ke konzultaci Komise k obnovené obchodní politice z roku 2020, tak mezi zeměmi ČR, Německo, Finsko a Maďarsko lze pozorovat, značné rozdíly, jak která země připomínkuje například návrhy změn obchodní politiky a které konkrétně instituce (MPO, nebo jiná odborně příslušná ministerstva či svazy a asociace) ty připomínky podávají. Zároveň je možné sledovat, a sepsat doporučení, které instituce u nás by se měly více angažovat a blíže vysledovat, zda je důvodem nižší míry připomínkování například administrativní zátěž či jiné faktory.

³⁵ Více zde: World Trade Organization. *Agreement on Government Procurement* [online]. [cit. 2022-09-08]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/gp_gpa_e.htm

Tabulka 1 – Vstupy do konzultace za vybrané státy EU

Země	Počet vstupů
Česká republika	3
Německo	41
Finsko	10
Maďarsko	1
Rakousko	4

Zdroj: vlastní zpracování, DG TRADE

Tabulka 2 – Přehled vybraných odpovědí na výzvu komise ve věci revize obchodní politiky z roku 2020³⁶

Název subjektu	Typ subjektu (ministerstvo, asociace, svaz, komora, firma aj.)	Zaměření	Ze které země subjekt pochází
SKODA	Společnost	výroba automobilů	ČR
Ministry of Industry and Trade Czech Republic	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR	státní politika v oblasti průmyslu, obchodu	ČR
Citizen 11	Občan 11	návrhář vzdělávacího prostředí	ČR
MTK	Ústřední svaz zemědělských a lesnických výrobců	podpora postavení venkovských podnikatelů a udržitelné využívání lesnických zdrojů	Finsko
NOKIA	společnost	telekomunikace	Finsko
Fingo	Finské rozvojové organizace	cca 270 rozvojových organizací, rozvojová spolupráce	Finsko
Finland Chamber of Commerce FI	Finská obchodní komora	podpora budoucnosti a pracovních míst pro Finsko	Finsko
Finnish Commerce Federation	Finská obchodní federace	podpora finského obchodu	Finsko
Finnish Forest Industries Federation	Svaz finského lesního průmyslu	ochrana zájmů společností z lesního průmyslu působícího ve Finsku	Finsko
Finnish Steel and Metal Producers	Asociace finských výrobců kovů a oceli	průmyslové sdružení finských technologických odvětví	Finsko
FFE	Advokacie pro malé a střední podnikatele Yrittäjät	podpora podnikání ve Finsku	Finsko
Federation of Finnish Technology Industries	Společnost technology industries of Finland	vytváření správných podmínek pro technologické společnosti	Finsko

³⁶ CIRCABC. *Consultations* [online]. [cit. 2022-09-09]. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/e9d50ad8-e41f-4379-839a-fdfe08f0aa96/library/b7341cb8-de80-4564-9a41-77cd2bba6dec>

Confederation Finnish Industry EK	Svaz finského průmyslu	podpora finského podnikání	Finsko
HU Chamber of Agriculture	maďarská zemědělská komora	zastřešuje zemědělskou činnost, domácí potravinový řetězec	Maďarsko
DIHK	Německá asociace obchodních komor	sdužuje jednotlivé německé hospodářská komory (celkem 79 komor)	Německo
VKI	Asociace keramického průmyslu	zastupuje zájmy společností keramického průmyslu	Německo
VZBV	Sdružení německých spotřebitelských organizací	sdužuje síly pro silnou ochranu spotřebitelů v Německu	Německo
WACKER	Globální společnost WACKER	výroba speciálních chemických produktů (cca 3200 produktů dodávaných do cca 100 zemí)	Německo
VCI	Svaz chemického průmyslu	zastupuje zájmy více než 1900 chemických podniků v Německu	Německo
VDA	Svaz automobilového průmyslu	zastupuje zájmy německého automobilového průmyslu	Německo
VDMA	Sdružení strojírenského průmyslu	strojírenský průmysl v Německu a Evropě	Německo
VDR	Asociace německého tabákového průmyslu	tabákový průmysl v Německu	Německo
Thyssenkrupp	Společnost	ocelářský a technologický podnik v Německu	Německo
rkslp.org	Platforma, neziskovka	relativně-konzervativní sociálně liberální platforma	Německo
PowerShift	Sdružení (nevládní organizace)	cíl ekologicky a sociálně spravedlivější světová ekonomika	Německo
Pro Wildlife	Mezinárodní nezisková organizace	ochrana ohrožených volně žijících zvířat	Německo
MEP Helmut Scholz	Helmut Scholz	člen evropského parlamentu	Německo
IKH	Průmyslová a obchodní komora pro Mnichov a Horní Bavorsko	zastupuje hospodářské zájmy	Německo
IHK.1	Průmyslová a obchodní komora pro Mnichov a Horní Bavorsko	zastupuje hospodářské zájmy	Německo
IAWR	Nezisková organizace IAWR	ochrana kvality pitné vody v povodí Rýna	Německo
H Bau Technik	Společnost technologie H-Bau (Pohlcon)	izolace, vyztužení, spojování	Německo
Fresenius	Společnost	největší světový poskytovatel dialyzačních produktů a služeb	Německo

German Economic Institute	Soukromý ekonomický výzkumný ústav v Německu	prosazuje liberální ekonomický a sociální řád	Německo
German farmer association	Německý svaz farmářů	zastřešující organizace 18 regionálních svazů zemědělců	Německo
Foodwatch	Německá organizace foodwatch, neziskovka	ochrana práv spotřebitelů a kvalita jídla	Německo
Foreign Trade Association of German Retailers	Asociace zahraničního ochodu německých maloobchodníků	zastřešující organizace pro dovážející maloobchodníky v Německu	Německo
Forum on Environment and Development	Německé forum pro životní prostředí a rozvoj, neziskovka	zvýšení povědomí německé veřejnosti o propojení životního prostředí a rozvoje	Německo
Fraunhofer	Fraunhoferova společnost	aplikovaný výzkum a vývoj v Evropě	Německo
Fairtrade International	Nezisková organizace FairTrade	propagace a uvádění na trh značky FairTrade	Německo
European Patent Office	Evropský patentový úřad	udělování patentů	Německo
ARD ZDF	Asociace veřejnoprávních vysílatelů v Německu/německá veřejnoprávní televizní společnost	veřejnoprávní vysílatelé v Německu	Německo
B.D.S.I.	Asociace německého cukrářského průmyslu	zastupuje zájmy středně velkých podniků v německém cukrářském průmyslu	Německo
BDI	Spolkový svaz německého průmyslu	podpora německého průmyslu	Německo
BEVH	Asociace elektornického obchodu v Německu	elektronické obchodování	Německo
BGA	Federální asociace velkoobchodu, zahraničního obchodu a služeb	zastupuje zájmy německého velkoobchodu, zahraničního obchodu a služeb	Německo
Bundestag	Poslanecký klub SPD	SPD v Německu	Německo
CECIMO part II	Německý svaz výrobců obráběcích strojů	hlas německého průmyslu obráběcích strojů	Německo
Citizen 19	Občan 19		Německo
Confederation German fashion and mode industry	Všeobecné sdružení německého textilního a oděvního průmyslu	zastupuje německý oděvní a textilní průmysl	Německo
STAHL	Sdružení ocelářského průmyslu	zastoupení politických zájmů ocelářských společností v Německu	Německo

Stiftung Familienunternehmen	Nezisková nadace	zastoupení zájmů velkých rodinných firem v Německu	Německo
Citizen 14	Občan 14		Německo
Citizen 16	Občan 16		Německo
SEMI	Globální společnost WACKER	sjednocuje celý dodavatelský řetězec výroby a designu elektroniky	Německo/USA
TUV Association	Asociace	zastupuje zájmy technických monitorovacích asociací (TÜV) v Německu a Evropě	Německo
WKO AT	Vídeňská obchodní komora	podpora rakouských firem a společností	Rakousko
Osterreichischen Gewerkschaftsbundes	Rakouská federace odborových svazů	nestranické zájmové sdružení pro zaměstnance	Rakousko
AT Ministry	Rakouské ministerstvo	Rakousko	Rakousko
BAK	federální komora práce	zastupuje zájmy rakouských zaměstnanců a spotřebitelů	Rakousko

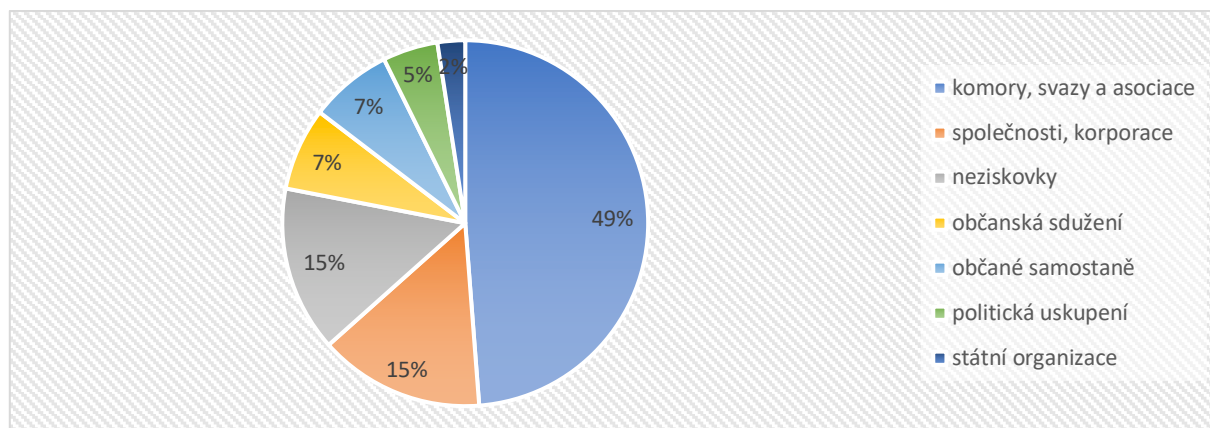
Zdroj: CIRCAB, vlastní zpracování (2022)

V rámci ČR konzultaci ze dne 16. 6. 2020 připomínkovala pouze společnost Škoda Auto, vyjádřilo se ovšem i MPO. Bohužel se přímo nevyjádřil žádný svaz nebo česká komora (které se údajně vyjádřily skrz MPO nebo mezinárodní organizaci jako EUROCHAMBERS nebo BUSSINESSEUROPE), zajímavostí je, že se vyjádřil také jeden občan.

Dne 23.9.2022 se v rámci společné diskuse při Zdravotnické konferenci v hotelu Grandior vyjádřil Ivo Hlaváč za HKČR následovně: „*Veřejné konzultace Komise jsou fenomenální proces, který je transparentní a kdy je jasné, co si kdo myslí a je patrné, kam všichni chtějí směřovat. Konzultace tvoří 1/3 procesu v rámci spolupráce na společné obchodní politice a jsou velmi podstatné.*“

Německo: Konzultaci ze dne 16. 6. 2020 připomínkovalo celkem 41 subjektů z toho 20 svazů, komor a asociací a komentovaly i nejdůležitější subjekty jako národní DIHK a několik lokálních IHK nebo BDI, dále 6 podniků, 6 neziskovek, 3 občanská sdružení, 3 občane, 2 politická uskupení a pouze 1 státní organizace a překvapivě se nevyjádřil gestor tedy The Federal Ministry for Economic Affairs and Climate Action (BMWK).

Graf 2– Rozložení reakcí z Německa na konzultaci obchodní politiky 2020

Maďarsko: Konzultaci ze dne 16. 6. 2020 připomínkovala pouze 1 instituce. Jednalo se o zemědělskou obchodní komoru.

Finsko: Konzultaci ze dne 16. 6. 2020 připomínkovalo celkem 10 organizací a institucí. Jednalo se o obchodní komory a svazy zaměřené na různé průmysly, jednalo se také o obchodní společnosti (NOKIA).

Výsledek revize

Z celkem 414 posbíraných reakcí a více než 50 meetingů a veřejných akcí pořádaných Komisí nebo lokálními gestory obchodní politiky v téměř všech členských státech je výsledkem změna strategie v oblasti společné obchodní politiky EU. Vše probíhalo v úzké spolupráci s Evropským parlamentem, vládami EU, podniky, občanskou společností a veřejností.

Jako pozitivní výstup lze vypíchnout prioritu nové strategie a sice zásadní reformu Světové obchodní organizace (WTO) a to v několika ohledech. Bojovat s ústupky v rámci ochrany prostředí a udržitelnosti a upravit globální závazky v oblasti obchodu a klimatu, aby tato spolupráce více reflektovala cíle tzv. Zelené dohody pro Evropu. Dále je zapotřebí pracovat na nových pravidlech pro digitální obchod, ale také posílit pravidla pro ochranu hospodářské soutěže. Digitální obchod je zapotřebí zjednodušit, odstranit co nejvíce stávajících překážek například při celních řízeních, tak aby bylo možné maximálně využívat výhod digitálních technologií.

V neposlední řadě je cílem v rámci SOP EU pracovat na efektivním systému řešení sporů při WTO.

V rámci nové strategie je potřeba se také zaměřit na klíčová spojení jako je např. transatlantické partnerství a posílit je. Jako reakci na nedodržování obchodních dohod si EU klade za úkol razantněji a asertivněji přistupovat k provádění a prosazování svých obchodních dohod, v boji proti nekalým praktikám a řešení otázek udržitelnosti. EU ve stále větší míře dbá na to, aby její dohody přinášely jejím pracovníkům, zemědělcům a občanům vyjednané výhody.

Závěr

V rámci konzultace o Obnovené obchodní politice pro silnější Evropu se vyjádřily primárně velké nadnárodní korporace (FEDEX, PFIZER, za ČR pak Škoda Auto.) disponující vlastním lidským kapitálem, který vypracoval odpovědi na jednotlivé otázky. Dále se vyjádřily rovněž svazy a komory, převážně ty větší a mezinárodní – BusinessEurope, EUROCHAMBERS a také neziskové organizace, občanská sdružení a pak jednotlivé státní organizace jako ministerstva a přibližně 20 občanů z celého světa. Nezapojily se, ale téměř vůbec MSP, které nemají kapacitu a ke spoustě z nich se výzva ani nedostane. Navíc je zde problém s terminologií EU, kdy jen pochopení dotazu je pro MSP obrovským problémem. Z pohledu ČR se zapojilo pouze MPO a Škoda Auto. Nezapojila se rovněž žádná lokální asociace, svaz nebo komora, což naopak třeba německá BIHK svá vyjádření poslala a stejně tak učinily i některé lokální IHK.

Mezinárodní smlouvy (tzv. vnější smlouvy) rozbor a dopady na státy EU

Tato kapitola se bude zabývat tzv., vnějšími smlouvami, které EU uzavírá s nečlenskými, tedy třetími státy a mezinárodními organizacemi jako je WTO. Nejprve, ale přistupme k rozklíčování vazby mezi mezinárodními smlouvami, unijním právem a vnitrostátním právem. Neboť v momentě, kdy unie uzavře smlouvu ať už se týká mezinárodního obchodu či nikoliv, tak práva a povinnosti plynoucí z této smlouvy, aby mohly být aplikovány na občany a korporace v jednotlivých členských státech, musí nejprve dojít k jejich recepci (tedy integraci do legislativy).

Mezinárodní smlouvy ve vazbě na vnitrostátní právo

V předchozí kapitole popisované a zmiňované unijní právo, jako autonomní právní řád, vzešlo právě z mezinárodních smluv. Vzhledem k tomuto mezinárodněprávnímu charakteru /základu práva EU je vhodné přiblížit postavení mezinárodního práva v kontextu práva vnitrostátního.

Zajímavost: Důležitou otázkou, která vyvstává po přenosu mezinárodní smlouvy do vnitrostátní sféry, je otázka právní síly, a tedy hierarchického zařazení tohoto nově příchozího souboru práv a povinností. Toto postavení si stanovuje vnitrostátní právo, ale přístup jednotlivých států se různí. V Německu jsou tyto smlouvy z hlediska jejich právní síly postaveny na úroveň zákonům, které je recipovaly.³⁷ Na podkladě zásady lex posterior, tak pozdější zákon může dřívějším zákonem recipovanou smlouvu nahradit. V Nizozemí mezinárodní smlouvy požívají naopak rovnocenné postavení s ústavním zákonem.³⁸

Charakteristika mezinárodních dohod

Mezinárodní dohody EU jsou právně závazné dohody mezi Evropskou unií a jednou nebo více zeměmi mimo EU nebo mezinárodními organizacemi. Mezinárodní dohody mají EU napomoci v plnění jejich politických cílů. Tyto dohody se mohou týkat komplexních oblastí, jako je obchod, spolupráce a rozvoj, nebo užších oblastí politik, například textilního odvětví, rybolovu, cel, dopravy nebo vědy a technologií. EU sjednává a uzavírá mezinárodní dohody se zeměmi mimo EU i s mezinárodními organizacemi, jako jsou WTO nebo OSN. Mezinárodní dohody mohou být uzavřeny v případě, že to stanoví Smlouvy, nebo v případě, že: i) je uzavření dohody nezbytné k tomu, aby bylo v rámci politik EU dosaženo jednoho z cílů uvedených ve Smlouvách; ii) má být dohoda uzavřena na základě právně závazného aktu EU; nebo iii) se uzavření dohody může dotknout společných pravidel či změnit jejich působnost.

Vnější činnost EU stanoví hlava V SEU a pátá část SFEU. Postup pro sjednávání a přijímání mezinárodních dohod je pro společnou obchodní politiku stanoven v článku 207 SFEU a pro ostatní oblasti vnější činnosti v článku 218 SFEU. Rada v průběhu celého postupu zpravidla rozhoduje kvalifikovanou většinou. Avšak v oblastech, ve kterých je k přijetí aktu požadována jednomyslnost, jako je oblast daní, rozhoduje jednomyslně. V případě dohod spadajících do oblasti sdílené pravomoci jsou rozhodnutí přijímána společně s Radou na základě dohody (se souhlasem všech členských států).

³⁷ MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo veřejné – obecná část – a poměr k jiným právním systémům. Brno: MuniPress. 7. vyd. 2020

³⁸ Tamtéž

Vzhledem k tomu, že EU má mezinárodním právem danou subjektivitu, má tak i způsobilost uzavírat mezinárodní smlouvy. Mezinárodní smlouvy slouží jako nástroj úpravy vztahů s třetími zeměmi a mezinárodními organizacemi.

Postup při sjednávání mezinárodní smlouvy

- Zástupce Komise jako vysoký představitel EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku doporučí Radě sjednat vnější dohodu. Věcně řeší mezinárodní smlouvy Komise, problematika okolo obchodní politiky spadá pod Generální ředitelství pro obchod (DG Trade).
- Rada následně dá zmocnění Komisi pro zahájení jednání a konkrétně jmenuje vyjednaváče nebo vedoucího vyjednávacího týmu EU. K tomu mu může Rada vydat postupové směrnice (nikoliv však směrnice ve smyslu sekundárního práva).
- V případě společné obchodní politiky Rada určí také zvláštní výbor, se kterým má vyjednaváč svůj postup konzultovat (tzv. "výbor článku 207") neboli Výbor pro obchodní politiku. Úkolem výboru je mimo konzultovat s vyjednaváčem na jedné straně a na druhé straně komunikovat a sladovat stanoviska členských států, které pak budou dohodami vázány. Komise (resp. vyjednaváč) předává pravidelně tomuto výboru zprávu o stavu jednání.
- **Výbor pro obchodní politiku řídí představitel předsedajícího členského státu Radě. V druhé polovině 2022 náležela tato úloha opět České republice. Gesce spadá pod Ministerstvo průmyslu a obchodu, přičemž se jednání účastní i zástupci spolu gestorů (např. Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo zahraničních věcí, Stálé zastoupení ČR při EU – pracovníci úseku obchodní politiky, popř. útvar Úřadu vlády určený pro ministra pro evropské záležitosti). Na Výboru mají členské státy možnost projednat celou škálu obchodně politických témat a veškeré související otázky. Pro tematické okruhy se výbor dále dělí na samostatné formace či fóra, ať už podle hospodářských a průmyslových oblastí (ochrana investic, farmaceutický sektor, kulturní zboží apod.), podle regionů, typu zboží apod.**
- Vyjednaváč vede každopádně samotné jednání.
- Kdykoliv v průběhu jednání může Rada přijmout revidované nebo nové směrnice pro jednání. Činí tak v případě, že je třeba změnit vyjednávací postoj, nebo chce-li se vyjednaváč (tj. Komise) odchýlit od původně schváleného postoje.
- **O následném podpisu smlouvy rozhoduje Rada. V oblasti obchodní politiky standardně kvalifikovanou většinou. Jednomyslně v oblasti obchodní politiky rozhoduje např. v oblasti služeb, obchodních aspektů duševního vlastnictví, v případě přímých zahraničních investic a dále v případech kulturních a audiovizuálních služeb (z důvodů zachování kulturní a jazykové rozmanitosti EU) a vzdělávacích, sociálních a zdravotních služeb. Obecně se jednomyslnost vyžaduje tam, kde tak stanoví sama dohoda, tj. obsahuje takové ustanovení.**
- Rozhodnutí Rady pak obsahuje zmocnění k podpisu smlouvy a případně taky pokyn k jejímu prozatímnímu provádění před vstupem v platnost (na základě předchozí dohody smluvních stran nebo rozhodnutí mezinárodního orgánu).
- **Prozatímní provádění v platnost je jedním z nástrojů, jak překlenout poměrně časově náročnou činnost při ratifikaci takových mezinárodních smluv, přičemž může být zájem na provádění smlouvy co nejdříve.** Druhým nástrojem mohou být prozatímní dohody obsahující pouze některé aspekty smluvního vztahu (např. hospodářských aspektů). Prozatímní dohody zpravidla nepodléhají schválení parlamentů členských států.
- **Rozhodnutí Rady o uzavření vnější dohody pak je rozhodnutím ve výše uvedeném smyslu (tedy ono normativní rozhodnutí).** V některých případech je nutné, aby Rada obdržela

souhlas Evropského parlamentu (v případě dohod o přidružení a dohod v oblastech, na něž se vztahuje buď řádný legislativní postup, nebo zvláštní legislativní postup, v němž je vyžadován souhlas Evropského parlamentu).³⁹ **Rozhodnutí následuje po podpisu smlouvy a představuje definitivní souhlas a projev vůle EU navenek. Jedná se o určitou dobu ratifikace jako souhlasu vnitrostátních parlamentů s mezinárodními smlouvami.**

- Po rozhodnutí obou smluvních stran vstupuje smlouva v platnost.
- V oblasti obchodní politiky se nevyžaduje souhlas evropského parlamentu a ani konzultace a ten je zde pouze informován. Pravidelně dostává od Komise zprávu o stavu jednání podobně jako výše uvedený Výbor pro obchodní politiku.
- Před vstupem smlouvy v platnost je možné obrátit se na Soudní dvůr EU o posouzení smlouvy z hlediska slučitelnosti se Smlouvami EU. Žádost o posouzení mohou podat Komise, Rada, Evropský parlament nebo členské státy. Rada a Komise odpovídají za to, že sjednané dohody jsou slučitelné s vnitřními politikami a vnitřními předpisy Unie.⁴⁰

Účinky mezinárodních smluv

- Jsou závazné jak pro členské státy, tak pro orgány EU. To znamená, že mají vyšší právní sílu než předpisy sekundárního práva. Akt přijatý v rozporu s vnější dohodou je tak neplatný. Na základě judikatury však platí, že některé dohody však nejsou základem pro přezkoumání legality aktů EU (zejména dohody WTO) ze strany unijních soudů.
- Závaznost pro členské státy je dána na základě mezinárodního práva, i když smluvní státy nejsou smluvními stranami a na ratifikaci se přímo nepodílely. Ve společné obchodní politice toto platí, neboť je dána výlučná pravomoc EU. Typicky tedy v oblasti obchodní politiky se jedná o smlouvy zavazující třetí subjekty, tj. členské státy.
- **Členské státy tak mají vliv na ratifikaci vnějších dohod pouze prostřednictvím členství a hlasování v Radě jako orgánu zastupujícího zájmy členských států. V oblasti obchodní politiky, kde se zpravidla rozhoduje kvalifikovanou většinou, se tak může stát, že člen projevující svůj nesouhlas je přehlasován a následně bude muset provádět mezinárodní smlouvu, i když s ní nesouhlasil. Navíc Rada je orgánem vlád členských zemí, tudíž při hlasování o smlouvě se k danému nevyjadřují národní parlamenty.**
- Evropský parlament je pouze informován, a tudíž zastoupení v podobě občanů EU nemá možnost se k dané smlouvě oficiálně vyjádřit, tento problém je označován též jako demokratický deficit v EU platí pro vnější obchodní vztahy.

Obchodní dohody EU – aktuální situace

Uzavírání obchodních dohod je pro Evropskou unii a její firmy klíčové. EU je světový lídr v obchodu se zbožím a službami – podílem 17 % na světovém obchodu. Je tedy 2. největším vývozcem a 3. největším dovozcem zboží na světě (a to včetně prudkého poklesu vlivem

³⁹ Evropská rada – Rada Evropské unie. *Mezinárodní dohody – úloha Rady* [online]. 9.11.2017 [cit. 2022-08-06]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/international-agreements/>

⁴⁰ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Systém tvorby obchodní politiky EU vůči třetím zemím*. [online]. [cit. 2022-08-07]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/tvorba-principy-a-strategie-obchodni-politiky/system-tvorby-obchodni-politiky-eu-vuci-tretim-zemim--38699/>

pandemie COVID-19).⁴¹ Argumentační základ pro silnou podporu uzavírání obchodních dohod vychází z dat WTO (a to průřezem hodnocení světového obchodu od 2. světové války).⁴²

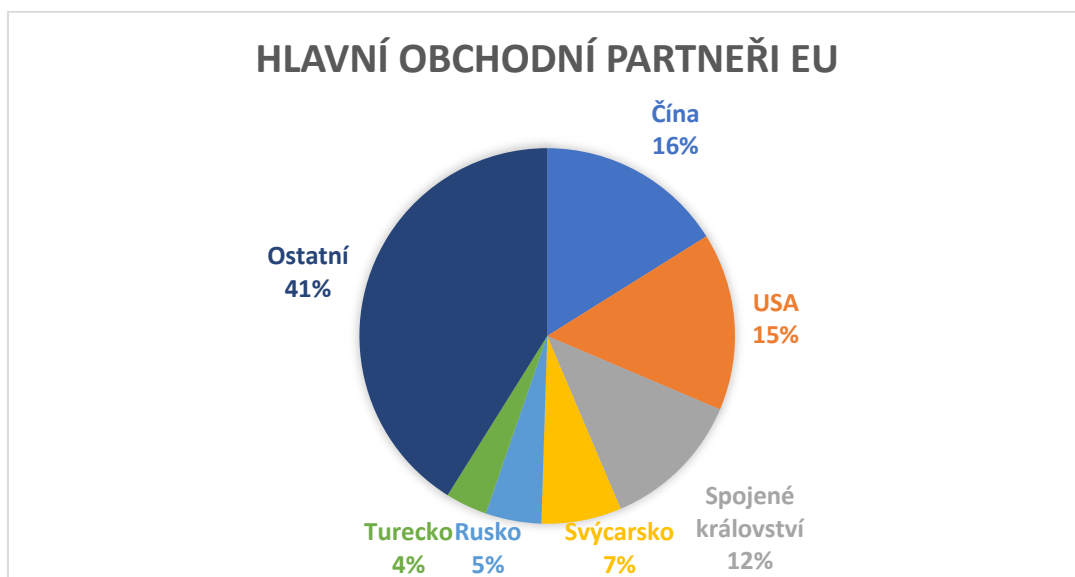
Tabulka 3 – Přehled změny v obchodě se zbožím a službami – posledních 10 let

	<p>Obchod se zbožím + 26 % za posledních 10 let (3,65 bil. EUR)</p>		<p>Obchod se službami + 50 % za posledních 10 let (1,67 bil. EUR)</p>
---	---	---	---

Zdroj: DG Trade, EU (2022), vlastní zpracování

EU je hlavním obchodním partnerem pro 54 zemí světa. Čína, USA a Spojené království pak tvoří největší část obchodní výměny EU. 18 % vývozu směřuje do Spojených států, 14 % do Spojeného království a 10 % do Číny. Z pohledu dovozu pak přichází 22 % zboží z Číny, 12 % z USA a 10 % ze Spojeného království. Mezi hlavní vývozní produkty patří stroje a vozidla, chemické látky a jiné průmyslové výrobky. EU je největším investorem do zahraničí (31 % přímých investic mimo EU).

Graf 3 – Hlavní obchodní partneři EU

Zdroj: DG Trade, EU (2021)

Evropská unie vychází z 10 základních výhod vyjednávání obchodních dohod (dle 10 benefits of trade, DG Trade). Jedná se o podporu ekonomického růstu či vytváření nových pracovních míst. Vyšší obchodní výměna přináší vyšší produktovou rozmanitost na trhu pro zákazníky – průměrný konzument tak může získat benefit v hodnotě až 600 EUR ročně. Obchodní výměna snižuje chudobu, data Světové banky prokázala, že otevřené ekonomiky mají tendenci růst rychleji než ekonomiky uzavřené. Obchodní výměna dále umožňuje snižovat výdaje místních vlád na nákup zboží a služeb, podporuje vývoj a inovace, podporuje hospodářskou soutěž, výměnu inovativních technologií (skrže ochranu duševního vlastnictví) a upevňuje ekonomické

⁴¹ Evropská rada – Rada Evropské unie. *Infografika – Úloha EU v celosvětovém obchodu* [online]. 15.11.2021 [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/the-eu-s-role-in-global-trade>

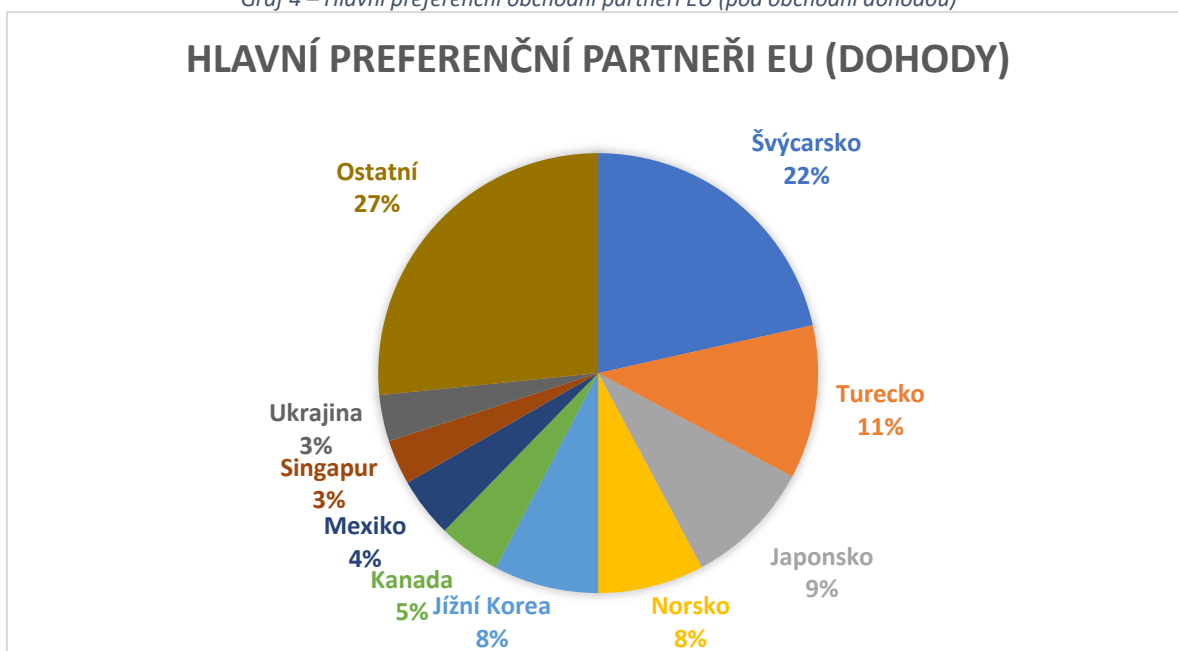
⁴² World Trade Organization. *The case for open trade* [online]. [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact3_e.htm

vazby mezi národy, čímž přispívá k politické stabilitě. Obchodní dohody pak usnadňují a zlevňují obchod.

Obchodní dohody fungují – dobrá praxe

Dohoda o volném obchodu mezi EU a Jižní Koreou funguje již 7 let. Za tu dobu se zvýšil vývoz do Koreji o více než 55 % a vývoz služeb o 40 %. Evropské společnosti celkem ušetřily více než 3 miliardy EUR na dovozních daních díky snížení či odstranění cel.

Graf 4 – Hlavní preferenční obchodní partneři EU (pod obchodní dohodou)

Zdroj: DG Trade, EU (2021)

Pojďme se podívat na aktuální situaci a status vyjednávání či platnosti jednotlivých dohod:

Obrázek 2 – Přehled stavu obchodních dohod v roce 2022

Zdroj: DG Trade, CIRCABC (2022)

EU má uzavřeno nebo vyjednává o velkém množství dohod. Zajímavostí však je, že s klíčovými světovými hráči k uzavření dohod stále nedošlo. Přehled všech platných dohod, dohod ve vyjednávání, v procesu schvalování a pozastavených dohod zde:

Tabulka 4 – Přehled mezinárodních vnějších dohod dle stavu rozpracovanosti

STATUS	POČET DOHOD	PŘÍKLADY
PLATNÉ DOHODY	78	Švýcarsko, Izrael, Jižní Afrika, Jižní Korea, Norsko, Mexiko, Irák, Kanada, Chile a další
V JEDNÁNÍ	7	Austrálie, Čína, Indonésie, Nový Zéland, Filipíny, Indie, Malaisie
VE SCHVALOVÁNÍ	24	Argentína, Brazílie, Gambie, Haiti, Senegal, Uganda
POZASTAVENÉ	21	Thajsko, UAE, Kongo, Sudan

Zdroj: DG Trade, CIRCABC (2022)

Dohody o hospodářském partnerství (tzv. EPA) jsou obchodní a rozvojové dohody sjednané mezi EU a africkými, karibskými a tichomořskými zeměmi a regiony. Se zeměmi žádajícími či připravujícími se na vstup do EU se pak podepisují stabilizační a přístupové dohody EU. S dalšími státy se pak jedná o dohody o volném obchodu (tzv. FTA).

S obchodními mocnostmi pak EU prozatím většinu dohod uzavřených nemá. Velmi aktivně se o to pokouší (jak s USA, tak Čínou, Indií, Austrálií a dalšími). Pokud se podíváme na data a důvody pozastavení vyjednávání jednotlivých dohod, tak většina z jednání byla pozastavena v roce 2011. Různé pokusy o obnovení přímo navazují na politický vývoj v dané zemi. Na příčiny a důvody nedokončení vyjednávání u klíčových dohod se podíváme dále v této práci.

Jak již bylo zmíněno, tematika obchodních dohod spadá pod ředitelství („ministerstvo“) DG TRADE, to je řízeno evropským komisařem. EU však v roce 2020 zřídila také funkci **Chief Trade Enforcement Officer (CTEO)**. Ten má posílit nejen vyjednávání smluv, reportování komisi a parlamentu, ale také komunikaci veřejnosti. EU každoročně vydává výroční zprávu o implementaci a vynutitelnosti obchodních dohod (tzv. Annual Report on Implementation and Enforcement of EU Trade Agreements). Jedním z důležitých milníků současné situace a budoucího vývoje je zhodnocení desetiletého období intenzivních jednání a rozšiřování sítě preferenčních dohod EU. EU rozjednala či uzavřela řadu dohod a bude se muset zaměřit na jejich efektivní a plnohodnotnou implementaci do národních právních řádů.

V neposlední řadě čelí EU problémům s přístupy na trhy, strukturální nerovnováze a nerovným podmínkám. Řada obchodních partnerů EU využívá politicky neodůvodněná restriktivní a jednostranná opatření nebo dokonce formy ekonomického nátlaku k dosažení svých cílů. EU bude k těmto tématům muset přistupovat mnohem asertivněji.⁴³

Změny a výzvy mezinárodního obchodu způsobené pandemií COVID-19 a válkou na Ukrajině můžeme vnímat jako historický milník a zároveň impuls pro úpravy směřování obchodní politiky

⁴³ European Commission. *Annual report on Implementation and Enforcement of EU Trade Agreements* [online]. 27.10.2021 [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact3_e.htm

EU ve smyslu snižování kvantity vyjednávaných smluv ve směru ke kvalitě fungování, implementací a vynucování smluv stávajících.

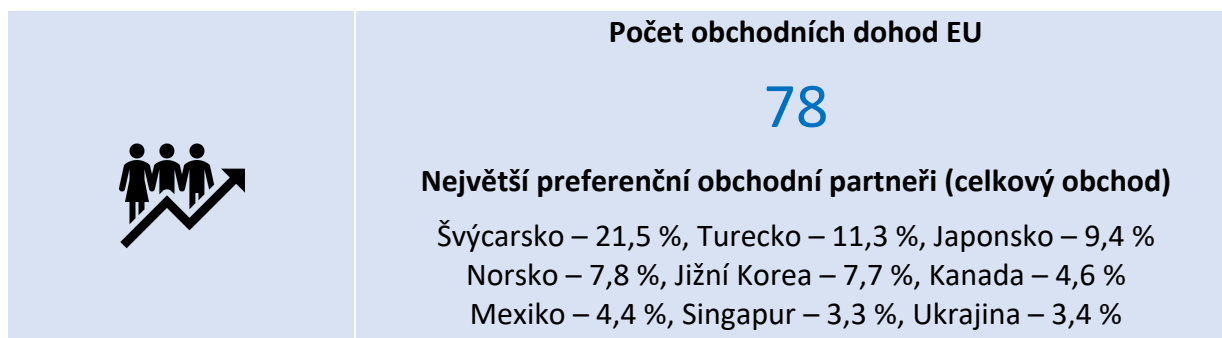
Implementace a vynucování dodržování dohod

DG Trade stanovilo 3 prioritní oblasti při řešení implementace a vynucování dodržování obchodních dohod (dle hodnocení implementace obchodních dohod EU pro Evropský parlament, 2021)⁴⁴:

1. Optimalizace využití možností poskytovaných evropskými obchodními dohodami
2. Podpora využívání obchodních dohod malými a středními podniky
3. Odbourávání a řešení překážek

Dle statistik obchodních toků (od Eurostatu) zahrnovalo 37 hlavních preferenčních dohod EU s celkem 67 partnery více než 90 % evropského preferenčního obchodu. Obchod s těmito 67 partnery tvořil 32 % celkového obchodu EU. Největším preferenčním partnerem EU zůstává dlouhodobě Švýcarsko, následované Tureckem, Japonskem, Norskem, Jižní Koreou, Kanadou, Mexikem, Singapurem, Ukrajinou atd. Nutno brát v potaz, že z globálního pohledu je Švýcarsko 4. největším obchodním partnerem EU za Čínou, USA a UK, následováno Ruskem, Tureckem, Japonskem, Norskem a Jižní Koreou. Nutno dodat, že v roce 2022 byl celkový počet uzavřených preferenčních dohod 78.

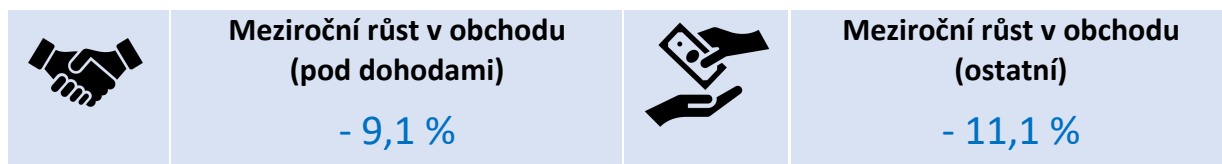
Tabulka 5 – Počet aktuálně uzavřených obchodních dohod EU

Zdroj: DG Trade, CIRCABC (2022)

Období COVID-19 mělo silný dopad na obchodování s preferenčními partnery s dopadem – 9,1 % na obchodní bilanci s několika výjimkami (v podobě farmaceutických produktů). Dopad na obchodování s ostatními partnery pak byl vyšší – 11,1 %.

Tabulka 6 – Meziroční růst v obchodu / preferenční partneři – ostatní

Zdroj: DG Trade, CIRCABC (2022)

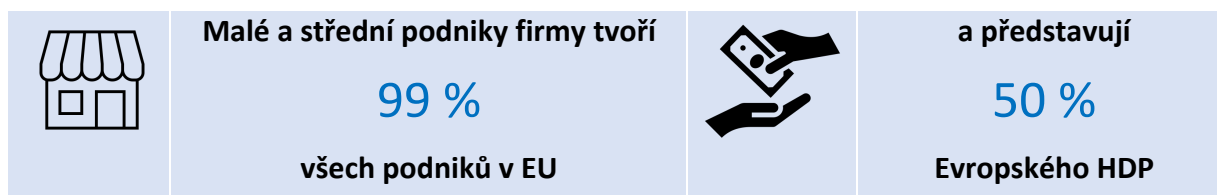
Na naplňování a dodržování dohod dohlíží přes 200 pracovních skupin a výborů. Ty se skládají z expertů, politiků, zástupců národních institucí (celníků, finančních úřadů, obchodních komor atd.). V poslední době se pak zaměřují nejen na otevírání možností obchodovat v rámci těchto

⁴⁴ Tamtéž

dohod (tarify, cla), ale také na usnadnění přístupu k veřejným zakázkám a ochraně duševního vlastnictví.

Malé a střední podniky a rodinné podniky tvoří přibližně 99 % všech podniků v EU a představují polovinu evropského HDP. Globální trhy zůstávají důležitým zdrojem růstu malých a středních podniků, které představují třetinu veškerého vývozu EU a podporují více než 13 milionů pracovních míst v EU⁴⁵. V roce 2020 Komise zvýšila úsilí, aby malým a středním podnikům pomohla co nejvíce využít obchodní pravidla a dohody a usnadnila jim vyjádřit obavy ohledně dodržování obchodních dohod a pravidel.

Tabulka 7 – Malé a střední podniky v EU

Zdroj: DG Trade, CIRCABC (2022)

EU vnímá potřebu dále posilovat implementaci jednotlivých dohod do systému cílových zemí, vyhodnocovat je v čase a hledat vhodná řešení v případě nedostatečného dopadu na ekonomiku EU. Optimalizaci procesu naplňuje různými cestami:

- **Monitorováním legislativního rámce pro implementaci v partnerských zemích** – od počátku přípravy a vstupování dohody v platnost proaktivně sleduje legislativní rámec partnerské země a implementace jednotlivých závazků. V některých případech dokonce vypisuje komise výběrová řízení na speciální projekty k získání přesného přehledu stavu implementace jednotlivých závazků na straně partnera (zejména v komplexnějších případech kdy je potřeba zajistit legislativní novely či nové zákony). Práce delegací EU v partnerské zemi je zde klíčová. Příklad dohody o hospodářském partnerství mezi **EU a Japonskem** – Prostřednictvím projektu nástroje partnerství (PI – nástroj na podporu implementace dohody o hospodářském partnerství mezi EU a Japonskem), který byl zahájen v roce 2019, Komise prostřednictvím svého obchodního týmu (delegace EU) v Tokiu sledovala hlavní kroky, které Japonsko podniklo od prvního roku implementace dohody EPA mezi EU a Japonskem. Komise vydala v srpnu 2020 zprávu o implementaci, která pomohla zaměřit se na nevyřešené otázky, jako je zadávání zakázek, při jednání v příslušných výborech.⁴⁶
- **Propagací nových smluv jak v EU, tak v partnerské zemi** – Podpora a zvyšování povědomí o nových obchodních dohodách přináší výsledky v prosazování zájmu EU. U svých dvou nejnovějších dohod – se **Singapurem a Vietnamem**, zahájila Komise v roce 2020 dva projekty v rámci podpory propagace prosazování dohod. V případě Vietnamu to vedlo k aktivitám podporujícím naplňování dohody o volném obchodu, ale také k posílení odpovědných dodavatelských řetězců, snížení plastového odpadu a podpoře

⁴⁵ Evropská komise. *Transatlantické obchodní a investiční partnerství (TTIP) - 10 největších mýtů o TTIP: Jak rozeznat fakta od fikce* [online]. Lucemburk, 2015 [cit. 2022-09-24]. ISBN 978-92-79-46846-9. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/may/tradoc_153495.pdf

⁴⁶ European Commission. *EU-Japan EPA Joint Minutes of the 2nd meeting of the Committee on Government Procurement between the European Union and Japan for an Economic Partnership* [online]. 10.02.2021 [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/march/tradoc_159469.pdf

oběhového hospodářství (cirkulární ekonomiky). V Singapuru kromě monitorování implementace financuje projekt více informačních seminářů o konkrétních aspektech dohody o volném obchodu, jako jsou cla, usnadnění obchodu, pravidla původu, vládní zakázky a služby, jakož i přípravu průvodce pro podnikání.

- **Využíváním institucionálního rámce dohod (výbory a pracovní skupiny)** lze přispět k získávání přístupu na trh, řešení problémů a prohlubování spolupráce. Rámec samotných dohod je klíčový k prosazování priorit EU v rámci jejich implementace. V rámci dohod tak lze dále prosazovat zájmy ve veřejných výběrových řízeních či ochraně duševního vlastnictví. Na základě toho byla v roce 2020 rozšířena působnost **FTA s Kolumbií** rozhodnutím obchodního výboru o šest nových kolumbijských agentur na ústřední úrovni vlády. Dále pak **EU FTA s Koreou a EPA s Japonskem** – Na příslušných ministerských zasedáních v roce 2021 byla uzavřena dohoda o rozšíření seznamu zeměpisných označení (GI) chráněných touto dohodou o 43 zeměpisných označení EU a 41 korejských zeměpisných označení v rámci EU-Korea Dohoda; a přidáním 28 zeměpisných označení pro EU a Japonsko.
- **Pravidelné kontakty na ministerské úrovni**, nejčastěji během společných zasedání jednotlivých obchodních výborů jsou důležitým milníkem ke hledání řešení a iniciativě směřování dalších spolupráce v dalším roce. Během těchto zasedání dochází většinou k přijímání důležitých rozhodnutí o implementaci a problémech dohod. Komise se stále více snaží zařadit mezi výroční zasedání výbory schůze s hodnocením v polovině roku tak, aby mohla sledovat vývoj a pokrok. **Příklad Jižní Koreji** – Na společném obchodním výboru v roce 2021 spolupředsedové přijali a podepsali administrativní změnu přílohy k automobilovému průmyslu, která odráží technologický a regulační vývoj.
- **Včasné informace o navrhovaných opatřeních** (tarifech, bariérách, clech) – Institucionální rámec v rámci obchodních dohod EU podporuje rychlou a účinnou interakci ve všech otázkách implementace. To je často nejúčinnější ve fázi, kdy jsou opatření stále ve formě návrhu nebo ještě nejsou účinná. V roce 2020 zaznamenala úspěchy v odvrácení nebo odstranění bariér obchodu. **Příklad Jordánska** – Při dvoustranných jednáních mezi EU a Jordánskem v rámci dohody o přidružení vyjádřila EU vážné obavy ohledně plánovaného opatření k zavedení 5 % „poplatku za službu“ za celní zpracování dováženého zboží z EU. Zároveň uznala souvislosti rozpočtových problémů země a prohlásila připravenost poskytnout podporu ekonomické stability země prostřednictvím svého nástroje finanční asistence. Po této dohodě bylo navržené opatření pozastaveno. **Dalším příkladem** může být **Egypt** – Po konstruktivních diskusích mezi stranami ve výboru SPS (zdraví zvířat a rostlin) zveřejnil Egypt nový standard pro sýr Feta odstraněním odkazu na množství kvasinek. Zásilky sýra Feta do Egypta byly v posledních letech odmítány kvůli množství kvasinek, které převyšovalo egyptské standardy. Vysoký obsah kvasinek je však přirozenou vlastností sýru Feta a nemá negativní vliv na lidské zdraví. V jiném případě rychlá spolupráce členských států sdílejících informace s delegací EU umožnila Komisi odvrátit množství omezení pro dovoz brambor z EU do Egypta.
- **Zpětvzetí či úprava předpisů, které již vstoupily v platnost** je jednou z nejhorších možností pro implementaci či jednání o dalším postupu v rámci dohody. Obvykle se tyto

situace řeší prostřednictvím diskusí s partnerskou zemí logikou nastavenou v dohodách, jako jsou obchodní výbory a podvýbory, počínaje expertní úrovní (někdy posíleny diskusemi na politické úrovni a v příslušných výborech WTO). Příkladem může být dohoda **CETA (Kanada) / vinařský průmysl** – Na základě diskusí ve Výboru pro vína a lihoviny se Kanada zavázala odstranit federální spotřební daň diskriminující dovoz z EU do poloviny roku 2022 a Ontario a Nové Skotsko odstraní diskriminační opatření na vína do poloviny roku 2023, respektive do poloviny roku 2024. Navzdory přetrvávajícím překážkám se Kanada v roce 2020 stala 4. největším vývozním trhem EU pro vína. **Dalším příkladem** je pak **Dohoda o volném obchodu mezi EU a Střední Amerikou v letecké dopravě** – Po koordinovaných intervencích Komise a členských států podporovaných firmami na místě panamský úřad pro civilní letectví souhlasil s odstraněním místních omezení vlastnictví a aerolince KLM bylo vydáno definitivní rozhodnutí povolení k poskytování služeb pozemního odbavování a údržby letadel. Předtím tato omezení uložená Panamou v rozporu s dohodou o volném obchodu bránila letecké společnosti KLM v poskytování služeb. Toto omezení se dotklo i dalších leteckých společností z EU, protože KLM byla jediným poskytovatelem služeb údržby letadel s licencí od Evropské agentury pro bezpečnost letectví (EASA) v Panamě.

- **Institucionální uspořádání obchodních dohod EU** také mapuje cestu pro další spolupráci s obchodními partnery v otázkách souvisejících s obchodem, jako jsou regulační záležitosti. **Příkladem** je regulační spolupráce mezi **EU a Japonskem** v rámci Výboru EPA pro regulační spolupráci. Japonsko a EU uznaly ve svých příslušných vnitrostátních předpisech řadu vinařských postupů, které používají výrobci druhé strany, včetně přísad a enzymů, čímž usnadňují obchod v tomto odvětví. Japonsko a EU harmonizovaly své **technické předpisy** pro automobily s ohledem na čtyři další technické aspekty Organizace spojených národů (EHK OSN). Soudržnosti právních předpisů bylo dosaženo změnou EPA, která aktualizovala seznam předpisů EHK OSN pro motorová vozidla, které obě strany uplatňují.
- Obchodní dohody EU nabízejí také další možnosti nad svůj rámec mimo obchod. Na příkladu regulační spolupráce mezi **EU a Kanadou** v rámci CETA v oblasti bezpečnosti spotřebitelů a léčiv. Komise a Kanada (Health Canada) spolupracují v oblasti bezpečnosti spotřebitelů, provádějí administrativní ujednání podepsané v roce 2018, spojují své síly při stahování výrobků (například u hraček v prosinci 2020) a koordinují dozor, např. o těžkých kovech v dětských špercích prodávaných online. **EU a Kanada** se v důsledku dvoustranné spolupráce mezi svými příslušnými orgány rozhodly vzájemně uznávat výsledky svých kontrol správné výrobní praxe (GMP), které provedli inspektoři z EU nebo Kanady v zařízeních umístěných ve třetích zemích v souladu s protokolem CETA o vzájemném uznávání správné výrobní praxe pro farmaceutické produkty.

Problémy obchodních dohod

Je potřeba diskutovat nejen úspěchy, ale také se podívat na rizika či výzvy, které nás čekají i se stabilními obchodními partnery. Bohužel ani v případech největších preferenčních obchodních partnerů nefunguje vše bez problémů.

Problémy přetrvávají ve vztazích EU s některými z nejstarších a největších preferenčních partnerů na základě starších dohod, jejichž rozsah je omezený oproti novým dohodám:

1. **Švýcarsko** – je prvním preferenčním partnerem EU (4. největší celkově, 3. největší v oblasti služeb), nebylo v roce 2020 dosaženo žádného pokroku při ratifikaci institucionální rámcové dohody vyjednané v roce 2018. Spolková rada se rozhodla ukončit jednání o dohodě. Bez této dohody nebude možnost dosáhnout dalšího rozvoje vztahů.
2. **Turecko** – druhý největší preferenční obchodní partner EU – aktuálně mohou jednání o modernizované celní unii začít až poté, co Rada přijme potřebné směrnice. Turecko udržuje obchodní překážky v rozporu s dohodou o celní unii, zejména podstatným rozšířením počtu dodatečných cel, která ukládá nad rámec společného celního sazebníku. Další obavy se týkaly požadavků na osvědčení o původu zboží z EU. Po změně tureckého celního kodexu v lednu 2021 se uskutečnila řada kontaktů na vysoké úrovni a technických schůzek s Tureckem, po nichž Turecko informovalo EU, že zaslalo pokyny všem tureckým celním správám a uspořádalo informační schůzky s hospodářskými subjekty k objasnění situace. Přetrvávají obavy ohledně uplatňování požadavků na lokalizaci ze strany Turecka ve farmaceutickém sektoru. Klíčovým požadavkem EU rovněž zůstává nediskriminační provádění dodatkového protokolu k dohodě o přidružení vůči všem členským státům včetně Kyperské republiky.
3. **Norsko** – čtvrtý největší preferenční partner EU – doposud nebylo dosaženo žádného pokroku, pokud jde o žádost Komise o přezkum obchodního režimu pro zpracované zemědělské produkty. Vývoz zpracovaných zemědělských produktů z EU se přesto zvýšil, zůstává však pod svým potenciálem v důsledku vysokých celních sazeb. Jednání o zeměpisných označeních zůstávají pozastavena. Je třeba se více zajímat o postup EU jak u zpracovaných zemědělských produktů, tak u zeměpisných označení.
4. **Jižní Korea** – se kterou je obchodní dohoda čerstvá již narazila na první spor. Spor o směrnici o bezpečnosti hraček v rámci obchodní dohody mezi EU a Koreou byl prvním případem urovnání dvoustranných sporů, který EU zahájila, a také prvním případem týkajícím se ustanovení směrnice o bezpečnosti hraček. Spor zahájen na konci roku 2018 kvůli obavám EU z toho, že Korea nedodrží zásady týkající se některých základních pracovních práv a neratifikovala čtyři základní úmluvy ILO, jak je stanoveno v obchodní dohodě. Rozhodnutí výboru odborníků bylo vydáno 20. ledna 2021 a zjistilo, že Korea nedržela své závazky. Spor s Koreou také dobře ilustruje důležitost zásadového používání nástrojů prosazování stanovených v kapitolách směrnice o bezpečnosti hraček.

Nástroje ochrany obchodních zájmů

Evropská unie aktuálně aplikuje několik nástrojů na ochranu svých výrobců před narušováním obchodních pravidel od mimoevropských států. Na konci roku 2021 měla EU 163 konečných platných opatření na podporu obchodu: 109 konečných antidumpingových opatření (ve 31 případech prodloužených), 19 antisubvenčních opatření (v jednom případě bylo opatření prodlouženo) a 3 ochranná opatření. V porovnání s rokem 2020 se jedná o nárůst o 13 opatření. Tato opatření ochránila více než 462 000 přímých pracovních míst⁴⁷. Jedná se primárně o:

⁴⁷ Zpráva EP a Radě o antidumpingových, antisubvenčních a ochranných činnostech EU za rok 2021, zdroj: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0470&from=EN>, dostupné ze dne 15.10.2022

1. **Antidumping** – k dumpingu dochází, když výrobci ze země mimo EU prodávají zboží v EU pod prodejními cenami na jejich domácím trhu nebo pod výrobními náklady. Pokud Komise dokáže setřením prokázat, že k tomu dochází, může napravit jakoukoli škodu způsobenou společností v EU uložením antidumpingových opatření.
Opatření: Obvykle se jedná o cla na dovoz produktu z dané země. Cla mohou být pevná, variabilní nebo procentuální z celkové hodnoty (ad-valorem).
Trvání: až 6 měsíců (prozatímní opatření) a pokud se Komise rozhodne o prodloužení, pak až 5 let.
2. **Antidotační (antisubvenční)** – Subvencování nastává, když vláda mimo EU poskytuje finanční pomoc / dotace společností na výrobu nebo vývoz zboží. Komise může jednat a nastavit protiopatření na aktivity, které narušují obchod a trh EU – po vyšetření, zda podpora není nespravedlivá a poškozuje společnosti EU.
Opatření: Protiopatření jsou cla na dovozy subvencovaných produktů (fixní, variabilní nebo ad-valorem).
Trvání: Mohou trvat až 4 měsíce (prozatímní opatření) a pokud se Komise rozhodne o prodloužení, pak až 5 let.
3. **Obchodní pojistky / ochrana** – Na rozdíl od případů dotací a dumpingu se v tomto případě nejedná o protiopatření k řešení nekalých obchodních praktik. Spíše se jedná o situace importu určitého produktu, který roste tak náhle a rychle, že nelze rozumně očekávat, že se výrobci v EU okamžitě přizpůsobí změněné obchodní situaci.
Opatření: V takových případech pravidla WTO a EU umožňují krátkodobá opatření k regulaci dovozu, což společností z EU poskytuje dočasnou úlevu a čas na přizpůsobení se skokovému a nepředvídatelnému nárůstu. Taková opatření se obvykle vztahují na dovoz výrobku ze všech zemí mimo EU. Na oplátku musí dotčený průmysl EU restrukturalizovat.
Trvání: Prozatímní ochranná opatření mohou trvat až 200 dní a konečná opatření až 4 roky. Pokud přesahují 3 roky, musí být přezkoumány v polovině období a lze je prodloužit celkem až na 8 let.

Současný stav

V roce 2021 mnoho odvětví usilovalo o pozastavení opatření na ochranu obchodu s cílem vypořádat se s negativním vývojem na trhu, zejména s údajnými narušeními fungování dodavatelských řetězců způsobenými především krizí COVID-19. Toto zřídka používané ustanovení stanovuje přísná kritéria pro pozastavení opatření. Důležitým prvkem ve vynucování opatření je monitorování situace. V posledních letech Komise zaznamenala nové způsoby, jakými se vyvážející výrobci, především z Číny, vyhýbají clu, a to například tím, že bez skutečného ekonomického opodstatnění přesunou některé operace do jiných zemí a odtud vyvážejí do EU. V rámci své odezvy Komise vytrvale pracovala na odstranění veškerých mezer, aby ochránila výrobní odvětví EU před újmou.

V roce 2021 Komise zahájila 4 šetření zaměřená proti obcházení opatření a 1 antiabsorpční šetření. Zmíněná čtyři zahájená šetření zaměřená proti obcházení opatření se týkají nárůstu dovozu textilií ze skleněných vláken z Turecka a Maroka poté, kdy bylo na tyto výrobky mající původ v Číně a Egyptě v roce 2020 uloženo antidumpingové a vyrovnávací clo. Textilie ze skleněných vláken se používají například při výrobě lopatek větrných turbín, při výrobě lodí,

nákladních automobilů a sportovního vybavení a také systémů pro sanaci potrubí. Šetření se zaměřila na překládku poté, kdy dotčený výrobek prošel montážními operacemi v Turecku a Maroku. Tyto případy jsou typickým příkladem výzev, které představuje čínská iniciativa Pás a stezka, jakož i odhodlání Komise důrazně zakročit proti nekalému obchodu, který z této iniciativy vyplývá.

Antidumpingový nástroj zůstává celosvětově nejpoužívanějším nástrojem, neboť představuje 128 ze 177 platných opatření. Dalších 42 opatření bylo ochranných (ve srovnání s 39 v roce 2020) a 7 opatření bylo antisubvenčních.

V dokumentu EU s názvem „Přezkum obchodní politiky – Otevřená, udržitelná a sebevědomá obchodní politika“, zveřejněném v roce 2021, byla zdůrazněna potřeba sladit a využít veškeré obchodní nástroje na podporu politických cílů EU. V této souvislosti hrají důležitou úlohu nástroje na ochranu obchodu. I když je jejich hlavním cílem chránit výrobce EU před nekalým dovozem, pomáhají zároveň posilovat závazek EU k otevřeným trhům a volnému a spravedlivému obchodu a přispívají k dosažení cíle otevřené strategické autonomie EU. Je nezbytné, aby výrobní odvětví EU bylo schopno investovat mimo jiné do výzkumu a vývoje, aby posílilo svou životaschopnost a schopnost plnit cíle stanovené v širších politických iniciativách, jako je Zelená dohoda pro Evropu a Digitální agenda. **Konkrétně v souvislosti se Zelenou dohodou**, pro Evropu chrání opatření uložená na výrobky nebo vstupy, jako jsou textilie ze skleněných vláken (používané při výrobě lopatek větrných turbín) z Číny a Egypta a solární sklo (používané při výrobě solárních panelů) z Číny, důležité prvky hodnotového řetězce v oblasti udržitelné energie, které jsou vyráběny v EU, před nekalými obchodními praktikami. **V souvislosti s Digitální agendou EU** hrají důležitou úlohu antidumpingová opatření uložená na dovoz optických vláken z Číny v roce 2021. Kable z optických vláken se používají při budování rychlých širokopásmových sítí. Tyto sítě mají zásadní význam pro podporu práce z domova, domácího vzdělávání, podnikání nebo poskytování služeb ze strany občanů, podniků a veřejných subjektů v rámci celé EU.

Vyhodnocování dohod ex post

EU pravidelně vyhodnocuje dopad svých obchodních dohod. První evaluace probíhá zpravidla 5 let po zahájení implementace dohody, dále pak vždy po 10 letech. V roce 2020 byla dokončena **dvě hodnocení** (ex post). Jednalo se o dohodu o hospodářském partnerství se sdružením CARIFORUM⁴⁸ (její druhé hodnocení po deseti letech platnosti, jedná se o 14 států z oblasti Karibiku) a dohodu o volném obchodu se šesti středomořskými zeměmi⁴⁹. Byla zveřejněna v lednu a v březnu roku 2021. Obě studie se zaměřují na problémy i výzvy do budoucna.

V případě dohody o hospodářském partnerství mezi EU a sdružením CARIFORUM zůstává problematickou záležitostí nedostatek administrativní kapacity orgánů / agentur i nedostatečné povědomí o této dohodě na straně podniků. V případě šesti evropsko-středomořských dohod o přidružení poukazuje studie na nutnost dalšího snížení počtu nesazebních opatření, jako jsou

⁴⁸ Zdroj: European Commission. *The EU-CARIFORUM Economic Partnership Agreement* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-cariforum-economic-partnership-agreement>

⁴⁹ Zdroj: DG Trade. *Ex-post evaluation of the impact of trade chapters of the Euro-Mediterranean Association Agreements with six partners* [online]. [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/fab9bddd-9106-11eb-b85c-01aa75ed71a1>

neautomatické dovozní licence nebo neoznačené technické předpisy, které způsobují nepředvídatelnost a narušují místní obchodní operace.

Stanovené cíle se nejen stanou základem procesu provedení dohod o volném obchodu, ale také by z nich mohly vycházet úvahy o podpoře EU v oblasti obchodu v období 2021–2027.

Seznam všech ex post hodnocení implementace obchodních dohod:

Tabulka 8 – Přehled Ex post hodnocení obchodních dohod EU

Dohoda	Dokončeno	Aktualizace	Poznámky
Střední Amerika	PROBÍHÁ	Září 2022	Final report návrh
Gruzie a Moldávsko	PROBÍHÁ	Červenec 2022	Final report návrh
Columbie, Ekvádor, Peru	PROBÍHÁ	Červenec 2021	Final report hotov
6 EU-středomořských dohod	DOKONČENO	Březen 2021	prezentováno
EU-Cariforum (karibik) – druhé	DOKONČENO	Leden 2021	prezentováno
EU-Korea	DOKONČENO	Březen 2019	prezentováno
EU-Mexiko	DOKONČENO	Únor 2017	prezentováno
EU-Cariforum (karibik) – první	DOKONČENO	Září 2014	prezentováno
EU-Chile	DOKONČENO	Březen 2012	prezentováno

Zdroj: Zpracování vlastní, DG TRADE (2022)

Z přehledu všech hodnocení je zřejmé, že dopady na podporu obchodu u všech dohod jsou nezpochybnitelné. V průběhu času jsou však u hodnocení kladeny vyšší a vyšší nároky na udržitelnost, dopady na životní prostředí (zelená transformaci), dopady na společnost. Ze závěrů je také zřejmá potřeba neustále hodnotit a kontrolovat naplňování jednotlivých ujednání.

Politika transparentnosti a udržitelnosti při vyjednávání dohod

DG Trade od září 2017 (začátek vyjednávání dohod s Austrálií a Novým Zélandem) systematicky zveřejňuje doporučení pro vyjednávání obchodních dohod. Když Evropská komise žádá Radu, aby povolila zahájení vyjednávání o dohodě o volném obchodu, řídí se zmiňovaným dokumentem.⁵⁰

V prosinci 2017 vstoupila v platnost také nová unijní pravidla na ochranu Evropské unie proti nekalým obchodním praktikám. Aktualizovaná antidumpingová pravidla EU (tzv. antidumpingová metodologie) se mají použít v případech, kdy jsou ceny dovážených výrobků uměle snižovány v důsledku státních zásahů. Nová pravidla doplňují rozsáhlejší revizi nástrojů EU na ochranu obchodu.

V červnu 2018 vstoupilo v platnost nové nařízení modernizující nástroje EU na ochranu obchodu. Cílem nařízení je chránit výrobce z EU před újmou způsobenou nekalou soutěží

⁵⁰ CIRCABC. Transparency Policy in DG TRADE [online]. 6.8.2022 [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/japan_en

a zvýšit předvídatelnost, transparentnost a přístupnost nástrojů na ochranu obchodu, zejména pro malé a střední podniky.

V červenci 2018 byla zahájena jednání mezi předsednictvím Rady a Evropským parlamentem ohledně návrhu nařízení o prověřování přímých zahraničních investic. Nařízení je v platnosti od března 2019 (fakticky od října 2020) a má zajistit transparentnost a důvěryhodnost pro investory i národní vlády. EU má jeho prostřednictvím možnost získat nástroje k ochraně svých klíčových technologií před strategickými hrozbami (zejména díky zavedení mechanismu pro sdílení informací mezi členskými státy navzájem a rovněž s Komisí) a současně zůstat otevřená investicím.

Evropská unie zároveň požaduje po všech svých partnerech, aby se zavázali k tzv. TSD (Trade and Sustainability Development rules – pravidla obchodu a udržitelného rozvoje). Mezi hlavní pravidla patří účinná implementace mezinárodních pracovních úmluv a dohod o životním prostředí, dodržování zásad Mezinárodní organizace práce, implementace pařížské dohody o změně klimatu, udržitelně obchodovat s klíčovými komoditami (dřevo, ryby atd.), bojovat proti nezákonným obchodům se zvířaty, upřednostňovat liberalizaci trhu se zbožím a službami, podporovat udržitelné veřejné zakázky atd.

Postup

- **Před zahájením jednání** – Zveřejnění dokumentu, kterým autorizuje Rada Komise k zahájení vyjednávání dohody.
- **Během vyjednávání** – Komise zveřejňuje všechny materiály (o obsahu jednání, obsahu smluv a navrhovaných materiálech, včetně smluv a úmluv). Všechny dokumenty doprovází vysvětlující materiály pro stakeholdery (aby bylo zřejmé, čeho chce Komise dosáhnout). Po každém kole jednání je zveřejněn tzv. „**round report**“. Komise dále průběžně organizuje **Civil Society Dialogue** (tedy konzultace s evropskými stakeholdery a veřejností). Důležitým elementem pro občanskou společnost je také **Sustainability Impact Assessment (SIA)** – tyto zprávy zveřejňují konzultantské společnosti a jsou analýzou sociálních, ekonomických, lidskoprávních a environmentálních dopadů vyjednávané dohody. Po roce 2017 ustavila Komise také **Expertní skupinu na obchodní dohody EU**, která poskytuje technickou expertízu při vyjednávání dohod. Jedná se o zástupce obchodních komor, svazů, odborů a dalších asociací.
- **Po dokončení jednání** – Komise zveřejňuje **konsolidovaný vyjednaný text dohody**. DG TRADE činí další kroky ke transparentnosti a zveřejňuje postupně všechny dokumenty související s vyjednanými dohodami. Po každých 5 letech od nabytí účinnosti dohody pak zajišťuje **Ex post evaluation** (ex post hodnocení), která procházejí opět zveřejněním a konzultacemi.

Kde jsou dokumenty zveřejněny

DG Trade zveřejňuje aktuální dokumenty ohledně stavu a vyjednávání obchodních dohod zde:

<http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1395>

Jednotlivé stránky ohledně konkrétních dohod a zemí naleznete zde:

<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements>

Informace o jednáních s občanskou společností (Civil Society Meetings) zde:

<http://trade.ec.europa.eu/civilsoc>

Významné dohody EU se třetími zeměmi a jejich přínosy

V této kapitole se pokusíme zhodnotit fungování či neúspěchy při vyjednávání obchodních dohod s klíčovými obchodními mocnostmi. Bude se jednat jak o dohody moderní a zároveň delší dobu fungující. Na druhé straně se pokusíme zanalyzovat důvody neúspěchy v jednání o dohodách s největšími hráči na poli obchodu (Čína, Indie, USA a další).

Zadání této práce bylo vytvořeno v době před ruským napadením Ukrajiny v únoru 2022. Většina diskusí o spolupráci či obchodní výměně tak byla přerušena, situace je turbulentní a v době přípravy této práce (říjen 2022) nelze předjímat další vývoj. Z těchto důvodů nezahrnujeme důkladnou analýzu situace v jednáních mezi EU a Ruskem. Do 24. února 2022 bylo Rusko jedním z hlavních obchodních partnerů Evropské unie. Od roku 1997 byly politické a hospodářské vztahy EU s Ruskem založeny na dvoustranné dohodě o partnerství a spolupráci (PCA). Od roku 2012 (vstup do WTO) jsou obchodní vztahy mezi EU a Ruskem rovněž rámovány multilaterálními pravidly WTO. Od roku 2014 nezákonná anexe Krymu Ruskem a jeho destabilizující role na východní Ukrajině vážně ovlivnily vztahy mezi EU a Ruskem. V důsledku toho byly pozastaveny některé politické dialogy a mechanismy spolupráce, a to i v oblasti obchodu. Po další ruské invazi na Ukrajinu dne 24. února 2022 přijala Evropská unie bezprecedentní opatření, která mají za cíl výrazně oslabit ruskou ekonomickou základnu, připravit ji o klíčové technologie a trhy, a tím výrazně omezit její schopnost vést válku.

Zaměříme se tedy nejvýznamnější obchodní partnery a stav dohod s nimi:

- EU – Spojené státy americké – bez dohody o volném obchodu
- EU – Japonsko – moderní platná dohoda
- EU – Čína – dohoda v jednání
- EU – Kanada – moderní platná dohoda
- EU a další významné dohody (Velká Británie, Vietnam a další)

Tyto země byly vybrány, neboť jsou v posledních letech z pohledu ČR kvantitativně nejzajímavější, co do obchodu ČR se třetími zeměmi. Česká republika je proexportně orientovanou zemí se silnou potřebou diverzifikovat svůj obchod (zejména vývoz).

Jeden faktor je potřeba však vnímat obecně, nehledě na stav platnosti či jednání o konkrétní dohodě. V každou jednu chvíli je potřeba reflektovat urgentní potřebu uzavření obchodní dohody s klíčovými hráči. Neuzavření některé dohody se může jevit jako výhra v daný okamžik, ale nesmíme zapomínat na fakt, že každá třetí země si zároveň může vyjednávat vlastní dohody s jinými státy. Na mnoha konkrétních případech pak vidíme sekundární dopady na evropské firmy. Např. neuzavření dohody TTIP se spojenými státy sice nevedlo k žádné zásadní změně ustálené praxe, ale preferenční dohoda, kterou USA následně uzavřely s jihoamerickými státy o dovozu a vývozu potravin (konkrétně rajčatech, paprice, artyčocích a další zelenině) měla zásadní dopad (až 30 % snížení exportu) na některé EU státy – např. Španělsko. Jednotlivé dohody je tak potřeba vnímat a hodnotit nejen individuálně, ale sledovat i jejich dopady v kontextu světového obchodu a sekundárních dopadů.

EU a USA

Spojené státy americké jsou jedním z nejvýznamnějších obchodních partnerů EU, ale i ČR, v rámci společného obchodu se jedná o obchod se zbožím, službami ale i v oblasti investic. Ačkoli je Čína v roce 2021 předstihla jako největší zdroj dovozu zboží do EU, USA zůstávají zdaleka největším obchodním a investičním partnerem EU.

EU + USA = 49 %

CELKOVÉ SVĚTOVÉ HDP

Název dohody	Platnost	Datum aktualizace	FTA / EPA – stav
TTIP – Transatlantic Trade and Investment Partnership	NE	15.04.2019	NE

Obchodní vztah EU – USA

Transatlantický vztah definuje světovou ekonomiku. EU nebo USA jsou největším obchodním a investičním partnerem téměř všech ostatních zemí v globální ekonomice. Dohromady představují ekonomiky obou území více než 40 % světového HDP a více než 40 % celosvětového obchodu se zbožím a službami.⁵¹

Obchodní a investiční vztah mezi EU a USA zůstává silný navzdory ekonomickým výzvám souvisejícím s pandemií Covid-19. Více než 164 000 společností z EU vyváží do USA, z nichž téměř 93 000 jsou malé a střední podniky. Celkové americké investice v EU jsou třikrát vyšší než v celé Asii. Investice EU v USA jsou přibližně osmkrát vyšší než investice EU v Indii a Číně dohromady. Investice EU a USA jsou skutečnou hybnou silou transatlantických vztahů. 30 % tohoto transatlantického obchodu tvoří vnitropodnikové převody. Transatlantický vztah definuje podobu celkové globální ekonomiky. Pro většinu zemí je EU nebo USA největším obchodním a investičním partnerem. Ekonomiky EU a USA společně tvoří asi polovinu světového HDP a téměř třetinu světových obchodních toků.

V rámci společného vyjednávání jsou vztahy upraveny multilaterálními smlouvami, a to smlouvami uzavřenými přímo WTO, **bohužel bilaterální smlouva mezi EU a USA doposud chybí**. To, a navíc neúspěšná jednání okolo Transatlantické ekonomické rady, sebou nese dopady v podobě existence spousty obchodních překážek. V rámci WTO byla vyjednána cla ve výši 3 % a vzhledem k tomu, že nedošlo k dohodě na transatlantickém partnerství, tak cla nebyla zrušena a nepodařilo se tedy naplnit ani další body programu odstranění administrativních překážek, zóna volného obchodu nebo ochrana investic a práv duševního vlastnictví.

Stav vyjednávání o obchodní dohodě

Přestože jsou USA největším obchodním partnerem EU, mezi EU a USA neexistuje žádná zvláštní dohoda o volném obchodu. Jednání o Transatlantickém obchodním a investičním partnerství (TTIP) byla zahájena v roce 2013, ale skončila bez uzavření na konci roku 2016. Formálně byla ukončena v roce 2019 (byla považována za zastaralou dle Komise). Transatlantický obchod se však nadále těží z jedné z nejnižších průměrných cel na světě (okolo 3 %).

⁵¹ European Commission. *United States: EU trade relations with the United States. Facts, figures and latest developments*. [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/united-states_en

Zpětně můžeme dohledat řadu názorů, důvodů a argumentů pro i proti uzavření takovéto dohody. Faktem zůstává, že navrhovaná smlouva byla velmi robustní a komplexní. Bohužel natolik, že některé části byly dokonce neveřejné a vytvářely tak prostor pro další spekulace o výhodách pro jednotlivé země. Prostorem se zároveň šířily obavy jednotlivých stakeholderů o budoucnosti a dopadech na ekonomiku, zaměstnanost a vývoj jednotlivých stran. Spojené státy americké a EU mají značně odlišné systémy standardizace (norem) – to dopadá na většinu průmyslu – na příkladech automobilového průmyslu byla uváděna největší rizika dohod. Obecně se však jednalo o následující obavy z dopadů dohody⁵²:

1. Normy a oslabení nastavených průmyslových norem – dopady na životní prostředí, bezpečnost potravin, občanů atd.
2. Riziko že dohoda TTIP odstaví a oslabí předpisy EU.
3. Velké nadnárodní firmy budou moci ovlivňovat národní státy, žalovat je a snížit autonomii jednotlivých států (primárně americké firmy státy EU).
4. TTIP bude nutit národní státy privatizovat veřejné služby – rizika bezpečnosti.
5. Fatální dopady na kulturní projekty, kinematografii.
6. Zhoršování podmínek v oblasti životního prostředí a práv na pracovišti (přejímání amerických vzorů).
7. Nedostatečná informovanost a tajení některých pasáží dohody – vliv velkých korporací na své zájmy.
8. Vlády a lidi nemají vliv na to co vyjednávači dohodnou.

Závěrem už se proti dohodě stavěly celé státy. „France has said it rejects the plan as it now stands because it is too friendly to US business.“ (*francie řekla, že odmítá plán, jak je aktuálně navržen, protože je příliš přátelský americkému businessu*).⁵³

Původní dohoda zahrnovala 4 základní pasáže: **i) Market Access** – přístup na trhy (např. cla, bariéry atd.), **ii) Regulatory Cooperation** – regulatorika (strojírenství, zemědělství, farmacie, automobilový průmysl atd.), **iii) Rules – pravidla** (vyjednávání dalších dohod, udržitelný rozvoj, energetika a suroviny, MSP, ochrana duševního vlastnictví, investice), **iv) Institutional – institucionální pravidla**.

Spory

Spory lákají média. Současné spory však ovlivňují pouze přibližně 2 % obchodu mezi EU a USA. Některé z těchto sporů řeší mechanismus WTO pro řešení sporů. Summit EU-USA v roce 2021 pokročil směrem k vyřešení některých z nejdelších obchodních sporů mezi oběma stranami. Na summitu obě strany posunuly například spory mezi Airbusem a Boeingem, uplatňování cel na dovoz oceli a hliníku.

Další vývoj a budoucnost

Po summitu EU–USA v roce 2021 vydala Evropská unie a Spojené státy společné prohlášení oznamující obnovené transatlantické partnerství v postcovidové éře. Tato agenda se soustředí na globální zdravotní výzvy, zelený růst, posilování obchodních vztahů a podporu

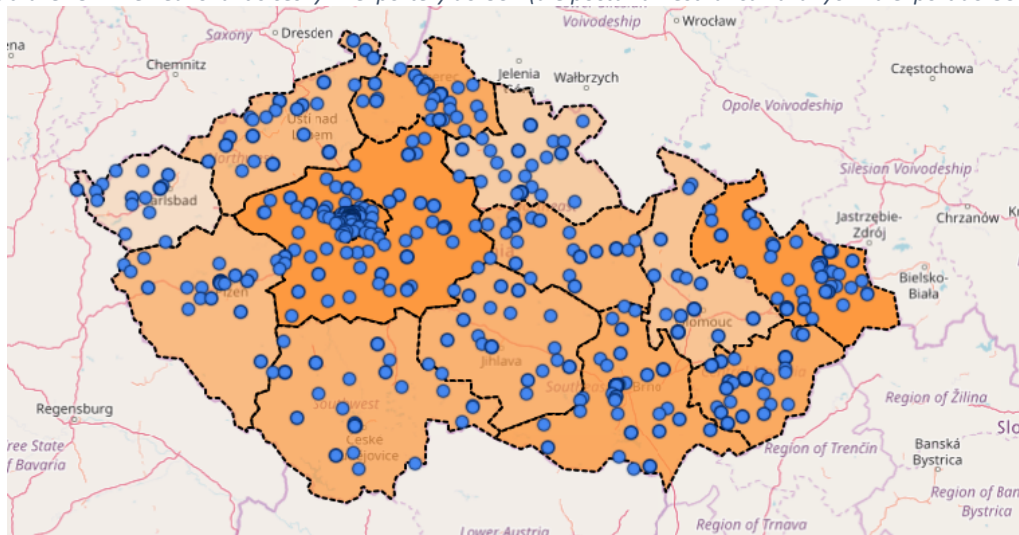
⁵² Evropská komise. *Transatlantické obchodní a investiční partnerství (TTIP) - 10 největších mýtů o TTIP: Jak rozeznat fakta od fikce* [online]. Lucemburk, 2015 [cit. 2022-09-24]. ISBN 978-92-79-46846-9. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/may/tradoc_153495.pdf

⁵³ The Guardian. *EU trade negotiator talks down TTIP failure report* [online]. 29.08-2016 [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/business/2016/aug/29/eu-trade-negotiator-talks-down-ttip-failure-report-sigmar-gabrie>

demokratických hodnot pro bezpečnější svět. Jistým milníkem může být založení tzv. Rady pro obchod a technologie (Trade and Technology Council) dne 15. 6. 2021. TTC slouží jako fórum pro EU a USA pro koordinaci přístupů ke klíčovým globálním obchodním a technologickým otázkám a prohloubit transatlantické obchodní a hospodářské vztahy založené na sdílených demokratických hodnotách. Na ustavujícím zasedání TTC v Pittsburghu dne 29. září 2021 zveřejnily USA a EU společné prohlášení, v němž se dohodly na prohloubení transatlantické spolupráce s cílem posílit dodavatelské řetězce polovodičů, omezit netržní obchodní praktiky a přijmout jednotnější přístup k regulaci globálních technologických firem, přičemž každá strana respektuje regulační autonomii druhé strany. Obě strany se dohodly na výměně informací o investičních trendech ovlivňujících bezpečnost, včetně trendů specifických pro odvětví, původu investic a typů transakcí. Dohodli se také na sdílení osvědčených postupů při analýze a řešení rizik se zaměřením na citlivé technologie a data. Tato práce probíhá v 10 pracovních skupinách.

Obchod mezi ČR a USA

Obrázek 3 – Přehled lokalit s českými exportéry do USA (dle počtu zaměstnanců vázaných na export do USA)

Zdroj: DG Trade, Trade in Your Town (2022)

Z obrázku je zřejmé, že podíl exportérů do USA je v České republice rozložen plošně. Nejtmaší místa znázorňují největší podíl pracovních míst spojených s exportem do USA. Pro přehled výběr několika krajů:

Tabulka 9 – Podíl pracovních míst navázaných na export do USA, dle krajů a odvětví

Region	Podíl pracovních míst spojených s exportem do USA (na celkovém počtu)	Průmysl (výběr)
Praha	11,51 %	Potravinářství, letectví, obranný, chemie
Středočeský kraj	10,49 %	Potravinářství, letectví, textil, suroviny, elektronika, komponenty jaderných zařízení
Karlovarský kraj	1,46 %	Potravinářství, nápoje, tiskoviny, elektrotechnika

Moravskoslezský	11,63 %	Oděvy, zbraně a náboje, chemie, kosmetické výrobky, výrobky z železa a oceli, hračky
Královehradecký	3,59 %	Elektrotechnika, oděvy a textilie, papírové produkty

Zdroj: DG Trade (2022)

Srovnání vybraných zemí – USA

Tabulka 10 – Srovnání podílu pracovních míst s vazbou na export do USA

Stát	Specifika obchodu a regiony s vazbou na vývoz do USA	Podíl zaměstnanců k vývozu do USA	Průmysl (výběr)
ČR	Celá země – primárně firmy z Prahy, Středočeský, Moravskoslezský kraj	10–12 %	Potravinářství, letectví, obranný, chemie, elektro
Finsko	Hlavně region Helsinky, ostatní minimálně	55 %	Potravinářství, škroby, chemie, suroviny a kovy
Maďarsko	Primárně region Budapest a Zemplín (kraj) Borsod-Abaúj	12–17 %	Nápoje, lihoviny, chemie, elektronika, železo atd.
Německo	Primárně Hannover, Mnichov, Wolfsburg, Stuttgart, Ludwigsburg,	4–13 %	Velké množství oborů – potraviny, stroj, suroviny, minerály, reaktory atd.

Zdroj: DG TRADE (2022)

EU a Japonsko

EU a Japonsko uzavřely Dohodu o hospodářském partnerství (dále jen „EPA“), která vstoupila v platnost dne 1. února 2019. Spolu s obecnější dohodou o strategickém partnerství, která je prozatím uplatňována od stejného data, se stala základním kamenem úzkého vztahu mezi EU a Japonskem. Jednání o EPA mezi EU a Japonskem byla oficiálně zahájena dne 25. března 2013 poté, co bylo v červenci 2012 zveřejněno posouzení dopadu budoucí dohody o hospodářském partnerství na udržitelnost. V roce 2018 byla vyhotovena zpráva o dopadu dohody na ekonomiku EU.⁵⁴

EU + Japonsko = 28%

CELKOVÉ SVĚTOVÉ HDP

⁵⁴ CIRCABC. THE ECONOMIC IMPACT OF THE EU-JAPAN ECONOMIC PARTNERSHIP AGREEMENT (EPA) [online]. 8.8.2022 [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/162cb92c-59ca-40a6-9e13-8cf56b4543cc/details>

Název dohody	Platnost	Datum aktualizace	FTA / EPA – stav
EU-Japan Economic Partnership Agreement	ANO	01.02.2019	ANO / Provizorní

Obchodní vztah EU – Japonsko

Japonsko je po Číně druhým největším obchodním partnerem EU v Asii. Japonsko je zároveň sedmým největším partnerem pro vývoz a dovoz zboží z EU. EU a Japonsko společně tvoří asi čtvrtinu světového HDP. V dovozu z Japonska do EU dominují stroje, motorová vozidla, chemikálie, optické a lékařské přístroje a plasty. Vývozu z EU do Japonska dominují chemikálie, motorová vozidla, stroje, optické a lékařské přístroje a potraviny a nápoje.⁵⁵ Specifikem vztahu mezi EU a Japonskem je významný dopad na pozitivní obchodní bilance, evropské firmy exportují do Japonska významně více než Japonské do EU (zejména ve službách), naopak Japonsko mnohem více investuje v Evropě než Evropa do Japonska.

Po konečné implementaci je projektován dopad na zvýšení export služeb a zboží z EU o 24 %, u zpracovaných potravin o 51 %, u mléčných výrobků až o 215 % stejně tak jako u textilu (220 %).

Stav vyjednávání o obchodní dohodě

Tradiční obchodní vztah mezi EU a Japonskem býval charakterizován velkými obchodními přebytky ve prospěch Japonska. Od roku 2009 do roku 2019 se obchodní bilance vyrovnávala, protože deficit obchodu EU se zbožím s Japonskem klesl z 18 miliard EUR v roce 2009 na přebytek 82 milionů EUR v roce 2021. Vývoz do Japonska i dovoz z Japonska se mezi lety 2009 a 2021 zvýšil. Nejvyšší úroveň pak dosáhl v roce 2021 (62,4 miliard EUR) a nejnižší v roce 2009 (32 miliard EUR). Dovoz do EU z Japonska byl nejvyšší v roce 2019 (63 miliard EUR) a nejnižší v roce 2013 (49 miliard EUR).

Na podporu obchodních vztahů mezi EU a Japonskem byly zahájeny některé neformální dvoustranné dialogy a další konkrétní iniciativy:

- Rámec spolupráce zaměřený na podporu obousměrných investic prostřednictvím konkrétních akcí existuje od roku 2004.
- Kulatý stůl EU-Japonsko: umožňuje dialog a výměnu názorů mezi podniky z EU a Japonska.
- Program vzdělávání vedoucích pracovníků a program EU Gateway: povzbuzuje evropské podniky, aby pronikly na japonský trh, a poskytuje jim pomoc.
- Středisko pro průmyslovou spolupráci EU-Japonsko

Mezi EU a Japonskem bylo dosud uzavřeno šest důležitých dohod – včetně konečné EPA – dohody o hospodářském partnerství z 1. 2. 2019.

⁵⁵ European Commission. *EU trade relations with Japan. Facts, figures and latest developments*. [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/japan_en

Udržitelný rozvoj

Stejně jako u dalších moderních obchodních dohod se obě strany zavázaly k zásadnímu dodržování udržitelného rozvoje v rámci naplňování svých dohod.

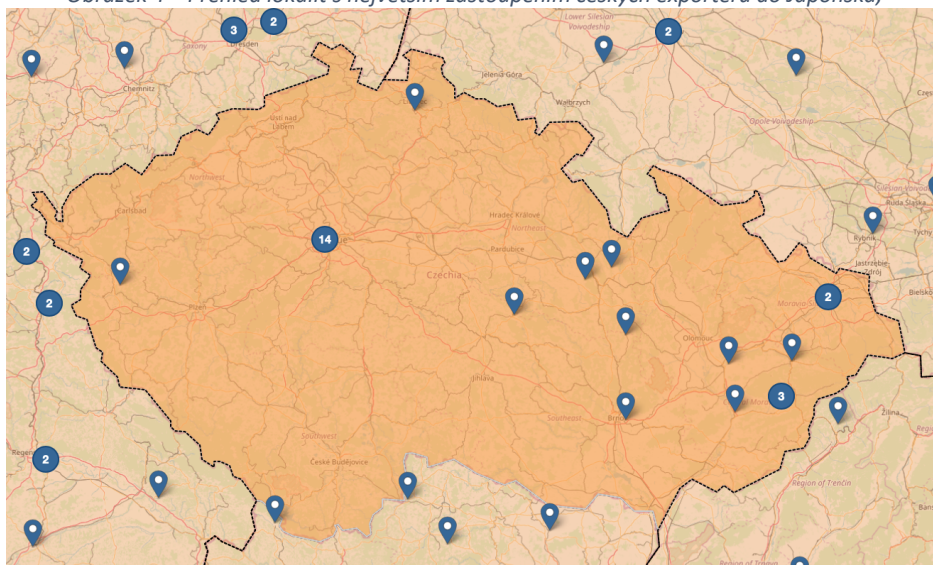
Žádné slevy: V dohodě se EU a Japonsko zavázaly k účinnému prosazování vnitrostátních právních předpisů o životním prostředí a práv pracujících. Rovněž se zavazují, že nepřistoupí ke zmírnění těchto požadavků, aby tím podpořily obchod či investice, nebo k protekcionistickým účelům. Dohoda mezi EU a Japonskem obsahuje samostatnou kapitolu o obchodu a udržitelném rozvoji. Tato kapitola chrání právo EU na regulaci a přijímání vlastních právních předpisů a stanovení úrovně ochrany v oblasti práce a životního prostředí. V kapitole „Mezinárodní závazky“ se pak EU a Japonsko zavazují k efektivnímu plnění svých závazků v oblasti práce a životního prostředí.

Další vývoj a budoucnost

EU pro každou obchodní dohodu zřizuje domácí poradní skupinu složenou ze zástupců organizací občanské společnosti. Patří k nim: odbory, podnikatelské svazy, sdružení spotřebitelů a environmentální organizace. Tyto skupiny společně plní úlohu dohledu. Jednají o otázkách udržitelného rozvoje se zástupci vlád a ujišťují se, že je dohoda správně uplatňována. To je důležité pro zajištění transparentnosti a odpovědnosti. EU zřídila domácí poradní skupinu pro dohodu o hospodářském partnerství mezi EU a Japonskem, ve které může občanská společnost hrát aktivní roli při provádění této dohody (viz dříve uvedené nástroje – Have your say atd.)

ČR a Japonsko

Obrázek 4 – Přehled lokalit s největším zastoupením českých exportérů do Japonska,

Zdroj: DG Trade (2022)

Mezi hlavní exportní produkty do Japonska patří potraviny (psí konzervy), podlahové krytiny, sklo, zemědělské produkty, cihly, chemikálie.

Tabulka 11 – Export do Japonska porovnání mezi zeměmi (ČR, Finsko, Maďarsko a Německo)

Ukazatel	ČR	Finsko	Maďarsko	Německo
Celkový počet firem exportujících do Japonska	969	1 110	483	12 480

Podíl MSP na exportu	37 %	83 %	83 %	75 %
Počet pracovních míst, které jsou navázány na export do Japonska	18 264	12 721	17 514	195 348
Hodnota exportu	687 mil. EUR	1,4 mld. EUR	489 mil. EUR	19,9 mld. EUR
Hodnota importu	1,5 mld. EUR	303 mil. EUR	1,3 mld. EUR	16 mld. EUR
Důležitost obchodního partnera	7 největší	5 největší	7 největší	5 největší

Zdroj: DG Trade (2022)

EU a Čína

Evropská unie a Čína jsou jedni z největších obchodních partnerů. EU pracuje na posilování své obchodní spolupráce s Čínou. Hlavní očekávání od dalších jednání s Čínou jsou v oblasti dodržování fair trade praktik, respektování práv duševního vlastnictví a plnění závazků jako člena Světové obchodní organizace (WTO). Dne 30. prosince 2020 EU a Čína v zásadě uzavřely jednání o Komplexní dohodě o investicích (CAI). Dohoda poskytuje investorům z EU lepší přístup na čínský trh. CAI dosud nebyla ratifikována. Dosud tedy nevstoupila v platnost. Přímá obchodní dohoda mezi EU a Čínou zatím neexistuje.

EU + Čína = 40 %

CELKOVÉ SVĚTOVÉ HDP

Název dohody	Platnost	Datum aktualizace	FTA / EPA – stav
EU-China Comprehensive Agreement on Investments	ANO	30.12.2020	NE

Obchodní vztah EU – Čína

Pokud jde o obchod se zbožím, má EU v současné době zásadní obchodní deficit s Čínou (přes 200 mld. EUR). V obchodu se službami má pak EU v současnosti s Čínou obchodní přebytek (okolo 20 mld. EUR). Ohledně přímých zahraničních investic pak silně dominují investice EU v Číně (téměř o 130 mld. EUR).

Když Čína v roce 2001 vstoupila do WTO, souhlasila s reformou a liberalizací významných částí své ekonomiky. Zatímco Čína dosáhla pokroku a pokračuje v liberalizaci různých necitlivých průmyslových odvětví, zásadní problémy přetrvávají v rámci:

- nedostatku transparentnosti při jednání,
- obchodní politiky a netarifních opatření, která diskriminují zahraniční společnosti,
- silných vládních zásahů do ekonomiky, kdy státem vlastněné firmy mají dominantní postavení s nerovným přístupem k dotacím a levnému financování
- a špatného vymáhání práv duševního vlastnictví.

Angažovanost EU s Čínou v oblasti obchodu se řídí strategickým výhledem EU na rok 2019, který podporuje reciprocitu, rovné podmínky a spravedlivou hospodářskou soutěž.

Stav vyjednávání o obchodní dohodě

V současné době neprobíhají žádná jednání o obchodních dohodách zaměřených na snižování bariér, cel atd. (FTA). Nicméně EU upírá svůj pohled na aktuálně sjednanou dohodu o investicích. Dohoda o investicích mezi EU a Čínou je zásadní pro dlouhodobé dvoustranné vztahy EU s Čínou. Koncem 2020 EU a Čína v zásadě uzavřely jednání o Komplexní dohodě o investicích (CAI). Dohoda poskytuje investorům z EU lepší přístup na čínský trh. V dohodě se Čína zavazuje zajistit spravedlivější zacházení se společnostmi z EU v Číně, což jim umožní např. soutěžit za rovných podmínek. Tyto závazky se týkají státních podniků, transparentnosti dotací a pravidel proti nucenému transferu technologií. Pravidla vyjednaná v CAI jsou velmi transparentní, tlačí na rovné podmínky, závazky týkající se přístupu na trh a udržitelný rozvoj. Prioritně pokračuje práce EU na plánovaných autonomních opatřeních v oblastech, jako jsou dotace nebo due diligence.

Udržitelný rozvoj

Čína souhlasila s ustanoveními o udržitelném rozvoji, včetně závazků v oblasti klimatu a nuceně práce v dohodě CAI. Obě strany se dohodly na pokračování jednání o ochraně investic a řešení investičních sporů, která mají být dokončena do dvou let od podpisu smlouvy.

Další vývoj a budoucnost

Poslední summit (duben 2022) byl zaměřen na aktuální témata – reakci na válku na Ukrajině a postcovidová nastavení obchodu. Čína se zavázala pracovat na reformě WTO, ochraně dodavatelských řetězců a fungování finančních a obchodních systémů. EU také vznesla výtku k obchodním restrikcím aplikovaným ze strany Číny na Litvu.

EU – Kanada

EU a Kanada patří k největším obchodníkům se zbožím i službami na světě. V roce 2020 byla Kanada desátým největším partnerem pro vývoz zboží z EU a 16. největším partnerem pro dovoz zboží z EU. Dne 21. září 2017 prozatímně vstoupila v platnost Komplexní hospodářská a obchodní dohoda mezi EU a Kanadou (CETA). CETA je moderní a progresivní obchodní dohoda EU, která firmám z EU nabízí více obchodních příležitostí v Kanadě, podporuje pracovní místa v Evropě a chrání spotřebitele a životní prostředí.

EU + Kanada = 26 %

CELKOVÉ SVĚTOVÉ HDP

Název dohody	Platnost	Datum aktualizace	FTA / EPA – stav
EU-Canada Trade Agreement	ANO	21.09.2017	ANO / Provizorní

Obchodní vztah EU – Kanada

V roce 2020 měla EU s Kanadou kladnou obchodní bilanci ve výši 13,3 miliardy EUR v obchodu se zbožím a 3,7 miliardy EUR v oblasti služeb. EU je po Spojených státech a Číně třetím největším obchodním partnerem Kanady a v roce 2020 představuje 8,2 % jejího obchodu se světem.

Kanada se v roce 2020 podílela téměř 1,5 % na celkovém zahraničním obchodu EU se zbožím. Dvě hlavní kategorie produktů, které si EU a Kanada v roce 2020 vzájemně vyvážely, byly: stroje (36 % vývozu EU do Kanady a 21 % jejího dovozu), chemické a farmaceutické výrobky (24 % vývozu EU a 17 % jejího dovozu). Některé z největších služeb vyvážených z EU do Kanady jsou TCI (telekomunikace, počítače a informace), doprava a užívání duševního vlastnictví.

Stav vyjednávání o obchodní dohodě

V současné době je platná moderní obchodní dohoda (CETA). CETA přináší značné výhody pro evropské firmy jako zrušení 99 % cel a snížení byrokracie, usnadnění Evropanům pracovat v Kanadě a mnoho dalšího.

EU a Kanada zahájily jednání o CETA v květnu 2009. Po několika letech jednání vstoupila dne 21. září 2017 prozatímně v platnost Komplexní hospodářská a obchodní dohoda mezi EU a Kanadou (CETA). CETA vstoupí plně a definitivně v platnost, po ratifikaci všemi členskými státy EU. Tento proces stále probíhá. Mandát k obchodnímu jednání pro CETA byl udělen v prosinci 2015.

I přesto, že je CETA v provizorní platnosti, přináší zásadní pozitivní dopady na obchod. Ve srovnání s rokem 2016 – posledním celým rokem před vstupem dohody v platnost – zaznamenaly celkové obchodní toky mezi EU a Kanadou v roce 2020 navzdory pandemii nárůst o 15,3 % u zboží. Podobně se v roce 2020 zvýšil obchod se zemědělským zbožím o 34,7 % ve srovnání s rokem 2016. Tyto pozitivní trendy podtrhují význam dohody CETA.

Do doby finální ratifikace všemi zeměmi je v platnosti téměř celá dohoda s výjimkou ochrany investic, přístup na investiční trhy a nástroj Investment court system.

Udržitelný rozvoj a výhody dohody

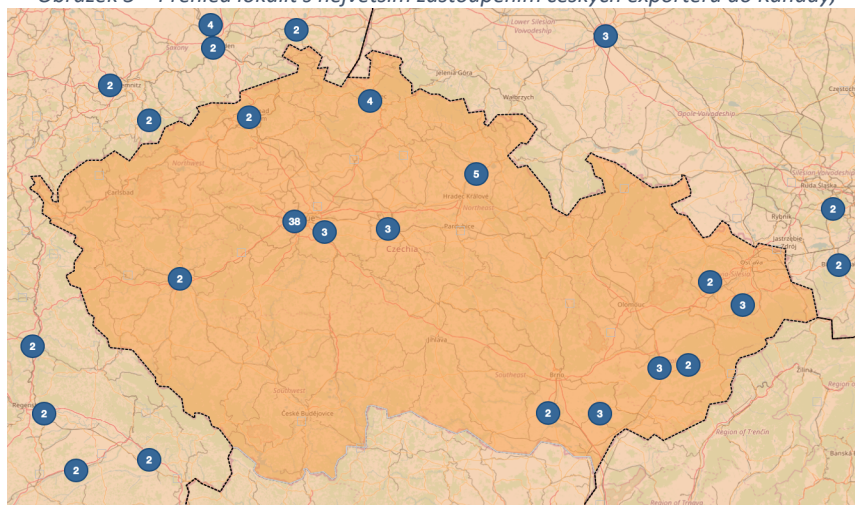
CETA přináší značný rozsah výhod jak pro kanadské, tak evropské podniky. Ruší na 99 % všech cel a poplatků, otevírá plně trh a zvyhodňuje vzájemně malé a střední firmy. Evropské firmy se mohou volně zúčastnit veřejných zakázek a vládních zakázek v Kanadě. Evropské firmy si nadále ponechávají veřejné monopoly, místní vlády nebudou muset privatizovat veřejný prostor, EU si dále ponechává plnou volnost v podpoře veřejných služeb. Zásadní dopady jsou pak v potravinářském průmyslu, téměř 92 % všech zemědělských produktů lze exportovat do Kanady. CETA zároveň zachovává 143 GI (geographical indications – zeměpisné označení). Certifikace a vzájemné uznávání norem pomůže řadě zejména menších firem uspořít náklady. Dále jsou řešena témata uznávání kvalifikací, přístup na pracovní trh, ochrana investic.

Další vývoj a budoucnost

V současné chvíli se čeká pouze na ratifikaci všemi národními parlamenty. Dohoda bude zároveň brzy vyhodnocena po svých prvních 5 letech platnosti.

ČR a Kanada

Obrázek 5 – Přehled lokalit s největším zastoupením českých exportérů do Kanady,

Zdroj: DG Trade (2022)

Mezi hlavní exportní produkty do Kanady patří kompresory, klimatizace, výměníky tepla, sportovní oděvy a textil, cihly a stavební materiál, kovový nábytek, plasty, automobilové součástky strojírenské produkty, chemie a další.

Tabulka 12 – Export do Kanady porovnání mezi zeměmi (ČR, Finsko, Maďarsko a Německo)

Ukazatel	ČR	Finsko	Maďarsko	Německo
Celkový počet firem exportujících do Kanady	1 038	4 030	391	10 464
Podíl MSP na exportu	38 %	79 %	81 %	73 %
Počet pracovních míst, které jsou navázány na export do Kanady	35 000	8 500	8 500	141 000
Hodnota exportu	339 mil. EUR	932 mil. EUR	238 mil. EUR	N/A
Hodnota importu	179 mil. EUR	372 mil. EUR	151 mil. EUR	N/A
Důležitost obchodního partnera	10 největší	10 největší	-	15 největší

Zdroj: DG Trade (2022)

EU a další významné smlouvy

EU disponuje desítkami uzavřených smluv a spoustu dalších vyjednává. V této části se podíváme na několik dalších významných dohod s různým dopadem na ekonomiku.

EU a Velká Británie

Velká Británie je velmi specifické téma, které by si zasloužilo celou práci věnovanou dopadu odchodu z EU a nastavování obchodních pravidel. Pro účely této práce se však zaměříme na faktická konstatování rozsahu uzavřených dohod. Dohoda o volném obchodu uzavřená s Velkou Británií patří mezi klíčové preferenční dohody na nejvyšší možné úrovni. Fakticky tak umožňuje

jak evropským, tak britským občanům dále požívat výhod hluboké spolupráce a předchozího členství v EU.

Název dohody	Platnost	Datum aktualizace	FTA / EPA – stav
EU-UK Trade and Cooperation Agreement	ANO	01.05.2021	ANO

EU a Vietnam

Evropská unie a Vietnam podepsaly obchodní dohodu a dohodu o ochraně investic dne 30. června 2019. Evropský parlament následně vyjádřil souhlas s oběma dohodami dne 12. února 2020 a dohoda o volném obchodu byla uzavřena Radou dne 30. března 2020. Obchodní smlouva vstoupila v platnost 1. srpna 2020. Dohoda o ochraně investic vstoupí v platnost, jakmile ji ratifikují všechny členské státy EU. K únoru 2022 ji ratifikovalo 12 členských států EU.

Dohoda ruší na 99 % všech cel, dále pak mnoho bariér v oblasti regulatoriky, zajišťuje ochranu zeměpisných označení (GI), umožňují vstup na trh veřejných zakázek.

Tabulka 13 – Vnější dohody EU a Vietnam

Název dohody	Platnost	Datum aktualizace	FTA / EPA – stav
EU-Vietnam Trade Agreement	ANO	01.08.2020	ANO
EU-Vietnam Investment Protection agreement	NE	12.02.2020	NE – čeká se na ratifikaci

Zdroj: DG Trade (2022)

Tabulka 14 – Export do Vietnamu porovnání mezi zeměmi (ČR, Finsko, Maďarsko a Německo)

Ukazatel	ČR	Finsko	Maďarsko	Německo
Celkový počet firem exportujících do Vietnamu	419	304	141	4 803
Podíl MSP na exportu	36 %	77 %	77 %	69 %
Hodnota exportu	93 mil. EUR	127 mil. EUR	70 mil. EUR	3,5 mld. EUR
Hodnota importu	209 mil. EUR	82 mil. EUR	279 mil. EUR	7,6 mld. EUR
Důležitost obchodního partnera	29 největší	29 největší	21 největší	18 největší

Zdroj: DG Trade (2022)

EU a Indie

Dne 17. června 2022 Evropská unie znovu zahájila jednání s Indií o dohodě o volném obchodu a zahájila samostatná jednání o dohodě o ochraně investic a dohodě o zeměpisných označeních (GI). EU je třetím největším obchodním partnerem Indie a v roce 2021 představuje obchod se zbožím v hodnotě 88 miliard EUR nebo 10,8 % celkového indického obchodu. Indie je 10. největším obchodním partnerem EU a představuje 2,1 % celkového obchodu EU se zbožím. V současné chvíli si vyjednávací týmy vysvětlují aktuální textace dohody.

Název dohody	Platnost	Datum aktualizace	FTA / EPA – stav
EU-India Free Trade Agreement	NE	07.10.2022	NE – v jednání

Závěr

V první kapitole byly popsány hlavní orgány unie, z těchto orgánů se na uzavírání mezinárodních smluv podílí především, Rada Evropské unie, Komise a dále výbory, hlavně výbor pro obchodní politiku. Evropský parlament bývá zpravidla pouze informován a Soudní dvůr může být požádán o posouzení slučitelnosti se Smlouvami EU.

Hlavní roli při uzavírání mezinárodních smluv má Komise a její vyjednávač. Komisi zmocňuje a cíl jejího vyjednávání určuje Rada, která také kvalifikovanou většinou rozhodne o podpisu smlouvy, přičemž Parlament je pouze informován o stavu.

Je třeba si uvědomit, že jednotlivé členské státy by se v případě ovlivňování společné obchodní politiky neměly spoléhat až na finální hlasování Rady o uzavřené mezinárodní smlouvě, neboť tam kde není potřeba jednomyslnost, ale kvalifikovaná většina hlasů, tak mohou být státy, které mají ke smlouvě výhrady přehlasovány a musely by pak mezinárodní smlouvu ratifikovat. Měly by se tedy zapojovat a konzultovat již v rámci vyjednávacího procesu.

Z hlediska postavení jsou mezinárodní smlouvy závazné jak pro členské státy, tak pro orgány EU a mají tedy vyšší právní sílu než předpisy sekundárního práva.

Z hlediska využitelnosti jsou obchodní dohody pro Evropskou unii klíčové z pohledu udržitelnosti a dalšího fungování. EU hraje světový prim v obchodu se zbožím a službami. Je druhým největším vývozcem a 3 největším dovozcem zboží na světě. Argumentační základ pro silnou podporu uzavírání obchodních dohod a globalizovaný systém obchodu vychází z dat Světové obchodní organizace. Obchodní dohody a jejich implementace mají prokazatelně pozitivní dopad na ekonomické výsledky, celospolečenský rozvoj, zaměstnanost a další rozvoj. Výzvy posledních let, jako jsou pandemie COVID-19 a válka na Ukrajině, zasáhly obchodní partnery a narušily plánovaný vývoj v obchodních vztazích. Evropská unie však, i přes prudké kolísání, udržela status světového obchodního lídra.

Je zřejmé, že v dobách krize je potřeba posílit klíčové segmenty zájmu. Evropská unie využívá obchodní dohody k naplňování svých klíčových strategií a iniciativ. V posledních letech tedy můžeme sledovat větší důraz na implementaci strategických témat do obchodních dohod. To se týká i starších dohod, které jsou při svém hodnocení rozšiřovány o nová strategická témata. Těmi jsou nejen otevírání trhů a podpora exportu, ale také bezpečnost vzájemných investic, respektování dalších obchodních závazků, ze kterých těží evropské firmy, dodržování lidských práv a práv zaměstnanců, boj s klimatickou změnou a životní prostředí (zelená transformace). Z tohoto důvodu nedávno EU zřídila funkci Chief Trade Enforcement Officer, tedy zjednodušeně ředitel pro vymáhání obchodu.

EU má v současné době 78 platných obchodních dohod, také tzv. preferenčních dohod. Ty dohromady tvoří třetinu veškerého obchodu EU. Hlavními preferenčními partnery jsou

Švýcarsko, Turecko, Japonsko, Norsko a další. Nedávno uzavřenými smlouvami, které mají velmi slibné výsledky jsou pak smlouvy s Japonskem, Koreou, Kanadou nebo Singapurem. Mezi preferenčními partnery však zatím nenajdeme největší světové obchodní mocnosti, jako jsou USA, Čína, Austrálie, Brazílie, Indie a další. EU aktuálně vede jednání s 5 dalšími zeměmi a dokončuje schvalování 24 nových smluv. Mezi ty patří právě Austrálie, Čína či Nový Zéland. V případě Číny se však nejedná o dohodu o volném obchodu, nýbrž jakousi dohodu o ochraně evropských investic v Číně. Problematika uzavírání smluv s největšími světovými hráči spočívá právě v možných dopadech na obě strany. V případě dohody TTIP (EU-USA) jsme se setkali s kritikou z mnoha směrů. Ta směřovala právě ke komplexnosti a robustnosti smlouvy a možných dopadech na zájmy jednotlivých stran. EU však má také 23 pozastavených jednání.

Důraz je kladen nejen na uzavírání nových smluv, ale také na vyhodnocování (ex post evaluace) smluv platných. Z nejnovějších zjištění vedly krize posledních let k negativním dopadům na implementaci či dodržování ujednání u stávajících dohod. Jedná se o zavádění nových protekcionistických opatření, tarifních i netarifních bariér nebo zvýhodňování vlastních firem na úkor evropských. Mezi dalšími negativními výsledky hodnocení najdeme nedostatečnou administrativní a odbornou podporu implementace ujednání, nedodržování ujednání v oblasti lidskoprávní, bezpečnosti práce, životního prostředí nebo transparentnosti. Problémem dohod je také jejich nedostatečná propagace a neinformovanost místních firem.

Ve svém hodnocení o stavu implementace obchodních dohod za rok 2021 pak Evropská komise jmenuje několik klíčových opatření pro zvrácení těchto tendencí. EU si uvědomuje, že je potřeba více a více dbát na samotné dodržování aktuálních dohod a jejich správnou implementaci než jen hledání nových cest pro nové obchodní dohody. Ve své zprávě tak jmenuje 3 základní směry pro budoucnost – jedná se o maximalizaci a optimalizaci využití aktuálních preferenčních dohod, podporu malých a středních firem a větší zapojení občanské společnosti (principy transparentnosti) a konkrétní pojmenování bariér a rizik včetně hledání řešení.

Je zřejmé, že Evropa prochází zásadními zkouškami ve svém modelu globalizovaného obchodního rámce. Nastavené principy transparentnosti však vyzývají všechny firmy, asociace i občany EU ke komunikaci, vyjadřování názoru a pomoci se směřováním budoucích kroků obchodní politiky. Jako zásadní tedy vnímáme potřebu rozšířit tyto myšlenky mezi co největší počet subjektů v České republice, tak aby se svým hlasem přímo podílely na formování budoucích obchodních dohod, předávaly informace o svých obchodních problémech ve třetích zemích a napomáhaly tak jejich řešení.

Praktická část – ČR a vybrané země

V rámci právního rozboru společné obchodní politiky jsme opakovaně zmiňovali určité specifikum a sice tzv. výlučnost obchodní politiky.

Tato skutečnost, kdy členské státy souhlasily, že nebudou ve věci obchodní politiky přijímat vlastní legislativu ani uzavírat mezinárodní smlouvy neznámá že se nezapojují do dění, ba naopak. Členské státy sice mají zákaz v oblasti legislativy, nikoliv však v oblasti výkonu, kde naopak je zapotřebí jejich zapojení a tomu se budeme v rámci této kapitoly věnovat.

Na schématu níže je vidět kolik lokálních i zahraničních subjektů se na obchodní politice podílí a jak jsou vzájemně propojené, jedná se o spleť systém, kdy spolupráce a komunikace mezi jednotlivými subjekty probíhá mnohdy oboustranně. Na národní úrovni se jedná o soukromé subjekty z podnikatelského prostředí (MSP, korporace, ale i živnostníky), dále zájmové asociace a komory, instituce, vládní organizace a ministerstva, ale i odbory nebo lobbisty. V rámci posouzení jejich role, kterou v rámci obchodní politiky vykonávají jsme přistoupili k průzkumu mezi subjekty formou dotazování a následně ke komparativní analýze mezi jinými zeměmi EU (Německo, Maďarsko a Finsko).

Řada studií potvrzuje jednoznačné pozitivní přínosy obchodních dohod EU a jejich pozitivní dopady na členské státy EU (jak evropské, tak národní studie). Finsko zpracovalo velmi detailní studii o dopadech dohod na svou ekonomiku v roce 2019.⁵⁶ Z ní jsou zřejmé pozitivní dopady jak na ekonomiku Finska, Německa, ale i dalších zemí. K zamyšlení jsou ale i hlubší závěry těchto analýz. Některé snižují zásadní přínosy dohod v posledních 10 letech z důvodu silného globálního ekonomického růstu a globalizace jako takové. Tzn. je potřeba vždy hledat korelace mezi faktickými pozitivními dopady plynoucími z obchodních dohod EU v jednotlivých zemích a dílčími faktory, které mohou mít na ekonomické výsledky země vliv. Jedná se o specifické ekonomické periody (podpora státu v diverzifikaci obchodu či zaměření na konkrétní průmysl a trh). Je potřeba se také podívat na strukturu exportních a importních destinací jednotlivých zemí.

Hlavním cílem této práce není pouze popsat dopady obchodních dohod na členské státy EU, ale zanalyzovat přístup k informacím o dohodách pro firmy v jednotlivých členských státech, možnosti firem se aktivně podílet na obchodní politice EU a zmapovat postoje firem. Zamýšleli jsme se nad důvody různých přístupů a zájmu firem v jednotlivých zemích. Zhodnotili jsme význam a aktivity asociací a místních orgánů státní správy. Hovořili jsme s europoslanci, zástupci evropských asociací v různých oborech.

Mapování situace v ČR

Velice důkladně jsme zmapovali aktuální stav v České republice. Dotazovali jsme všechny klíčové stakeholdery (asociace, svazy, regionální komory, státní instituce a ministerstva). Komplexní data z mapování jsou přílohou této analýzy („zdroje dat“). Ze státních institucí hraje důležitou roli v zastupování obchodních zájmů ČR také Ministerstvo zemědělství, které přistupuje k tématům obchodní politiky EU aktivně. Ostatní instituce, komory, svazy a asociace jsou většinou aktivní v tématu pouze na vyžádání (při dotazu ze strany MPO či EU přímo).

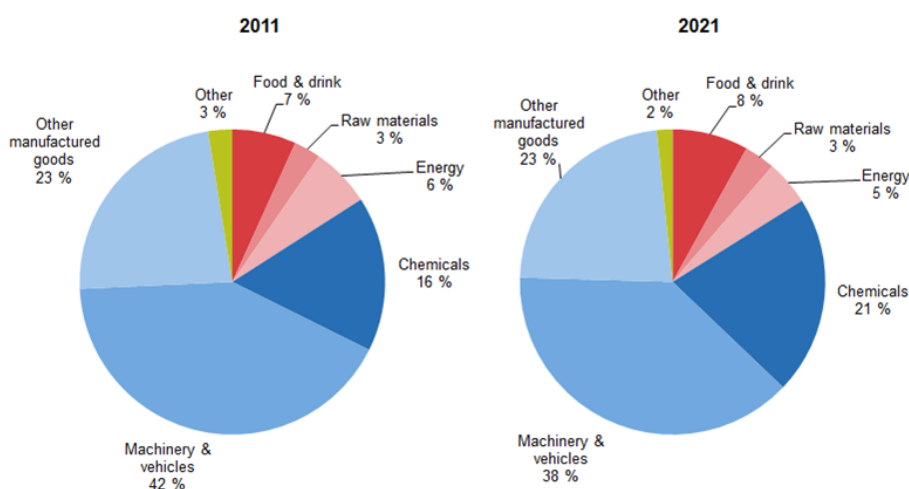
⁵⁶ Impact of EU trade agreements on economy of Finland, zdroj: <https://valtioneuvosto.fi/en/-/10616/tutkimus-vapaakaappasopimukset-ovat-hyodyttaneet-suomea-mutta-eu-keskiarvoa-vahemman>, dostupné ze dne 27.10.2022

Srovnání vývozu a dovozu EU v klíčových odvětvích v letech 2011 a 2021

Z níže uvedeného grafu exportu EU dle klíčových odvětví v letech 2011 a 2021 je zřejmý nárůst export v oblasti chemického průmyslu, a to o celých 5 %, ten následuje vyšší vývoz v potravinářství. V oblasti exportu vozidel a strojů pak můžeme sledovat pokles o 4 % a v oblasti energetiky o 1 %.

Srovnání vývozu z EU dle klíčových odvětví – 2011 vs. 2021

Graf 5 - Export EU dle klíčových odvětví, srovnání let 2011 a 2021

Source: Eurostat (online data code: ext_lt_intratrd)

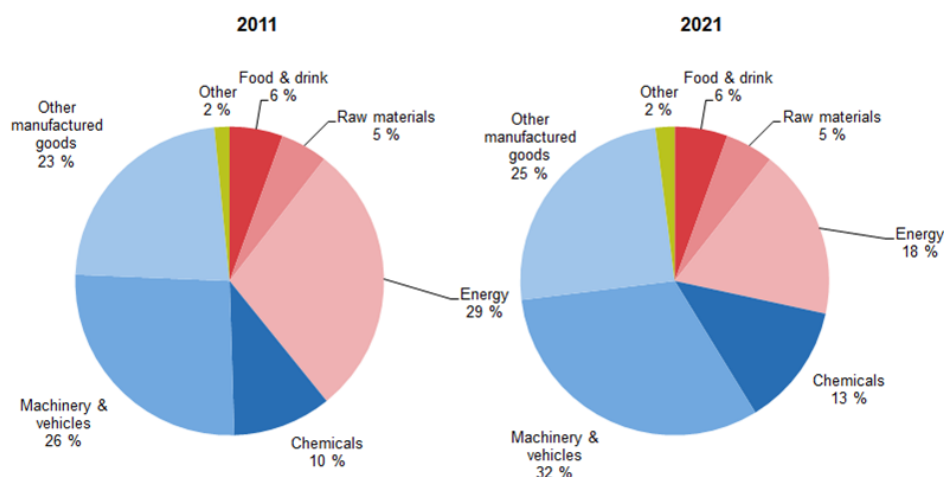
eurostat

Zdroj: Eurostat

Z pohledu dovozu do EU k došlo k poklesu v oblasti energetiky, a to o celých 11 %. Na druhé straně můžeme sledovat nárůst dovozu v oblasti chemického průmyslu (o 3 %) a v oblasti strojů a vozidel (o 6 %).

Srovnání dovozu do EU dle klíčových odvětví – 2011 vs. 2021

Graf 6 - Import EU dle klíčových odvětví, srovnání let 2011 a 2021

Source: Eurostat (online data code: ext_lt_intratrd)

eurostat

Zdroj: Eurostat

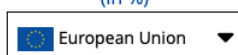
Největší obchodní partneri vybraných zemí

Níže uvedené grafy znázorňují top 5 největších obchodních partnerů EU a vybraných zemí z pohledu exportu a importu. Při vyhodnocování vlivu a dopadů dohod je potřeba brát v potaz tato data. Největšími obchodními partnery **EU** jsou Čína, USA, Rusko (import) a USA, Velká Británie a Čína (export). **ČR** pak Německo, Čína, Polsko (import) a Německo, Slovensko a Polsko (import). **Německo** pak Nizozemí, Čína a Polsko (import) a Velká Británie, Čína a Francie (export). **Maďarsko** pak Německo, Čína a Polsko (import) a Německo, Slovinsko a Polsko (export). **Finsko** pak Švédsko, Německo, Rusko (import) a Německo, Švédsko a USA (export). Z dat je zřejmé, že Německo je klíčový exportní a významný importní trh pro všechny země.

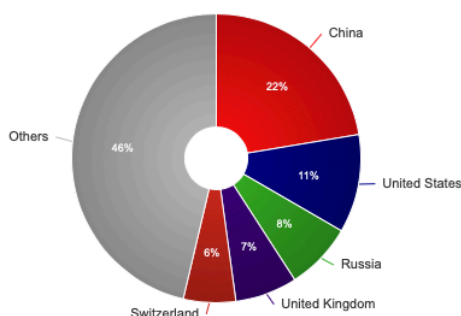
Graf 7 – Přehled obchodu se zbožím - 5 největších partnerů (import / export) pro EU, ČR, Německo, Maďarsko, Finsko, zdroj: EU

Trade in goods by top 5 partners, European Union, 2021

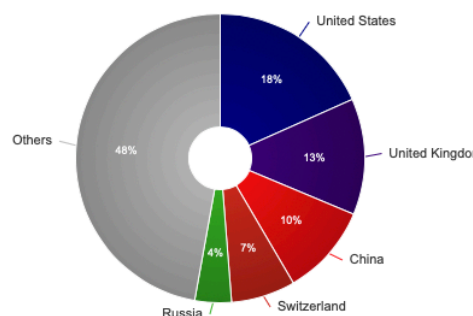
(in %)

Imports

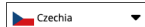

Exports

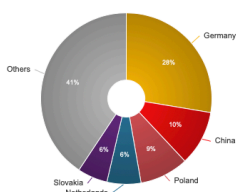

Trade in goods by top 5 partners, Czechia, 2021

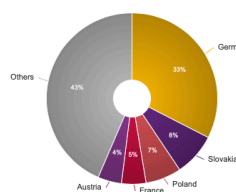
(in %)

Imports

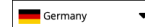

Exports

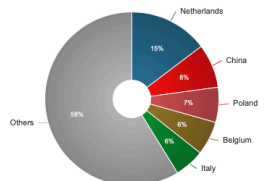

Trade in goods by top 5 partners, Germany, 2021

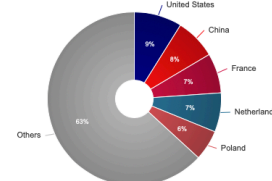
(in %)

Imports

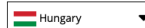

Exports

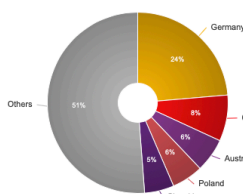

Trade in goods by top 5 partners, Hungary, 2021

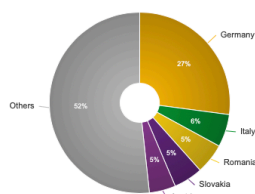
(in %)

Imports

Exports

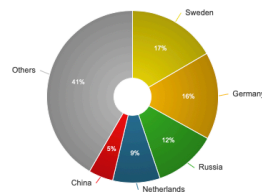

Trade in goods by top 5 partners, Finland, 2021

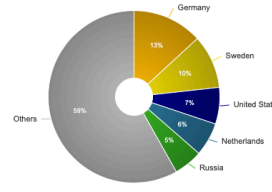
(in %)

Imports

Exports

Faktory ovlivňující dopady obchodní politiky na členské státy

Obecná globalizace, pandemie COVID-19, válka na Ukrajině, Brexit a politický vývoj v členských zemích jsou hlavními faktory v řadě dalších, dílčích a jednotlivých položek ovlivňujících dopady obchodní politiky EU na členské státy. 4 základní svobody obchodu – tedy volný trh práce, kapitálu, zboží a služeb, doplněné o možnosti volného obchodování v rámci sjednaných obchodních dohod EU jednoznačně prospívají evropským firmám. Je však velmi obtížné, zejména s ohledem na výše uvedené faktory, jednoznačně zhodnotit přínos obchodních dohod na jednotlivé členské státy. Prosté porovnání meziročních změn v exportu či importu pak nemusí v kontextu celé problematiky znamenat nic.

Finská vláda si nechala koncem roku 2019 zpracovat studii o **faktickém dopadu** obchodních dohod EU na vybrané členské státy (Finsko, Švédsko, Německo)⁵⁷. V této studii analyzovali dopad dohod EU o volném obchodu na zboží a služby, přidanou hodnotu, přímé investice, zaměstnanost a hrubý domácí produkt (HDP) ve Finsku. Analýza mimo jiné ukazuje, že vývoz Finska do zemí s FTA sice výrazně vzrostl, nicméně samotné zvýšení lze vysvětlit obecnou globalizací obchodu spíše než dohodami o volném obchodu. FTA měly na vývoz Finska slabší vliv než na průměr zemí EU, v některých odvětvích vývoz výrazně zvýšily. Odvětví, která nejvíce těžila z FTA jsou ta, ve kterých země dlouhodobě vyniká (to platí téměř pro všechny členské státy). V rámci analýzy byl použit tzv. gravitační model k posouzení jak ex-post účinků stávajících dohod EU o volném obchodu, tak ex-ante účinků nových dohod EU o volném obchodu na dvoustranný obchod, obchod mezi třetími zeměmi a reálné HDP. Přestože byl finský výzkum zaměřen na kvantifikaci dopadů obchodu, jedním z hlavních zjištění byla potřeba diskuse o politickém přístupu k tomuto tématu právě ve Finsku. Omezené pozitivní účinky dohod na obchod, HDP a produktivitu vyvolávají otázky, že Finsko možná plně nevyužilo potenciální výhody, které dohody EU o volném obchodu poskytují. Pro srovnání, Německo sklidilo z dohod více výhod, alespoň pokud jde o pozitivní souhrnné obchodní účinky. Pro zvýšení pozitivních dopadů obchodní politiky bude potřeba opatření na straně finské vlády. Hlavním zjištěním tedy je potřeba větší koordinace dalších opatření na podporu vývozu ze strany finských orgánů.

Nejkomplexnější dohoda o volném obchodu zvýšila vývoz EU do partnerských zemí přibližně o 34 % a dovoz o 14 %.⁵⁸

Dalším důležitým faktorem ovlivňujícím dopady obchodní politiky na státy EU je **Brexit**. Ve vědecké práci Centra pro evropská studia Univerzity v Ghentu s názvem *The Impact of Brexit on EU Trade Policy* byla zkoumána hypotéza⁵⁹, že by Brexit mohl posunout EU méně liberálním směrem kvůli změně v rovnováze sil mezi různými institucionálními aktéry. Ztráta tradičně liberálního členského státu a jeho hlasů v Radě je vnímána jako „přesunutí těžiště směrem k více protekcionistickým zemím v EU“. Takové názory podporují myšlenku, že se do popředí zájmu dostává takzvaný „protekcionistický jižní blok“ Francie, Itálie a Španělska. Česká republika tak přichází o svého názorového spojence v oblasti „svobodných obchodníků“. Prozatím se zcela nenaplnily předpoklady, že brexit nutně postrčí EU více protekcionistickým směrem. EU pokračovala ve své tradiční pozici postupné liberalizace v diskurzu a praxi.

⁵⁷ Hakkala Katariina (Kaitila, Kuusi, Lehmus), *The economic impact of EU free trade agreements on Finland and the EU*, ISBN: 978-952-287-814-4, 2019

⁵⁸ Tamtéž, str. 4

⁵⁹ Ville de Ferdi, *The Impact of Brexit on EU Trade Policy*, 2019, ISSN: 2183–2463 (Centre for EU Studies, Ghent University, 9000 Ghent, Belgium)

SWOT analýza stavu v ČR

Model 1 – SWOT analýza aktuální situace v ČR – obchodní politika

		Vnitřní			
		Silné	Slabé		
Pozitivní		ZKUŠENOST – MPO jako gestor má dlouhodobé zkušenosti, včetně samostatné zkušenosti s vedením obchodní politiky před vstupem do EU.	ZKUŠENOST – historicky je to MZV, kdo měl na starosti obchodní politiku ČR (ještě před vstupem do EU) a tedy někdy dochází ke kompetičnímu sporu MPO a MZV.	Negativní	
		JEDNOTNOST – Většina dotázaných zájmových skupin (asociace a komory) se vyjádřila tak, že absolutně uznává roli MPO jako vůdčí instituce ve věci obchodní politiky a často s ním téma diskutuje, případně přímo odpovídá na komunikaci os Evropské komise.	STRUKTUROVANOST – Struktura svazů a komor je roztržštěná v porovnání například s Německem, kde hlavní centrální hospodářská komora (DIHK) a pod ní několik regionálních (celkem 79 a nazývají se IHK) a dochází tam k synergii jejich komentářů a úsilí.		
		ODPOVĚDNOST – Většina oslovených asociací, ačkoliv má významně omezené rozpočty, tak se dle výše provedeného průzkumu zapojuje a reaguje na výzvy komise nebo MPO.	ZPĚTNÁ VAZBA – MSP se na svazy a asociace obrací málo, a hlavně nemají vůli vyplňovat jejich průzkumy.		
		OTEVŘENOST – Česká republika zastává dlouhodobě vysoce liberalizační způsob obchodní politiky, rizikové jsou pouze sektory jako je zemědělství.	KAPITÁL – Svazy a komory mají málo finančního a lidského kapitálu na lobbying přímo v Bruselu.		
		INVESTIGATIVNOST – MPO, ale i asociace rozesílají na firmy dotazy ke konkrétní mezinárodní dohodě, kdy zjišťují tzv. ofenzivní či naopak defenzivní zájmy daného státu, tedy co by v rámci oné dohody mělo citlivě a speciálně upraveno.	ODBORNOST – Viz předchozí bod, kdy asociace mají málo lidí, a tudíž nemají takovou dílčí odbornost, tzn. není například jeden odborník na podniky, které vyrábí součástky pro auto moto a jiný na firmy působící v chemickém průmyslu.		
Pozitivní			PR – Společnosti a podniky bagatelizují význam komor a svazů v porovnání se zahraničím.	Negativní	
			Vnější		
		Příležitosti	Hrozby		
		FINANCE I – Zavést zákonem povinné členství v komorách nebo svazech, z důvodu zvýšení povědomí firem o společné obchodní politice a možnostech jejího ovlivňování.	DOSAŘ – v momentě kdy spolurozhoduje s Radou Parlament, tak ČR má v EU 21 poslanců z celkových 705 (po Brexitu), tedy mít na své straně všechny lokální europoslance zdaleka nestačí ke zvrácení hlasování.		
		FINANCE II – Nebo viz bod výše přimět více firem ke členství v komorách a svazích a zvýšit tak odezvu na dění v EU, jednou z variant je členství zdarma pro malé firmy se ziskem do 100 000 CZK a k tomu ceník specializovaných služeb asociace.	OBEČNOST – Výzvy a konzultace Komise jsou obecné, zdlouhavé, zbytečně hodně dlouhé a pro společnosti nesrozumitelné.		
	PR – Firmám by měly být více komunikovány přímé kanály na kontaktování EU, stejně tak jako aktivity EU v obchodní politice a také aktivity asociací, aby tak nedocházelo k tomu, že podniky bagatelizují význam komor a svazů v porovnání se zahraničím.	NADNÁRODNOST – V ČR je spousta společností, které jsou jen dceřinky velké globální mateřské společnosti. Matky jim, ale neumožňují vyjadřovat se k tam tématům jako je obchodní politika EU samostatně.			
	REAKTIVITA – Firmy by následně měly více komentovat obchodní politiku napřímo, zapojovat se aktivněji do výzev Komise nebo zapojovat se "nepřímo" prostřednictvím zájmových sdružení.	OBAVY A PREFERENCE – MSP dávají pořád většinově přednost exportu do EU nikoliv mimo. Můžou za to potřebné prostředky a "odvaha" začít exportovat mimo EU.			

Zdroj: Zpracování vlastní (2022)

ČR v EU – aktivita europoslanců v klíčových výborech

Přehled zastoupení europoslanců vybraných zemí v jednotlivých výborech EU

Stát	Česká republika	Finsko	Maďarsko	Německo
Mezinárodní obchod – INTA	2 + 1 (*)	1 + 1	1 + 2	6 + 8 (**)
Hospodářství a měna – ECON	2 + 2 (*)	2 + 1	2 + 1	7 + 10
Průmysl, výzkum a energetika – ITRE	3 + 2	4 + 1	1 + 2	12 + 12
Zahraníční věci – AFET	0 + 2	2	4 + 3	6 + 14 (**)
Vnitřní trh a ochrana spotřebitelů – IMCO	4 + 1	0	0 + 1	7 + 5 (**)

Klíč: Počet členů + Počet náhradníků + (*) role místopředsedy + (**) role předsedy

Problematika obchodních komor a asociací

Komory a asociace v Evropě

Z výše uvedeného průzkumu je nejvíce v kontaktu s komisí a také s firmami pohybují komory a svazy. Vzhledem k tomu, to bude jeden z předmětů srovnání mezi zeměmi.

Tabulka 7.5 – Institucionální změny obchodních komor v Evropě mezi léty 1995-2020⁶⁰

Institucionální změny obchodních komor v Evropě mezi léty 1995–2020		
úroveň/stupeň institucionální změny	typ institucionální změny	stát
podstatná	zrušení povinného členství nebo naopak znovuzavedení povinného členství	Řecko, Maďarsko, Španělsko
	zrušení povinného členství, zavedení povinné registrace ⁶¹ , sloučení se státní správou	Nizozemí
relevantní	sloučení/ fúze komor, regionalizace a snižování státních finančních zdrojů	Francie, Itálie
méně významná	fúze komor, omezení způsobu, jak mohou členové vyjádřit, lobovat za své zájmy	Německo
	ústavní ochrana funkční samosprávy	Rakousko

Zdroj: SACK (2021)

⁶⁰ SACK, Detlef. Chambers of Commerce in Europe. Germany: Palgrave Macmillan, 2021, s.24-25

⁶¹ Poznámka registrace nerovná se členství v komoře, neboť je to pouze účast v užším slova smyslu, hlavně pro statistické účely a sbírání dat.

Porovnání modelu/systému komor – povinné versus dobrovolné členství v komoře

Komorní systémy lze široce rozdělit na povinné členství (státní modely) dobrovolné členství (soukromé modely). Státní modely / modely povinného členství obecně převládají v kontinentální Evropě, a naopak soukromé modely dobrovolného členství najdeme ve Skandinávii, Spojeném království a dále v zámoří v anglicky mluvících zemích jako Austrálie, Nový Zéland a Spojené státy. Vedle toho existují také některé smíšené modely, například v Japonsku a Thajsku, tedy komory s veřejnoprávním statutem, ale dobrovolným členstvím.

Oba zmíněné modely se liší dle následujících parametrů: i) povinné /nepovinné členství; ii) zdroje financování; iii) objem služeb; iv) vztah s vládou.

Studie z roku 2007 uvádí, že ze 194 cekem zkoumaných zemí fungovalo 61,3 % na bázi státního modelu a naopak jen 37,1 % zemí uznávalo model soukromý s dobrovolným členstvím.⁶²

Vliv povinného členství na celkový počet členů v komoře je značný, viz tabulka níže.

Tabulka 7.6 – Srovnání počtu členství v komoře dle aplikovaného modelu: Model dobrovolného členství x Model povinného členství⁶³

Stát	Typ členství	Počet členů
Anglie	Dobrovolné	104 000
USA	Dobrovolné	3 000 000
Švédsko	Dobrovolné	11 000
Finsko	Dobrovolné	20 000
Maďarsko ⁶⁴	Dobrovolné	500 000
Japonsko	Dobrovolné	1 300 000
Německo	Povinné	3 600 000
Francie	Povinné	2 200 000
Nizozemí	Povinné	2 300 000

Zdroj: Chambers of Commerce UK (2012)

Pojďme si tedy oba modely porovnat a shrnout jejich hlavní výhody a nevýhody.

⁶² SACK, Detlef. Chambers of Commerce in Europe. Germany: Palgrave Macmillan, 2021, s.24–25

⁶³ The Rt Hon the Lord Heseltine of Thenford CH. *Chambers of Commerce – International Comparisons* [online]. 2012 [cit. 2022-08-22]. URN 12/1214. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/36223/12-1214-no-stone-untuned-chambers-of-commerce-international-comparisons.pdf

⁶⁴ *The Hungarian Chamber of Commerce and Industry* [online]. 2022 [cit. 2022-08-26]. Dostupné z: <https://mkik.hu/en>

Tabulka 15 – Výhody a nevýhody státního modelu – povinné členství v komoře ⁶⁵

Státní model – povinné členství	Výhody	Nevýhody
Povinné členství	Komora získá velké množství podniků z různých odvětví	Ne každá společnost má zájem být v komoře a být aktivní
Jednoznačné určení geografické působnosti	Nevzniká více komor s podobným zaměřením	Omezení konkurence, pokřivení tržního modelu
Omezení samosprávy komory	Úzká konexe a spolupráce s vládou	Stát může do rozhodování komory názorově vstupovat
Oficiální poradní status vůči vládě	Přístup k informacím a vliv na rozhodovací proces a pozici.	Povinnost vyjadřovat a reagovat na potřeby vlády
Funkce a postavení delegované státem	Jistota postavení v průběhu času	Napětí mezi dodáním a reprezentativní funkcí
Veřejné financování	Garantovaný rozpočet a zdroj příjmů	Tendence stávat se příliš závislým na státních penězích
Organizovanost	Lepší spolupráce a postavení vůči ostatním institucím	Hrozí administrativní byrokracie
Vládní supervize	Veřejná odpovědnost	Vměšování vlády do aktivit komor
Soukromý model – nepovinné členství	Výhody	Nevýhody
Dobrovolné členství	Podnikatelé se mohou svobodně rozhodnou – volba poměru cena / výkon za členství	Nízké počty členů nezajistí pokrytí všech průmyslů z čehož pramení nedostatek relevantních dat
Možnost volby, na kterém území bude komora operovat	Méně překážek pro nové asociace vstupujících na trh	Může chybět synergie mezi subjekty a zbytečná rivalita
Samospráva a svobodná volba činností	Možnost vybrat si které služby chce komora poskytovat	Nebezpečí nesoudržnosti a špatná koordinace potřeb státu
Omezený poradní status	Vláda nemusí vždy vyzývat k součinnosti	Menší schopnost ovlivnit pozice vlády směrem k EU
Finanční nezávislost	Asociace může dělat zcela to, co je výhradně v zájmu jejich členů	Omezené možnosti působnosti, nižší rozpočet a rozsah lobbyingu
Chybí role v rámci hierarchie	Nezávislost a viz výše tedy vláda nemusí vždy vyzývat k součinnosti, menší vytiženost z tohoto pohledu	Může způsobovat nedůslednost v rámci komunikace a synergie s ostatními podobně postavenými subjekty
Žádný vládní dohled	Stát nemůže mluvit a zasahovat do působení komor	Stát může dohlížet na vykonávání svých zájmů v rámci komor

Zdroj: *Chambers of Commerce – International Comparisons (2012)*

⁶⁵ Zpracování vlastní, zdroj The Rt Hon the Lord Heseltine of Thenford CH. *Chambers of Commerce – International Comparisons* [online]. 2012 [cit. 2022-08-22]. URN 12/1214. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/36223/12-1214-no-stone-untuned-chambers-of-commerce-international-comparisons.pdf

V Evropě došlo od 90 let doposud k mnoha institucionálním změnám v rámci obchodních komor. Po revoluci v roce 1989 začalo Slovensko a postupně i Maďarsko a Slovinsko s povinným členstvím v komorách. Mezitím, co na Slovensku v roce 1996 a pak ve Slovinsku v roce 2006 bylo povinné členství zrušeno, tak v Maďarsku byla situace více proměnlivá. Nizozemsko, Španělsko a Řecko také zrušilo povinné členství nicméně zavedli tzv. hybridní model a sice model bez povinného členství, ale s povinnou registrací. Registrace se ovšem nerovná členství v komoře, naopak je to pouze účast v užším slova smyslu, hlavně pro statistické účely a sbírání dat.

Kdybychom měli vývoj komor v Maďarsku rychle historicky shrnout, tak Maďarské obchodní komory ani nyní více než 30 let od pádu komunismu, nenašly své místo v politickém systému, během tohoto období tam docházelo k institucionálním změnám, a proto lze konstatovat, že Maďarské komory a jejich uspořádání byly spíše nestále. Důvodem jsou obecně politicko-ekonomické změny během let. V Maďarsku nebyla dlouhodobá tradice evropských občanských sdružení, a další asi nejpodstatnější je politický důvod a vliv, kdy byly komory opakovaně považovány za představitele konkurence a opozice, a proto zde byly snahy je institucionálně oslabit.

K významným změnám došlo roku 1999, kdy bylo zrušeno povinné členství v komoře, a proto také odpadlo komorám vykonávání státních úkolů a přišly o trvalý příjem státních peněz. Díky tomu v podstatě jednorázově propadl počet členů a způsobilo to okamžité výpadky ve financování. Komory na to reagovaly tak, že chtěly pokles dorovnat uzavíráním regionálních poboček, administrativních pracovníků a také se zbavovali majetku. Od roku 2000 se jim postupně podařilo uklidnit příjmovou stránku ze 3 zdrojů: i) členské příspěvky; ii) poplatky za služby prováděné komorami a iii) ostatní příjmy (dobrovolné příspěvky a poskytnuté zdroje). Podle tehdejšího zákona nesměly komory provozovat základní finanční a obchodní služby, které jsou považovány za podnikání za účelem zvýšení svých příjmů a nabytí majetku či zisků.

Ke změně došlo až v roce 2010, kdy byla zavedena povinná registrace podniků (nikoli členství) v Hospodářské komoře a vznikl tak nový zdroj příjmů, a to registrační poplatek (tehdy činil cca 5000 HUF ročně, což je dnes cca 12 EUR⁶⁶). Účinnost byla od roku 2012 a od tehdy mohly komory, jak přibírat členy, tak je i registrovat.

Regionální komory mají tedy od 2012 možnost opět poskytovat konkrétní služby pro registrované podniky, jako je poradenství v oblasti ekonomiky, financí, daní a přístupu k úvěrům, vyhledávání obchodních partnerů, sledování grantů/tenderů, to vše zdarma, tedy v rámci roční registrace.

V roce 2020 byla obrovským problémem krize Covid-19, kdy v reakci na tuto krizi komory zareagovala tak, že provedly dotazníkové šetření mezi maďarskými podniky. Komory se také podílely na přípravě prvního vládního plánu hospodářské obnovy. Dále společně připomínkovali akční plán ekonomické ochrany připravený pod záštitou Ministerstva inovací a technologií. K plánu vydali posudek, jenž obsahoval řadu doplnění a dalších návrhů.

I přesto, že popisujeme situaci na příklad hospodářských komor, v českém prostředí lze v podstatě zjištění zaměnit se Svazem průmyslu a dopravy, jako stejně mocnou organizací, která je rovněž povinným připomínkovým místem (návrhy zákonů atd.). V řadě případů zpracovávání této analýzy jsme dokonce vnímali aktivitu SPČR ve vztahu k tématům EU a MPO jako aktivnější.

⁶⁶ Poznámka myšleno 09/22

Modelace úpravy pravidel veřejné podpory v ČR za účelem zvýšení aktivity firem k EU (členství v asociacích)

Pokusili jsme se zanalyzovat možnost úpravy pravidel veřejné podpory ve výzvách EU fondů tak, aby zároveň došlo k vyšší aktivitě českých firem vůči tématům spojeným s obchodní politikou EU. Z hlediska veřejné podpory nezáleží na podmínkách směřujících k větší aktivitě vůči EU a obecně nejsou zakázané. Při poskytnutí podpory na konkrétní projekt je tak teoreticky možné nastavit podmínky jako vyčlenění personálních kapacit tak, že část osobních nákladů půjde na zaměstnance, který se bude problematikou vztahu EU vůči českým firmám zabývat.

Nemusí se jednat pouze o osobní náklady, ale i o služby (poradenská firma v oblasti politik EU) anebo o náklady na účast v různých zájmových organizacích, které by takovou agendu mohly zajišťovat (např. Svaz průmyslu a dopravy ČR, asociace MSP).

Je třeba si v daném programu pohlídat, že takové náklady jsou způsobilé a do kolika procent (míra podpory), protože ne vždy jsou podle daných pravidel veřejné podpory (zejména příslušný článek GBER) povoleny osobní náklady, služby apod.

Typickým článkem GBER, který by se dal použít na úhradu poradenských služeb v oblasti pomoci firmám účastnit se na obchodní politice EU by mohl být článek 18 (Podpora na poradenské služby ve prospěch malých a středních podniků), který využívá např. MPO ve svých operačních programech (program Poradenství). Tento článek má pouze jednu specifickou podmínku, a to že se nesmí jednat o "běžné" poradenské služby (např. pravidelné účetní služby či reklama). Tato podmínka však nebrání poradenství v oblasti obchodních politik EU, jelikož se zjevně nejedná o běžnou aktivitu. Program Poradenství by však musel (resp. výzva vyhlášená v budoucnu) obsahovat umožnění dané aktivity na poradenskou činnost v dané oblasti (předchozí výzva měla poradenství na jiné aktivity), popř. by bylo zapotřebí připravit samostatný program ať už v rámci operačních programů či z národního rozpočtu (který může být jednodušší, jelikož není svázán pravidly strukturálních fondů).

Jinou možností je dát takovou podmínku k jakýmkoliv programům, samozřejmě k těm, kde se to více tematicky hodí, tj. kde se předpokládá uplatňování výsledků na trhu a obchodní politika by příjemce měla více zajímat (v zásadě pro podniky).

Pokud to ale má být podmínka, je třeba ji správně naformulovat tak, aby byla objektivně kontrolovatelná (tj. měřitelná) a vymahatelná, popř. pod jakými sankcemi. Asi se bude hůř obhajovat, pokud by nedosažení takového cíle spadalo pod porušení rozpočtové kázně a řízení by spadalo pod působnost finančních úřadů. Jako mírnější varianta by mohla být jakási soukromoprávní podmínka ve smlouvách o poskytnutí podpory zatížena klasickou smluvní pokutou - např. TA ČR má ve svých všeobecných podmínkách takové dělení na porušení rozpočtové kázně a na smluvní pokuty.

Jako vhodnější se nabízí ale nastavit takový požadavek jako indikátor, kde může dojít k podobnému sankčnímu efektu, tj. v odebrání dotace. Indikátory (např. v operačních programech) se však řídí svými pravidly nastavování a schvalování a v případě politického zájmu mohou být nastaveny i tak, aby dané projekty směřovaly mimo jiné i k cíli věnování se obchodním politikám EU. Základ je např. zde: <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/narodni-organ-pro-koordinaci/monitorovani/monitorovani-vecneho-pokroku>

Je však otázkou, nakolik je efektivní to takto řešit. Běžné podniky asi nemají zájem a nerozumí dané agendě, aby se věnovali obchodní politice na evropské úrovni, popř. předávaly nějaké

komentáře či podněty během legislativní činnosti. To je spíše úkolem buď příslušného útvaru MPO anebo některých zájmových či odborných organizací (SPČR, AMSP) či komor. Příslušná podpora ze strany státu tak může směřovat na určité bonifikace v případě členství v těchto skupinách (např. formou hrazení členských poplatků), jejichž úkolem by pak bylo věnovat se společné obchodní politice ve spolupráci s MPO a dalšími úřady formou např. lobbování a konzultací. Dotace či jiné formy podpory mohou rovněž směřovat na úhradu nákladů (osobních anebo poradenských služeb) odborníků, kteří by se tomu za danou organizaci věnovali.

Pokud by byla podpora poskytována daným (neziskovým) organizacím na odborné zázemí v oblasti společné obchodní politiky, nemuselo by se jednat ani o veřejnou podporu, jelikož takové služby na první pohled nesouvisí s hospodářskými činnostmi. Na druhou stranu podpora podniků např. na úhradu členských poplatků už by jako veřejná podpora definována spíše byla a jako nejvhodnější by se jevílo použití de minimis, popř. teoreticky článek 18 GBER. V případě de minimis by nešlo ale podpořit ty podniky, které mají daný limit již vyčerpaný.

Aktuální stav ve vybraných zemích (Německo, Finsko, Maďarsko)

Popis stávajícího stavu v Maďarsku

V obecné rovině platí, že Maďarsko je exportně orientovanou ekonomikou, přičemž podporuje odbourávání tržních bariér v mezinárodním obchodu a vyzývá k uzavírání obchodních dohod.

Hlavní institucí, jež řeší téma obchodní politiky, je Maďarské ministerstvo zahraničních věcí a obchodu (Ministry of Foreign Affairs and Trade). Oblast koordinace EU politik, pak má na starosti Maďarské ministerstvo spravedlnosti (kde se tématikou EU zabývá celá jedna sekce/státní sekretariát). Hlavními partnery, kteří spolupracují s maďarskou vládou, jsou obvykle profesní organizace (je zde např. celonárodní Maďarská obchodní a průmyslová komora, která má i své zastoupení přímo v Bruselu, či sektorové organizace, jako např. asociace dodavatelů do automobilového průmyslu MAJOSZ a přední společnosti jednotlivých odvětví (v Maďarsku jsou velké firmy jako např. MVM – tj. zemní plyn a elektřina, MOL – tj. těžba ropy, petrochemie a dodávky pohonných hmot apod).

Maďarská vláda pořádá pravidelné konzultace s maďarskými společnostmi a profesními organizacemi a s významnými společnostmi jednotlivých odvětví, během nichž konzultuje témata obchodní politiky.

Diplomat pro ekonomiku a obchod pan Petr Michálek z Velvyslanectví ČR v Budapešti se vyjádřil takto: „Maďarské ministerstvo zahraničních věcí a obchodu se domnívá, že pouze omezený počet maďarských společností se rozhodl využívat výše uvedené nástroje a kanály (Poznámka myšleno: Access2Markets, Have your say aj.). Z tohoto důvodu se ministerstvo rozhodlo uspořádat 29. září 2022 ve spolupráci s Evropskou komisí konferenci o problematice MarketAccess. Navzdory pořádaným akcím a různým dalším kanálům je dle maďarského ministerstva pravděpodobné, že jen málo společností se obrátí přímo na Komisi a raději se v první řadě obrátí na maďarskou státní správu. Dle informací maďarského ministerstva zahraničních věcí a obchodu se žádné maďarské společnosti veřejných konzultací neúčastní.

Vedle toho je podstatný rovněž postoj Maďarské vlády, ta totiž dlouhodobě navrhuje, aby se obchodní dohody nezatěžovaly dalšími politickými cíli a předběžnými podmínkami, aby dodatečné požadavky nesnižovaly atraktivitu jednání o volném obchodu pro partnerské země. Klíčovou organizací vstupující na úroveň evropské obchodní politiky pak je Confederation of Hungarian Employers and Industrialists (BUSINESSHUNGARY), tedy Svaz maďarských zaměstnavatelů a průmyslníků.

Popis stávajícího stavu v Německu

V Německu má dlouholetou tradici státní model s povinným členstvím v komoře. Všechny společnosti, které nejsou přiřazeny ke komoře řemeslníků, jsou automaticky členy hospodářské komory. V roce 2021 se tato skutečnost dotkla 5,3 mil podniků.

Spolkové ministerstvo pro hospodářské záležitosti a opatření v oblasti klimatu neboli BMWK je odpovědné za stanovení postoje Německa k řadě otázek obchodní politiky a za zastupování německé vlády na evropské a mezinárodní úrovni. Snížení obchodních překážek a posílení multilaterálního obchodního systému hraje důležitou roli pro exportně orientované německé podniky.

Zástupkyně vedoucího obchodně-ekonomického úseku na velvyslanectví ČR v Berlíně nám potvrdila že v SRN je povinné členství v hospodářských komorách a primárně v tzv. DIHK což je Asociace německých obchodních a průmyslových komor, protože poskytují firmám poměrně bohatý informační servis. Jedná se o léta diskutované téma, zda to zavést i v ČR či nikoliv.

V Německu jsou již více než 150 let obchodní a průmyslové komory (IHK – Industrie – und Handelskammer) a komory řemeslných řemesel (HwK – Handwerkskammer) veřejnými statutárními orgány se samosprávou pod inspektorátem státního ministerstva hospodářství. Podniky jsou členy ze zákona podle zákona o komorách (IHK – Gesetz) z roku 1956. Z tohoto důvodu jsou takové komory mnohem větší než komory soukromého práva. IHK Mnichov, největší německá obchodní komora, má 350 000 členských společností. Německo má také povinné komory pro „svobodná povolání“, jako jsou architekti, zubaři, inženýři, právníci, notáři, lékaři a lékárníci. Zajímavé je že jsou zde výjimky jako například zruční řemeslníci, živnostníci a zemědělské podniky.

Německé obchodní a průmyslové komory fungují podle veřejného práva, povinné členství a tzv. třístupňového systému:

1. Národní asociace německých komor (DIHK) – národní zastřešující orgán
2. Lokální obchodní a průmyslové komor (IHK)
3. Komor působící v zahraničí (AHK).

IHK jsou financovány výhradně soukromým sektorem tedy povinným členstvím. V celém Německu působí 79 IHK a nabízí obchodní poradenství prostřednictvím najatých odborníků, ale v celé řadě technických oblastí je podporuje na 400 000 podnikatelských dobrovolníků. Hlavním rozdílem je, že německé komory se prezentují jako „jedna rodina“, to činí pro podniky mnohem jednodušší přístup k podpoře v podnikání. Zajímavé je že od roku 1990 kdy bylo celkem 83 komor, tak do roku 2020 došlo k několika fúzím a počet komor celkově klesl na 79.

Mezi hlavní úkoly všech IHK patří zejména poskytování odborného poradenství v oblasti územního plánování ve městech, podpora při zahájení činnosti, poradenství v oblasti mezinárodních trhů, právních záležitostí a daní, energetické oblasti, inovací a transferu technologií, dále jsou to obchodní mise, publikace, analýzy trhu a tzv. networking. DIHK je

ústřední organizací zastupující zájmy podniků vůči podnikům národní a evropské vlády, obchodní asociace a zaměstnavatelské federace.

DIHK funguje jako obousměrný clearingový dům pro rozvoj politiky mezi místními subjekty a na národní úrovni nemá žádnou zákonnou pravomoc nad místními komorami. DIHK nebo někdy také označovaná deštníková komora je z hlediska svých příjmů, které generuje, složena následovně. Většina příjmů pochází především z vlastních ekonomických činností a to 60,1 mil EUR. Dále jsou to příspěvky a odvody od krajských komor 47,1 mil EUR a konečně 17,3 mil EUR jde z veřejných dotací.⁶⁷

Zajímavostí je, že kromě podpory obchodu hrají IHK klíčovou roli při poskytování odborného vzdělávání. Protože každoročně přijmou německé komory přibližně 400 000 studentů. Tito studenti pomáhají a jsou školeni v rámci IHK anebo jsou umísťováni rovnou do firem. Rovněž se podílí na akcích pořádaných IHK.

Klíčovou roli v zastupování zaměstnavatelů na úrovni EU hraje také Confederation of Germans Employers Association, tedy Svaz německých zaměstnavatelských svazů.

Popis stávajícího stavu ve Finsku

Hlavním zástupcem obchodních zájmů ve Finsku je **Finská obchodní komora**. Finská obchodní komora funguje jako centrální komora, která koordinuje činnost 19 nezávislých obchodních komor / obchodních sdružení v jednotlivých regionech.

Kompetenčním státním orgánem pro otázky obchodní politiky EU je finské Ministerstvo zahraničních věcí (Ministry of Foreign Affairs Finland, Um.fi).

Klíčovou roli při lobbyingu na úrovni EU hraje **Svaz finského průmyslu**, Confederation of Finnish Industries, který zastupuje oborové svazy a cechy. Confederation of Finnish Industries (EK) zastupuje finské podnikání při tvorbě politik a sociálním dialogu. 20 členů EK jsou organizace z finského průmyslu a zaměstnavatelů zastupující přibližně 16 000 členských společností. 96 % členských společností jsou malé a střední podniky. EK má sídlo v Helsinkách a již v roce 1974 založila kancelář v Bruselu, aby zajistila, že její hlas bude slyšet i na evropské úrovni.

EK prosazuje dlouhodobě na úrovni obchodní politiky EU 5 základních myšlenek:

- 1) Dobře fungující jednotný trh
- 2) Silná obchodní politika EU založená na pravidlech
- 3) Účinná politika v oblasti klimatu a cirkulární ekonomiky
- 4) Investice do výzkumu a inovací
- 5) Integrita právního státu v EU a každém jednom členském státě.

Finsko, stejně jako Švédsko je dlouhodobě známé svým přístupem k centralizaci a unifikaci svých služeb v oblasti podpory exportu, importu, turismu, příchozích investic a dalších – jednotnému vystupování na mezinárodní úrovni. Z tohoto důvodu funguje dlouhodobě projekt **Business Finland (též Team Finland)**. Business Finland je veřejná organizace spadající pod finské ministerstvo práce a hospodářství. Byla založena 1. ledna 2018 s cílem přilákat do Finska obchod, cestovní ruch a zahraniční investice a také poskytovat finanční prostředky na inovace.

⁶⁷ SACK, Detlef. Chambers of Commerce in Europe. Germany: Palgrave Macmillan, 2021

V současné době pro **Business Finland** pracuje 680 specialistů v 16 kancelářích ve Finsku a 42 v zahraničí. Business Finland je operátor veřejného sektoru, který je součástí větší sítě nazvané Team Finland, jejímž širším cílem je sjednotit „všechny veřejné internacionalizační služby“. V představenstvu Business Finland sedí primárně zástupci průmyslu, dále pak zástupce Ministerstva práce a hospodářství.

Business Finland funguje jako finanční agentura pro výzkum a vývoj technologií. Příjemci finančních prostředků jsou univerzity, polytechniky, výzkumné ústavy jako VTT Technical Research Center of Finland, Evropská kosmická agentura, startupy, malé a střední podniky (SME), velké korporace a veřejné orgány. V podnikových projektech se finanční prostředky poskytují na přeměnu nápadů ve fázi výzkumu na životaschopné podniky a mohou kombinovat přímé nepodmíněné financování s garantovanými půjčkami podmíněnými úspěchem výsledného podnikání.

Nedávno spustila finská obchodní komora **koordináční projekt s názvem FinnCham**. FinnCham má sloužit jako síť svazů, komor, cechů a společností nabízející aktuální informace o cílových zemích a organizující semináře a akce pro členské společnosti, které byly internacionalizovány nebo internacionalizaci plánují. Členem sítě se může stát jakákoliv obchodní komora, cech, svaz atd.

Závěr

Hlavním realizátorem obchodní politiky EU v České republice je Ministerstvo průmyslu a obchodu. To samé platí i pro porovnávané země. Gesci má vždy nějaké z ministerstev v Německu The Federal Ministry for Economic Affairs and Climate Action (BMWK) a v Maďarsku Ministry of Foreign Affairs and Trade a ve Finsku je to Ministry of Foreign Affairs Finland . Z toho vyplývá, že mezi porovnávanými státy je funkční model víceméně podobný. Nicméně hlavní úlohu má nějaké ministerstvo v dané zemi jako protějšek DG Trade, co se ale liší je název a zaměření onoho ministerstva. V ČR je MPO hlavní zastřešovatel obchodní politiky na úrovni ČR, nicméně historicky si problematiku mezinárodního obchodu uzurpovalo i MZV a děje se tak doteď, tudíž někdy dochází k jakési formě kompetenčního sporu mezi oběma ministerstvy. Vzhledem k rozložení v ostatních zemích lze konstatovat, že stejné ministerstvo je gestorem v Německu, ale ve Finsku a Maďarsku je to naopak ministerstvo zahraničních věcí, kdo má problematiku společné obchodní politiky zastřešovat.

MPO komunikuje převážně s Komisí (hlavní orgán ve věci obchodní politiky a také vyjednávač mezinárodních obchodních dohod). Nicméně MPO by samo o sobě nenasbíralo dostatek relevantních dat a odpovědí pro Komisi na její výzvy / konzultace, pro komentování vyjednávání o mezinárodní dohodě potřebuje dostat zpětnou vazbu i od nezávislých svazů a Hospodářské komory.

Mezitímco Hospodářská komora ČR a její postavení a působnost je dána zákonem č. 301/1992 Sb. o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky ve znění pozdějších změn a doplňků, členství v komoře je v ČR dobrovolné. Vedle toho například v Německu má na starosti velkou část agendy společné obchodní politiky tzv. The Association of German Chambers of Commerce and Industry (DIHK), ta sestává z 79 lokálních poboček národní komory (umístěných v klíčových městech) nazývaných „IHK“ a dále z tzv. AHK neboli poboček komory umístěných v zahraničí, kde zaměstnává až 2000 lidí celosvětově s cílem pomoci podnikatelům proniknout na místní trhy. DIHK je ustanovena zákonem a členství v této komoře je povinné. Má tak zajištěn zákonný příjem v podobě členských příspěvků. Výši

příspěvku každoročně stanoví výroční valná hromada. Příspěvky jsou různé a každá firma platí vždy dle výše obchodního zisku stanoveného dle živnostenské daně. První část příspěvku – pevné roční fee se pohybuje od 50 Euro (pro firmu se ziskem vyšším než 5 200 EUR ročně) až do 10 000 Euro pro velké korporace plus druhá část příspěvku je 0,20 % z příjmů z podnikání.⁶⁸ Vzhledem k tomu, že pouze největší Mnichovská pobočka IHK má více než 350 000⁶⁹ členů, což když vezmeme v úvahu, že celá Hospodářská komora ČR čítá na 16 000 členů⁷⁰, tak je poněkud „chudým příbuzným“, co do příjmů z členských příspěvků, ale i v otázce sběru dat informací nebo z hlediska ovlivňování společné obchodní politiky. To dokládá například poslední podnikatelský průzkum vypracovaný IHK na téma „Podnikatelská očekávání v německé ekonomice“ byl zodpovězen 25 000 firmami ze všech odvětví a regionů.⁷¹

To samozřejmě vyvolává otázku, která forma je vhodnější, zda povinné členství v komoře (jako tomu je v EU například právě v Německu, Francii, Holandsku nebo Chorvatsku) nebo to dobrovolné jako máme v ČR? Větší zapojení firem je určitě žádoucí, ačkoliv ne nuceným způsobem, neboť to že povinně zaplatí členský příspěvek, ještě neznamená, že budou mít chuť a lidské kapacity se zajímat a aktivně zapojovat.

Hospodářská komora ČR ale i ta německá DIHK, jsou součástí tzv. Eurochambres, Eurochambres zastupuje více než 20 milionů podniků v Evropě prostřednictvím 45 členů (43 národních asociací obchodních a průmyslových komor a dvou nadnárodních komorových organizací) a evropské sítě 1 700 regionálních a místních komor. Více než 93 % těchto podniků jsou malé a střední podniky (MSP). Členské podniky komor zaměstnávají společně přes 120 milionů lidí.⁷²

Oproti tomu svazy jsou nestátní a nepolitickou organizací s dobrovolným členstvím. Ty se sdružují v organizaci BusinessEurope. BusinessEurope je však silná vlivová organizace a povinné připomínkové místo (na EU úrovni), stejně jako členský Svaz průmyslu a dopravy ČR na národní úrovni.

⁶⁸ IHK Darmstadt Rhein Main Neckar. *The IHK membership fee* [online]. [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: <https://www.ihk.de/darmstadt/en/servicelabels/aboutus/zf-merkblatt-2533018>

⁶⁹ IHK Munchen und Oberbayern [online]. [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: <https://www.ihk.de/darmstadt/en/servicelabels/aboutus/zf-merkblatt-2533018>

⁷⁰ Hospodářská komora České republiky. *O nás* [online]. [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: <https://komora.cz/o-nas/>

⁷¹ DIHK – Association of German Chambers of Commerce and Industry. *Surveys* [online]. 2022 [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: <https://www.eurochambres.eu/about/who-we-are/>

⁷² Eurochambres. *Who we are* [online]. [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: <https://www.eurochambres.eu/about/who-we-are/>

Vliv na procesy EU – nástroje a jejich využití

S odkazem na výstup z dotazování MPO, ale i v rámci výzkumu mezi firmami je bohužel smutným faktem, že většina podnikatelů netuší o způsobech, jak kontaktovat EU napřímo ani jak ovlivňovat obchodní politiku EU. Tato kapitola se bude v první řadě zabývat možnostmi, které mají k dispozici samy firmy a nejen ty – **přímé komunikační kanály**. Druhou možná zajímavější skupinou, neboť uskupení mají vyšší váhu v komunikaci s Komisí, jsou z pohledu firem tzv. **nepřímé komunikační kanály** (prosazování zájmů skrze MPO, asociace, europoslance aj.)

Přímé komunikační kanály s EU

Většina občanů ani firem netuší, že s EU lze celkem jednoduše komunikovat napřímo. A sice jedná se o následující 3 způsoby, respektive možnosti, jak EU kontaktovat napřímo v různých otázkách a mnohdy nejen se zaměřením na mezinárodní obchod a obchodní politiku. Přičemž pro všechny 3 zmíněné kanály / možnosti platí, že jsou k dispozici všem tzv., stakeholderům (občanů, společnostem, asociacím.)

Formulář zasláný na Europe direct contact centre⁷³

Naše zkušenosti s touto formou přímé komunikace s EU jsou následující. Dotazovatel je povinen uvést své jméno, příjmení, kontaktní email, a země, ze které pochází, ale i kde nyní žije. Dále je nutné zvolit preferovaný jazyk komunikace (obsahuje všechny jazyky EU, a navíc i nově i ukrajinštinu a ruštinu vzhledem k situaci) a taktéž druhý alternativní jazyk komunikace. V neposlední řadě je potřeba rozhodnout o souhlasu pro EU, aby váš email přidala do seznamu adresátů Europe Direct a taktéž povinně odsouhlasit podmínky ochrany osobních údajů a nakládání s nimi.

Výhody: Jedná se asi o nejsnazší a nejrychlejší způsob/nástroj, jak je možné EU kontaktovat, a to bez ohledu na předmět dotazu, stížnosti.

Nevýhody: Není jasné, komu bude v rámci struktury orgánu EU dotaz přidělen ani jak dlouho bude odpověď na něj trvat. Dále, kdyby nedorazil po vyplnění automaticky generovaný email, tak není úplně patrné, že dotaz byl zaevidován, neboť číslo dotazu dotazovatel obdrží až v automaticky generovaném emailu. Ten má však dle našich zkušeností určité zpoždění (v řádu 30 minut až 1 hodiny). V případě že obdržíte odpověď do emailu, ačkoliv tam není napsáno ať na něj neodpovídáte, tak pakliže chcete ještě odpovědět nazpět, musíte opět využít nový formulář skrz web EU. Jinak vám na další dotaz z EU neodpoví, neboť neobdržíte evidenční číslo vašeho dotazu, tudíž jako by žádný dotaz nebyl.

FIT for FUTURE

Zajímavostí je že EK vytvořila tzv. Platformu Fit for Future. ⁷⁴ Platforma sestává v podstatě se skupiny odborníků, kteří mají za úkol optimalizaci směrnice základny EU, respektive její zjednodušení pro koncového uživatele (firmy a občané) a také optimalizaci nákladovou nebo zakomponování digitalizačního prvku.

⁷³ https://european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_cs

⁷⁴ Její založení vychází ze SDĚLENÍ KOMISE (COM) č. 2012/0746, kterým se upravuje účelnost právních předpisů EU

Platforma pracuje na základě ročního pracovního programu. Ten obsahuje řadu témat, kde Komise zahájila iniciativu zaměřenou na zjednodušení a snížení administrativní zátěže.

Fit for Future platform poprvé zasedla 26. 11. 2020, naposledy pak letos v lednu 2022, přičemž mezitím zasedla ještě 5krát.

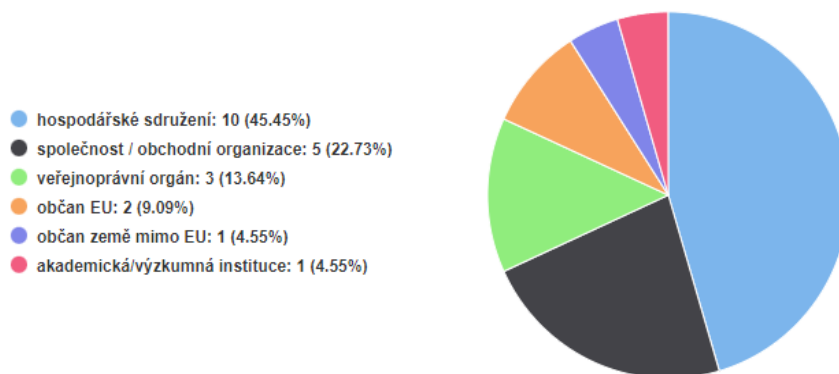
Have your say ⁷⁵

Každý jednotlivec, i anonymně má možnost se vyjádřit a navrhnout jakékoliv zjednodušení nejen v rámci obchodní politiky EU, ale i ohledně otázek digitalizace, zemědělství nebo v rámci tzv. green dealu. Oblíbenými tématy jsou například jak zjednodušit postupy a povinnosti související s označováním výrobků a služeb, udělováním povolení, ale lze navrhnout také zcela nová témata.

V rámci obchodu je jednou z iniciativ, na které komise sbírala připomínky „Obchod – mechanismus pro odrazování a mírnění donucovacích opatření ze strany zemí mimo EU“, na který obdržela komise celkem 22 připomínek z 11 různých zemí z EU i mimo EU (Spojené státy, Japonsko, Rusko a Irán). Ještě více reakcí obdržela komise na téma „Revize celního kodexu Unie“ viz rozklad připomínek níže.

Rozdělení připomínek dle respondentů na téma „Obchod – mechanismus pro odrazování a mírnění donucovacích opatření ze strany zemí mimo EU“

Graf 8 – Rozdělení připomínek dle respondentů na téma „Obchod – mechanismus pro odrazování a mírnění donucovacích opatření ze strany zemí mimo EU“

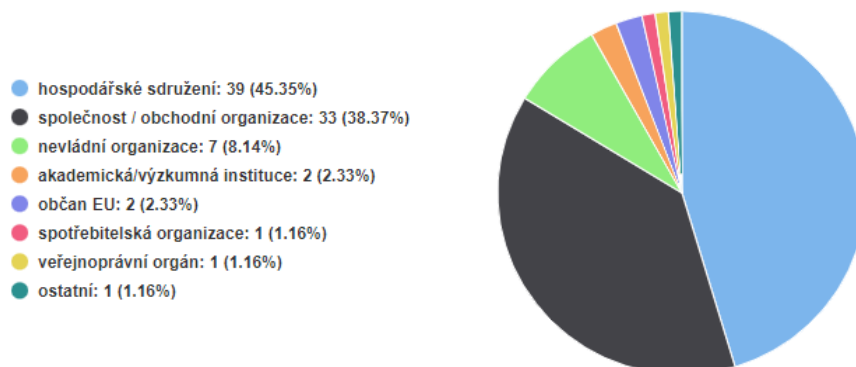

Zdroj: DG TRADE, veřejná konzultace

⁷⁵ Kontaktní stránka je k dispozici na: Evropská Komise. *Podělte se o svůj názor: Navrhněte zjednodušení!* [online]. [cit. 2022-09-11]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say-simplify_cs

Rozdělení připomínek dle respondentů na téma „Revize celního kodexu Unie“

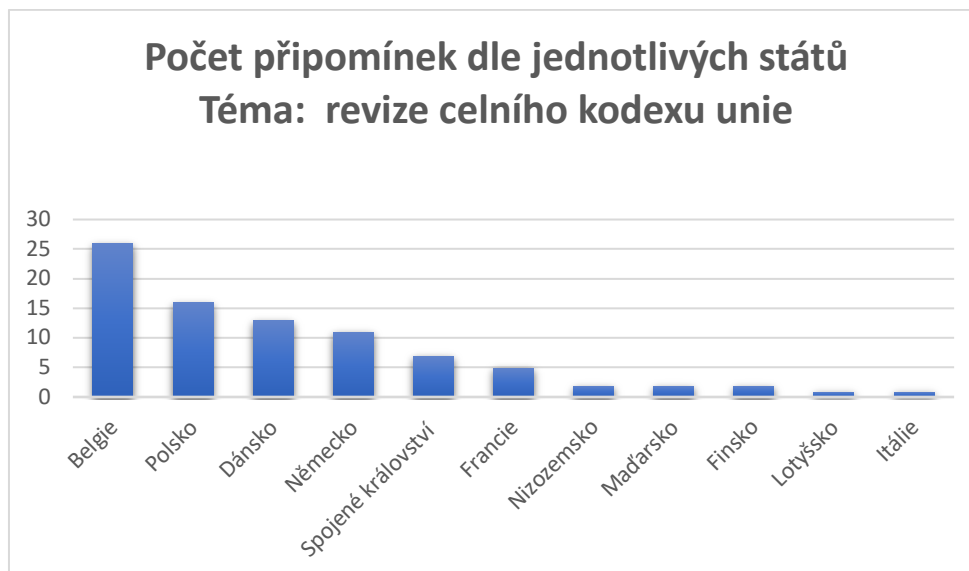
Graf 9 – Rozdělení připomínek dle respondentů na téma „Revize celního kodexu Unie“

Zdroj: DG TRADE, veřejná konzultace

Počet respondentů dle států na téma „Revize celního kodexu Unie“

Graf 10 – Počet respondentů dle států na téma „Revize celního kodexu Unie“

Zdroj: DG TRADE, veřejná konzultace

Z výše reprodukováných dat vidíme, že se v převážné většině zapojují do připomínkování ve věci obchodních otázek a mezinárodního obchodu hlavně asociace a pak hned v závěsu jsou podniky a společnosti. Nicméně bohužel, ani v jednom vybraném případě z roku 2022 nenalezneme reakci žádného subjektu z ČR.

V rámci zasílaných návrhů, pokud je má Komise zpracovat, tak je třeba myslet na výjimky a sice:

- příslušné právní předpisy, které v době předložení návrhu posuzuje Evropský parlament a Rada v rámci legislativního postupu;
- příslušné právní předpisy, které byly provedeny (tj. implementovány) méně než dva roky před zasláním příspěvku, neboť v tomto případě by bylo předčasné činit závěry o jejich provádění;

c) otázky spadající do působnosti vnitrostátních orgánů a otázky spojené s vnitrostátním prováděním předpisů v konkrétním členském státě. Pokud se však konkrétní problém objeví v několika členských státech, mohl by být zohledněn;

d) otázky, které jsou předmětem plánované nebo probíhající konzultace se sociálními partnery.

Jak se vyjádřit?

K tomu, aby se občan, podnikatel, asociace, či jiná zájmová strana mohla vyjádřit je potřeba se registrovat. Není to nic složité, stačí vyplnit jméno, příjmení a email.

U organizace platí, že by se před sdílením příspěvku/připomínky v rámci „Have your say“ měly zaregistrovat v rejstříku transparentnosti EU.

Rejstřík transparentnosti

Jak bylo uvedeno výše jednou z podmínek registrace v rámci EU TRADE Civil Society Dialogue je i registrace v rámci Rejstříku transparentnosti Evropské komise. Rejstřík transparentnosti je samostatnou databází pro zástupce zájmových skupin, kteří vykonávají činnosti s cílem ovlivňovat tvorbu nebo implementaci politik a legislativy EU nebo rozhodovací procesy institucí EU. Rejstřík se skládá většinou ze subjektů, které prosazují vlastní zájmy nebo společné zájmy svých členů (8 089), dále subjektů, které nezastupují obchodní zájmy (konkrétně 3 926) a minoritně též ze subjektů prosazujících zájmy svých klientů (671).

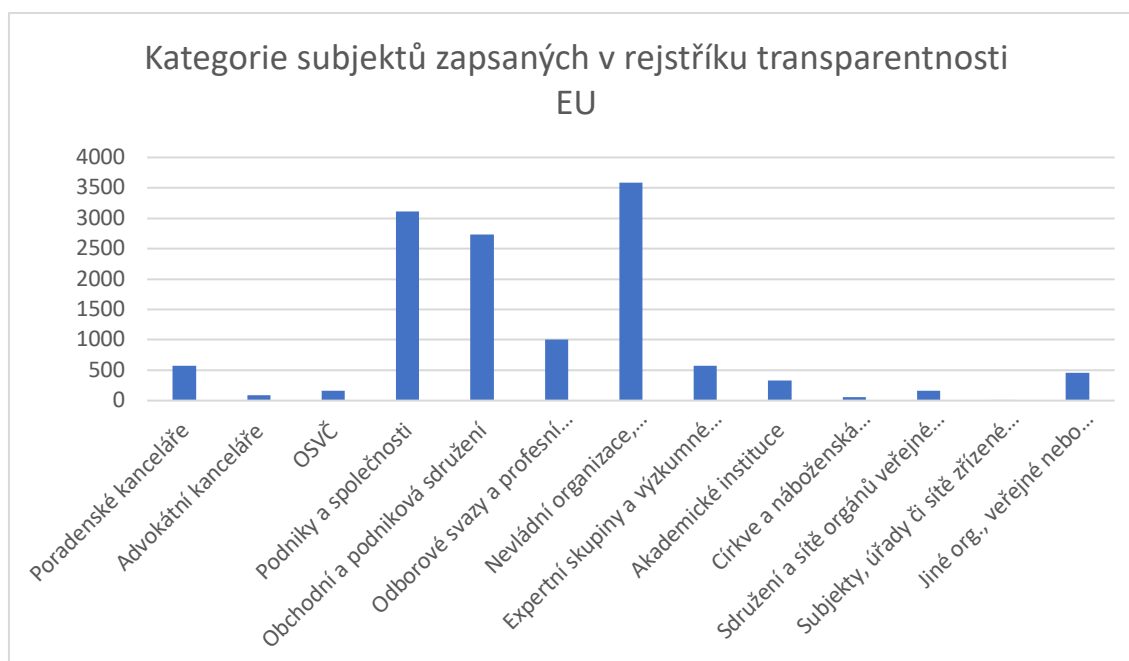
Samotný rejstřík už má daleko více členů k 1. 10. 2022 celkem 12 841 členů⁷⁶, přičemž důvod je ten že v rámci tohoto členství je možné ovlivňovat jakákoliv témata spojená s legislativním a implementačním procesem EU. V Rejstříku transparentnosti nebo v rámci každoročně publikované výroční zprávy Rejstříku transparentnosti, je možné vysledovat zájmy, jsou na úrovni EU zastupovány a kdo za těmito zájmy stojí. Rovněž v něm lze najít, jaké finanční a lidské zdroje jsou na tyto činnosti vyčleněny.

Všechny organizace občanské společnosti a zástupci zájmových skupin, kteří se podílejí na ovlivňování tvorby politik a rozhodovacích procesů evropských institucí, jsou vyzváni, aby se zaregistrovali. Při registraci jsou organizace požádány, aby přijaly kodex chování a poskytly informace o svých aktivitách: jaké je jejich poslání, koho zastupují a jak jsou financovány. Díky tomu je možné transparentně posoudit jak v rámci EU interně, tak z hlediska veřejnosti, jaké jsou skutečné zájmy organizace a proč se například zajímá či prosazuje konkrétní témata. Organizace v rámci zapojení se do Rejstříku transparentnosti Evropské komise vyplňují následující: kategorie registrace (patří zde například odborné poradenství, advokátní kanceláře, OSVČ, živnostenské a podnikatelské svazy, odbory a profesní sdružení, nevládní organizace, platformy a sítě a podobně, organizace typu církve a náboženské komunity, výzkumné instituce a mnohé další kategorie) kontaktní údaje, aktivity, finanční údaje, souhlas etickým kodexem chování.

⁷⁶ Poznámka: od 30.8.2022 do 1. 10.2022 došlo k navýšení o cca 200 členů z původních 12 686 členů.

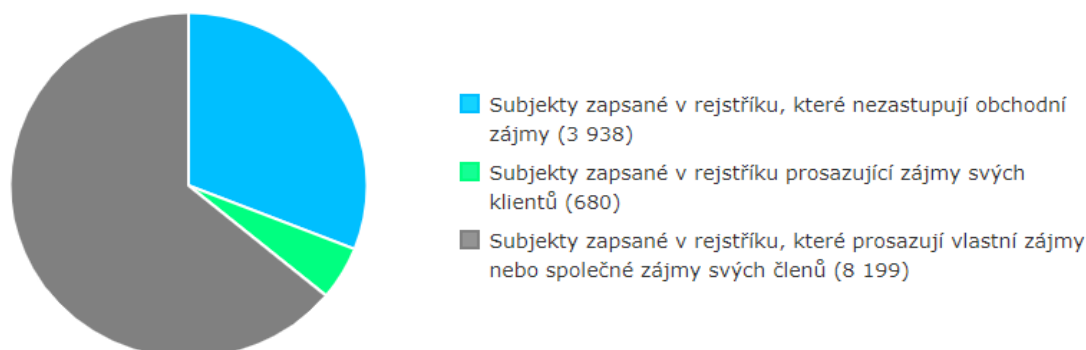
Sloupcový a koláčový graf popisující kategorie subjektů zapsaných v rejstříku transparentnosti EU⁷⁷

Graf 11 – Kategorie subjektů zapsaných v rejstříku transparentnosti EU

Zdroj: DG TRADE, rejstřík transparentnosti

Graf 12 – Počty subjektů zapsaných v rejstříku transparentnosti EU

Zdroj: DG TRADE, rejstřík transparentnosti

Z grafu výše je jasně patrné, že nejvíce je registrovaných v kategorii nevládní organizace, platformy, sítě a podobné subjekty, dále pak podniky a společnosti a třetí jsou obchodní a podniková sdružení (svazy, komory aj.). Tedy vše jsou to subjekty, které téma společné obchodní politiky zajímá a doléhá na ně.

⁷⁷ Portál Evropské unie. *Rejstřík transparentnosti* [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage.do>

Access2Markets⁷⁸

Ve stejném roce jako byla ohlášena konzultace obchodní politiky EU (2020) došlo také ke spuštění užitečného nástroje v oblasti hlavně obchodu mimo EU (informace z více než 120 mimo unijních trhů a celkem 190 zdrojových trhů). Access2Markets je webová stránka / portál a nástroj EU. Je to jednotné místo, kde každý podnikatel ať už se chystá vyvážet mimo EU nebo dovážet na unijní trh získá informace o clech, daních, postupech, formalitách a požadavcích, pravidlech původu, vývozních opatřeních, statistikách, obchodních překážkách a další. Nově je zde například nástroj pro sebehodnocení pravidel původu zvaný ROSA. Stránky také nejnověji zprostředkovávají informace důležité pro obchod se službami, ale i pro investice a veřejné zakázky (od 2021 v rámci tzv. Access2Procurement) ve třetích zemích. Každý podnikatel si může najít podrobné údaje o konkrétní obchodní dohodě EU a o tom, jak ji využít ve svůj prospěch. Z praktického hlediska stránky obsahují i zkušenosti podniků, a jejich tzv. success stories. Tak například společnost Asura Technologies se sídlem v Maďarsku, která se jako malá firma o 27 zaměstnancích dostala za 3 roky na různé mezinárodní trhy.⁷⁹ Se svým video softwarovým systémem pro rozpoznávání SPZ založeným na umělé inteligenci se rozhodla expandovat mimo EU, přičemž hlavní obavu měla z ochrany svého duševního vlastnictví. Tedy aby byl její software chráněn na stejně vysoké úrovni jako v Evropě. Vzhledem k informacím dostupným na Access2Markets, konkrétně například k obchodní dohodě mezi EU a Jižní Koreou⁸⁰, se jí podařilo na trh úspěšně vstoupit. Každá dohoda je celkem složitá materie, nicméně Access2Markets nabízí i návod, jak číst a porozumět obchodním dohodám.⁸¹

Mimo jiné obsahuje Access2Markets i řadu užitečných statistik, v letech s možností filtrování dle kódů výrobku a dílčího trhu.

Tento nástroj je zdarma, firmy si v něm můžou vyhledávat samy a sami jsme v něm zkoušeli vyhledávat a můžeme tedy konstatovat, že vyhledávání je v něm intuitivní. Ačkoliv jako velice pozitivní hodnotíme jakýkoliv seminář či přiblížení českým firmám v češtině.⁸² Pro disponující angličtinou, španělštinou nebo polštinou je k dispozici krátké asi čtyřminutové online video, jak tento nástroj používat.⁸³ Vedle toho má MPO v archivu rovněž video nahrávku, jak tento nástroj používat.

O oblíbenosti tohoto webu není pochyb, neboť dle reportu Komise pro Evropský Parlament ze dne 27. 10. 2021 má tento portál až 10 000 uživatelů denně a celých 70 % je z EU.⁸⁴

⁷⁸ Evropská Komise – DG Trade. *Access2Markets* [online]. [cit. 2022-10-1]. Dostupné z:

<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/home>

⁷⁹ Evropská Komise – DG Trade. *Access2Markets: Cesta k úspěchu na mezinárodních trzích* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/stories/cesta-k-uspechu-na-mezinarodnich-trzich>

⁸⁰ European Council. *Free Trade Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and the Republic of Korea, of the other part* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2022/10/07/>

⁸¹ Evropská Komise – DG Trade. *Access2Markets: Jak číst obchodní dohodu* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/content/jak-cist-obchodni-dohodu>

⁸² Například online seminář k portálu Access2Markets pořádaný Svazem Průmyslu a dopravy ČR viz: Svaz průmyslu a dopravy ČR. *Online seminář k portálu Access2Markets* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://www.spcr.cz/kalendar-akci/detailudalosti/3770/seminare/online-seminar-k-portalu-access2markets>

⁸³ Videu zde: Evropská Komise – DG Trade. *Access2Markets: Prezentace* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/videos/access2markets-presentation>

⁸⁴ European Commission. *REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on Implementation and*

Nicméně zpět k přímým kanálům komunikace s EU. Access2Markets obsahuje i formulář pro stížnosti. Pozor na rozdíl od obecného formuláře EU viz 5.1.1, který lze použít bez ohledu na typ dotazu, tak tento formulář je specifický. Měl by se používat pouze pro dotazy a stížnosti ve spojení s překážkami přístupu na trh. Po podání stížnosti Komise následně informuje stěžovatele o obsahu akčního plánu, který bude specifikovat vhodné kroky k řešení problému a určí předběžný harmonogram konkrétních akcí.

Výzvy komise

Další možností, jak mohou podnikatelé komunikovat s EU napřímo jsou reakce na výzvy / konzultace Komise. Jako například v případě konzultace k Obchodní politice EU ze dne 16. 6. 2020. Tato konkrétní konzultace odkazovala respondenty na email trade-policy-review-2020@ec.europa.eu. Tento kanál není u podniků, ale ani u státních institucí a asociací moc oblíbený, neboť se v rámci přímo položeného dotazu vyjádřili že jsou výzvy a konzultace komise, příliš složité, obecné a jenom jejich prostudování je časově náročné viz například rozbor výzvy/konzultace v dřívější kapitole.

EU Trade Civil Society Dialogue

DG TRADE vypisuje a zastřešuje pravidelné meetingy zvané „EU Trade Civil Society Dialogue“, neboť Evropská komise se zavázala konzultovat návrhy a opatření spojené obchodní politikou se zástupci z řad občanů a všech zúčastněných stran (stakeholders). EU Trade Civil Society Dialogue zahrnuje pravidelná, strukturovaná setkání, na kterých se projednávají otázky obchodní politiky s běžnými občany. Evropský komisař pro obchod nebo úředníci DG Trade se účastní meetingů a informují účastníky o probíhajícím vývoji obchodní politiky EU, naslouchají jim a vyměňují si s nimi názory, rovněž vybízí občanskou společnost, aby se těchto setkání aktivně účastnila.

Jakým způsobem přistupuje Evropská komise ke konzultacím v rámci Social Dialogues, tedy diskusím se zúčastněnými stranami a jakými zásadami se řídí je možné nalézt v 'Minimum Standards for Consultation' adopted in 2002 (COM (2002)704). Prostřednictvím těchto norem se Komise snaží zajistit, aby všechny příslušné strany byly řádně a rovnocenně konzultovány.

Na meetingy Trade Civil Society Dialogue se můžete zaregistrovat, každá organizace, která splňuje kritéria níže:

- je neziskovou organizací,
- se sídlem v Evropské unii,
- registrována v rejstříku transparentnosti Evropské komise,*
- dále každá organizace, která se chce zúčastnit setkání, musí mít tzv. účet EU Login, který je možné okamžitě založit na stránkách <https://webgate.ec.europa.eu/cas/eim/external/register.cgi> stačí vyplnit jméno, příjmení, jazyk, odsouhlasit podmínky a zadat si heslo.

Příkladem přihlášených organizací mohou být odbory, federace zaměstnavatelů, obchodní asociace, ale i nevládní organizace, včetně komunitních skupin a místních organizací zabývajících se obchodními otázkami. Ty instituce, které zde nespádají jako politické strany

Enforcement of EU Trade Agreements [online]. 27.10.2021 [cit. 2022-10-06]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/september/tradoc_159794.pdf?fbclid=IwAR2arPEmq7_J8nUu4gaj_uqvxCLdz1lp-ySFVQFQEWAVvPI0hC_WH3m2vmU

a jejich volení zástupci, zástupci členských států, regionálních a místních orgánů a zástupci zemí mimo EU mají další vyhrazené kanály pro dialog s Komisí.

Na stránkách EU je dostupný rejstřík registrovaných členů v rámci EU Trade Civil Society Dialogue. Nejvíce registrovaných členů, kteří se zapojují do diskusí je z Belgie, celkem 276.⁸⁵ V rámci zemí, které byly vybrány dále pro komparativní analýzu a sice Německo (18 členů), Finsko (1 člen), Maďarsko (0 členů) a Česká republika (1 člen a sice CETA-Centrum ekonomických a tržních analýz, z. ú.)

Tabulka 16 – Přehled subjektů registrovaných v rejstříku transparentnosti z CZ, DE, FI, HU

Organization	TR ID	Abbreviation	EU Office
Außenhandelsvereinigung des Deutschen Einzelhandels e.V.	663095315894-59	AVE	DE - Germany
Bischöfliches Hilfswerk MISEREOR e.V.	016709127831-41	MISEREOR	DE - Germany
Brot für die Welt	46530831412-96	BfdW	DE - Germany
Bundesverband E-Commerce und Versandhandel Deutschland	484035621035-95	bevh	DE - Germany
CETA - Centrum ekonomických a tržních analýz	218202442763-13	CETA	CZ - Czech Republic
Chemicals, Health and Environment Monitoring Trust	27053044762-72	CHEM Trust	DE - Germany
Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V.	274682235651-46	DGAP	DE - Germany
Deutscher Gewerkschaftsbund	07595112423-87	DGB	DE - Germany
European Center for Constitutional and Human Rights	853889944167-66	ECCHR	DE - Germany
European International Contractors	60857724758-68	EIC	DE - Germany
Finnish Forest Industries Federation (Metsäteollisuus ry)	39671713910-36	FFIF	FI - Finland
Forum Umwelt und Entwicklung	846795818801-87	FUE	DE - Germany
Hertie School	500468931965-26		DE - Germany
Kommissariat der deutschen Bischöfe - Katholisches Büro in	524375510752-92		DE - Germany
PowerShift - Verein fuer eine oekologisch-solidarische Energie	34621194332-56	PowerShift	DE - Germany
Third Generation Environmentalism Ltd	07783117686-61	E3G	DE - Germany
Verbraucherzentrale Bundesverband	2893800753-48	vzbv	DE - Germany
Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft	16178359495-57	ver.di	DE - Germany
Wirtschaftliche Vereinigung Zucker e.V.	22202595072-83	WVZ	DE - Germany
World Uyghur Congress	25155107085-31	WUC	DE - Germany

Zdroj: Rejstřík transparentnosti EU ⁸⁶

Dále jsou v rámci EU TRADE Civil Society Dialogue členové, kterým se říká tzv. **Contact Group members**.

Contact Group members jsou tvořeny zástupci různých skupin, které se účastní dialogu, jako je průmysl, obchodní a profesní sdružení, spotřebitelské orgány, odbory a ekologické a jiné zájmové skupiny. Funguje jako facilitátor. Jeho členové poskytují od svých skupin náměty pro plánování průběžné agendy jednání a organizační aspekty procesu CDCP.

Kontaktní skupina CSD přispívá k transparentnosti v obou směrech. Její členové na jedné straně zajišťují oběh a šíření informací širší skupině svých volebních obvodů a na straně druhé předávají své podněty a připomínky k plánování a fungování procesu. Registrované organizace

⁸⁵ Datováno k 20.8.2022

⁸⁶ CIRCABC. *Civil Society Dialogues meetings: ACTIVE ORGANIZATIONS* [online]. [cit. 2022-08-24]. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/e0f56e8c-171c-489e-9421-9987745376ae/library/33995619-ff21-4adf-9268-b90ee43dc574/details>

občanské společnosti si mohou vybrat jednoho člena kontaktní skupiny jako své kontaktní místo.

Ročně se konají dvě až čtyři jednání Kontaktní skupiny CSD. Členové kontaktní skupiny jsou povinni se aktivně účastnit a poskytovat vstupy do procesu CSD. GŘ pro obchod přebírá roli sekretariátu skupiny.

Složení kontaktní skupiny centrálních depozitářů cenných papírů by mělo přiměřeně odrážet hlavní zájmy zúčastněných stran občanské společnosti. V rámci stejného volebního obvodu mohou organizace občanské společnosti rozhodnout, která organizace je členem kontaktní skupiny.

Nepřímé kanály kontaktu s EU

Nyní k druhé možnosti podnikatelé mohou využít svého členství v komorách a asociacích a ty za ně pak předávají komplexní stanoviska MPO, nebo nadnárodní asociaci, které jsou členem (BUSINESSEUROPE, EUROCHAMBERS aj). nebo dávají zpětnou vazbu přímo Komisi.

MPO

Podnikatelé mohou komunikovat s největší národní autoritou v rámci tématu obchodní politiky EU. Výhodou je, že podnikatel nemusí platit členské příspěvky a může požádat MPO, aby zapracovalo jeho stanovisko nebo mu ve věci obchodní politiky poradilo. Jako vhodná se pro tyto, ale i další účely jeví tzv. **Zelená linka pro export (dále „ZLPE“)**. Jednoduše a bezplatně lze zelenou linku kontaktovat na tel. 800 133 331. Nebo komu je příjemnější písemná komunikace pak jsou k dispozici adresy jako export@mpo.cz nebo info@czechtrade.cz. Dle odpovědi paní Júlie Havrilayové ze Zelené linky pro export ze dne 12. 9. 2022, řeší ZLPE denně bariéry spojené s exportem hlavně clo, tarify, patenty a překážky pro export obecně. Od doby krize na Ukrajině evidují velké množství dotazů spojených i s tímto problémem – jsou to dotazy v řádu stovek a jen za první měsíc březen 2022 jich bylo ví než 70.

Komory a svazy

Jedná se o lokální asociace, nestátního charakteru, které jsou financovány převážně členskými příspěvky, sdružují jednotlivé podnikatele dle odvětví nebo co do velikosti.

Příklady lokálních tedy českých asociací jsou například: Hospodářská komora ČR; Svaz průmyslu a dopravy ČR; Technologické centrum Akademie věd ČR; Enterprise Europe Network; Svaz obchodu a cestovního ruchu; Asociace malých a středních podnikatelů; Agentura pro podnikání a inovace (API); Asociace inovativního farmaceutického průmyslu (AIFP) a lokální asociace jako Středočeské inovační centrum; Pražská inovační rada; lokální hospodářské komory aj.

Tyto asociace však sdružují své síly i v evropských a jiných mezinárodních formátech jako:

EUROCHAMBERS; BUSINESSEUROPE; EURATEX; ORGILIME; ESF; Copa and Cogeca a další.

Všechny tyto instituce komunikují s Komisí, ty velké mají stále týmy v Bruselu, které komunikují své zájmy v rámci obchodní politiky EU, již v zárodku. Ovlivňují tak vznikající legislativu, mezinárodní dohody před tím, než jdou do ratifikačního procesu.

Mezi 2 hlavní bariéry u ovlivňování obchodní politiky vzdáleně patří bezesporu čas, potažmo chybějící lidský kapitál. Naopak hlavní bariérou dělat lobbying na místě tedy v Bruselu jsou finanční prostředky. Společnosti, které nemají samostatné lobbyistické oddělení či

individualisty, kteří by na úrovni EU lobovali, tak právě z důvodu nedostatečného množství financí. Cestovní náklady a náhrady jsou velká položka a pochopitelně si je mohou dovolit společnosti typu Škoda Auto, které nelobují pouze za sebe ale i za svou skupinu. Nabízí tedy alternativa v podobě zájmových skupin, kdy mohou své podněty řešit prostřednictvím asociací, ve kterých se sdružují. Díky tomuto spojení sil mohou prosazovat své zájmy a vytvořit tak silnější tlak na rozhodovací instituce (Rada, Komise, Parlament) a násobit svou potenciální šanci na úspěch. Nevýhodou je však, že každý individuální člen asociace musí počítat s tím, že budou hájeny zájmy většiny, a ne pouze ideální nastavení pro jednotlivou společnost / podnik.

Nicméně i asociace na české úrovni mají v porovnání s těmi zahraničními (například německými mnohonásobně nižší rozpočty, a tedy i nižší počet zapojených osob (lobbyistů) v rámci EU orgánů. Lobbying společností, asociací, aj. tedy funguje jak na úrovni Parlamentu, tak v Komisi, ale v rámci ovlivňování společné obchodní politiky je klíčová právě komunikace a spolupráce s Komisí a to I) z důvodu její legislativní funkce a II) vyjednávací pravomoc od rady směrem k mezinárodními dohodám.

Europoslanci

Čeští voliči se už počtvrté účastnili voleb do Evropského parlamentu ve dnech 24. a 25. května 2019. Obsazovalo se 21 mandátů. Volební účast dosáhla 28,72 % (o více než 10 p. b. vyšší než v roce 2014). Bylo zvoleno 6 poslanců za ANO (21,18 % hlasů), 4 za ODS (14,54 % hlasů), 3 za Piráty (13,95 % hlasů), 3 za TOP 09 a STAN (11,65 %), 2 za SPD (9,14 %), 2 za KDU-ČSL (7,24 % hlasů) a 1 za KSČM (6,94 % hlasů).⁸⁷

Dotazovali jsme se europoslanců a například Ondřej Knotek (kandidoval za ANO 2011 působí v rámci Frakce Obnova Evropy) nám dne 28. 9. 2022 odpověděl, že České firmy ji kontaktují ohledně dotazů v oblasti obchodní politiky EU v průměru tak pětikrát za rok. Dále se vyjádřil, že faktory jako velikost a zda byli zakladateli EU (jako Německo nebo Francie) není to hlavní, co určuje vliv na obchodní politiku. Rovněž vzdálenost státu od Bruselu má podle spíše zanedbatelný vliv, ale možnost zlepšení vidí ve vyvíjení většího vlivu na směřování obchodní politiky EU.

Z uvedeného lze vyvodit, že podnikatelé ani asociace nevyužívají možnosti a sice kontaktovat europoslance a komunikovat s nimi o obchodní politice a mezinárodních dohodách. Komunikovat s poslanci je obzvláště příhodné v případě, že daná asociace nemá trvalé zastoupení v Bruselu. Poslanci komunikují s Komisí a v neposlední řadě se podílejí na legislativním procesu viz kapitola 1 a odstavec Legislativní proces v EU (první a druhé čtení v Evropském Parlamentu a dohodovací řízení).

Veškerý přehled všech 21 europoslanců za ČR pro léta 2019–2024 je v přílohou této práce. Tabulka obsahuje i informaci jakou konkrétní funkci zastávají europoslanci v rámci 20 tvořených stálých výborů a 2 dočasných, přičemž 7 je na pozici místopředsedy nějakého z výborů, 1 zastává pozici předsedy stálého výboru a 1 je předsedou dočasného výboru. Z hlediska jeho členství ve Výboru pro Mezinárodní obchod je podstatným kontaktním jménem Jan Zahradil (ODS), který svým zaměřením bude ve věci obchodní politiky a mezinárodních dohod osobou nejpovolanější.

⁸⁷ Euroskop.cz. *Čeští europoslanci* [online]. 27.10.2021 [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/cr-a-eu/cesi-a-eu/cesti-europoslanci/>

Závěr

Je v zájmu MSP nejen těch nyní exportujících, ale i těch kteří neexportují (ale naopak řeší-li importní problematiku) ovlivňovat obchodní politiku EU a její jednotlivé části.

Z pohledu všech výše zmíněných přímých nástrojů (jako Have your say, výzvy/konzultace Komise či jednoduše pokud se jedná o formulář na kontaktování EU nebo specifický formulář pro stížnosti v rámci Access2Markets) je třeba konstatovat, že je můžeme považovat za užitečné nástroje ke komunikaci s EU, potažmo k ovlivňování obchodní politiky. Tedy každý stakeholder, nehledě na svoji velikost, je má běžně k dispozici, není třeba disponovat financemi, a navíc je zde možnost komunikovat i v češtině, takže odpadá strach z jazykové bariéry. Na druhou stranu je důležité poznamenat, že nelze přeceňovat efektivitu těchto nástrojů. Z pohledu vlivu mají vyšší dosah bezesporu větší názorová uskupení tedy asociace, a tedy druhá forma komunikačních kanálů s EU – nepřímé komunikační kanály. Díky asociačnímu spojení sil mohou podnikatelé prosazovat své zájmy a vytvořit tak silnější tlak na rozhodovací instituce v EU (Rada, Komise, Parlament) a násobit svou potenciální šanci na úspěch. Nevýhodou je však, že každý individuální člen asociace musí počítat s tím, že budou hájeny zájmy většiny, a ne pouze ideální nastavení pro jednotlivou společnost / podnik.

Mezi 2 hlavní bariéry při ovlivňování obchodní politiky patří bezesporu čas, potažmo chybějící lidský kapitál. To ovlivňuje negativně míru přímé komunikace firem směrem k EU, ale i lobbying nebo míru diskuse mezi asociacemi a evropskými orgány. Těmito zdroji naopak disponují především větší podniky (Škoda Auto, Třinecké železářny), které mají vlastní oddělení na lobbying v EU nebo pak větší asociace hlavně evropského měřítka nebo větších států jako Německo, kde mají rozpočtově větší možnosti (viz předchozí kapitoly).

Nejúčinnější je bezesporu lobbování v podobě přímých schůzek s představiteli Evropské komise. Co se transparentnosti těchto schůzek týče, tak je sice povinnost evidovat informace o schůzkách, ale pouze s vrcholnými představiteli Komise, nicméně nenápadným a častým lobbyingem může být i komunikace s běžnými úředníky a asistenty členů Komise. Pro zajištění vyslyšení zájmů dané organizace je rovněž důležitá účast v expertních skupinách (a dalších podobných subjektech) Evropské komise.

Vzhledem k tomu, že je pro asociace, ale i podniky tak klíčový čas, potažmo chybějící lidský kapitál, je zde tedy další možnost lobbyngu a sice zaměření se na některého z našich představitelů Evropského parlamentu (21 Europoslanců). Parlament má od roku 2009 tedy od Lisabonské smlouvy rozšířené pravomoci (viz kapitola 1 a řádný legislativní proces), kdy musí konkrétní nařízení ve věci obchodní politiky jako sekundární akt projít skrze 2 čtení v Evropském Parlamentu. Poslanci mohou taktéž jako prostředníci oslovovat Komisi nebo její výbory. Stejně tak Komise v průběhu jednání informuje Parlament o jednání ke konkrétní mezinárodní smlouvě a jejich průběžných výsledcích.

Lobbying společností, asociací aj. tedy funguje jak na úrovni Parlamentu, tak v Komisi, ale v rámci ovlivňování společné obchodní politiky je klíčová právě komunikace a spolupráce s Komisí a to I) z důvodu její legislativní funkce a II) vyjednávací pravomoc od Rady směrem k mezinárodními dohodám.

Naopak, co se týká Evropské rady, tak to je pro lobbyisty spíše nedobytná pevnost. Lobbování se odehrává spíše na národní úrovni (vstupní pozice jednotlivých členských států mohou být ovlivněny lobbováním v rámci národních států).

Podpůrný výzkum

Od počátku přípravy výzkumu v oblasti obchodní politiky EU, resp. dopadů obchodních dohod na zájmy českých firem jsme na téma pohlíželi komplexně a z více úhlu pohledu. Otázka schopnosti českých firem ovlivňovat obchodní politiku EU musí být zasazena do kontextu aktuální situace. Na jedné straně stojí aktuální potřeba EU přehodnocovat aktuální obchodní dohody, ale i přístup k obchodní politice jako takové. Na druhé pak naše schopnost uplatňovat vliv a spolupodílet se na rozhodování o směřování obchodních zájmů EU. Výzkum jsme tedy rozdělili na 2 samostatné části. Vidíme mezi nimi však jasnou korelaci. První částí je kvalitativní analýza aktuálního stavu a zhodnocení několika klíčových faktorů, které mohou limitovat český podíl na dalším směřování EU. Jedná se zejména o rozklíčování otázek ohledně velikosti zastoupení v EU, potřebě znalosti jazyka v Bruselu či samotný zájem firem o uplatňování svých zájmů tak daleko jako je EU. Druhou částí je pak podpůrný kvantitativní výzkum mezi firmami (ať už importéry, exportéry, nebo lokálními firmami) na téma znalostí, zájmu a zkušeností z ovlivňování směřování politiky EU. Autoři této analýzy participovali také na kvantitativních výzkumech analýz k tématu podpory exportu z let 2019 a 2021 a výstupy z těchto výzkumů byly použity také ke komparaci a evaluaci nově získaných dat.

Zdroje dat

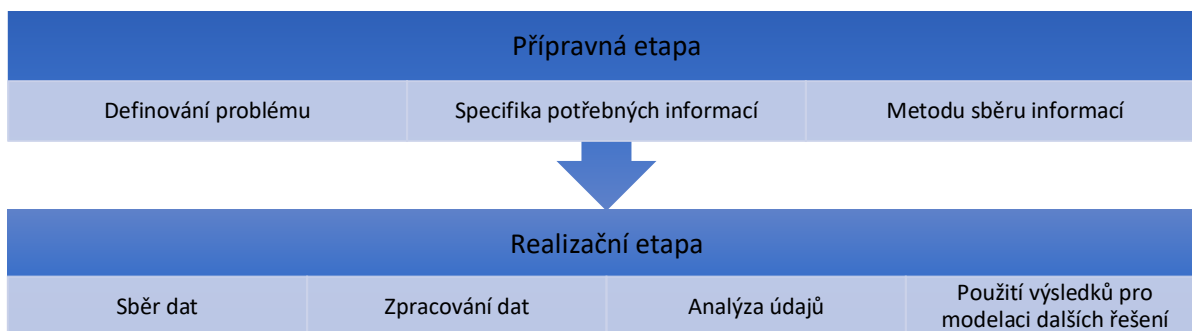
Data jsme sbírali z následujících zdrojů:

1. Kvalitativní analýza ČR – sběr dat formou rozhovorů, dotazování, online i telefonické komunikace se zástupci státní správy (MPO, MZV, MZE, Czechtrade, Czechinvest), velvyslanectví a zastoupení zahraničních států v ČR (zejména Německo, Finsko, Maďarsko), komor a asociací (Hospodářská komora, Svaz průmyslu a dopravy ČR, Asociace malých a středních firem, Svaz obchodu a cestovního ruchu a další profesní sdružení), poslanci a senátory.
2. Kvalitativní analýza EU – komunikace, rozhovory, telefonáty s europoslanci, ambasády ČR v EU (zejména ve vybraných zemích – Německo, Finsko, Maďarsko, Belgie), stálým zastoupením ČR v EU, zástupci ČR v EU (např. DG GROW, DG HERA a další), zahraničními institucemi (ministerstva a orgány státní moci v zahraničí – primárně výše zmíněné země).
3. Kvantitativní výzkum mezi firmami (podpůrný výzkum) – Dotazníkové šetření mezi firmami (primárně malými a středními, osloveny však byly i velké firmy). Zdroji dotazovaných jsou členové a příjemci zpráv Svazu průmyslu a dopravy ČR, respondenti dotazníků z dřívějších analýz (2019, 2021), zástupci firem účastnících se akcí a událostí sdružení Governance Institute a společnosti GOVCOM, a. s. (MSP z celé ČR).

Verifikace dat z dotazníkového šetření byla provedena následným kontaktem a rozhovorem s vybraným vzorkem respondentů (10 %).

Sběr dat a analýzu jsme v obou případech rozdělili do 2 základních etap (dle Zbořila⁸⁸):

⁸⁸ ZBOŘIL, Kamil. *Marketingový výzkum: Metodologie a aplikace*. 2. vyd. Oeconomica, 2003, str. 13

Definování problému

K získání kvalitních závěrů je potřeba jasně a zřetelně definovat výzkumný problém. Ten lze stanovit vyřčením několika klíčových hypotéz, které budeme potvrzovat či vyvracet. Veškerá nasbíraná data pak použijeme ke stanovení informační matice. Naším cílem je stanovit a odpovědět na klíčové otázky spojené s prosazováním českého vlivu a zájmů na obchodní politiku na úrovni EU. Potvrzením či vyvrácením hypotéz pak můžeme dále pracovat s daty získanými v rámci doprovodného kvantitativního výzkumu.

Téma srovnání dopadů obchodní politiky EU v ČR a ve vybraných členských státech je velmi komplexní, a to hned z několika důvodů. Prvním jsou obchodní dohody jako takové – EU vyjednává obchodní dohody se třetími zeměmi jménem všech členů EU, podmínky jsou tak platné pro všechny stejně. Znamená to však, že mají všechny firmy stejný přístup k příležitostem na třetích trzích? Druhým důvodem je samotná aktivita českých firem či průmyslu jako takového při tvoření obchodních dohod, zasílání připomínek, potřeb, žádostí a komentářů při uzavírání dohod (tzv. veřejné konzultace, práce s výbory či europoslanci atd.). Otázkou je tedy zdali dělají české firmy, jejich asociace a státní správa dostatek pro sběr dat a potřeb v této oblasti. Třetím důvodem je pak místní znalost poměrů, procesů, jazyka a zvyků v Evropském parlamentu, Radě a Komisi, tedy místech, kde se vše odehrává. Platí dlouho diskutovaná myšlenka, že neznalost poměrů, jazyka (francouzštiny, němčiny) naše firmy limituje od přístupu k ovlivňování politik EU? V neposlední řadě je to pak také přístup vlády, politických elit a orgánu státní moci k prosazování aktivního přístupu k ovlivňování směřování obchodní politiky EU.

Obchodní dohody a jejich implementace a následné vynucování byly značně zasaženy pandemií COVID-19 a následnou válkou na Ukrajině. Paradigma přístupu k obchodním dohodám se postupně mění, EU si uvědomuje nezbytné reformy v přístupu k obchodní strategii. Pokusy o vyjednání co největšího počtu obchodních dohod postupně nahrazují iniciativy kontrolující dodržování, implementace a vynutitelnost ujednání v jednotlivých dohodách. Můžeme sledovat řadu faktorů ovlivňujících benefity smluv, např. nárůst v protekcionismu i v tzv. preferovaných zemích, tedy zemích s platnými obchodními dohodami a další. Bohužel výše zmiňované problémy mají vliv i na přístup vlád jednotlivých zemí (včetně ČR) ve věnování pozornosti a kapacit k řešení našeho tématu.

Jedním z faktických problémů a zjištění při faktickém vyhodnocování fungujících dohod EU (po 5 či 10 letech) je nedostatečná informovanost a propagace ujednání z obchodní smluv. Jednoduše řečeno, firmy nemají dostatek informací, neví, kde je hledat a jak z jednotlivých ujednání těžit. A to jak na straně EU, tak na straně preferovaného partnera. Součástí našeho

výzkumu je tedy také verifikace těchto dat a hledání řešení optimalizace či změny přístupu klíčových aktérů v ČR tak, aby byl problém vyřešen.

Cílem našeho výzkumu není statisticky porovnat meziroční nárůsty v obchodu vybraných zemí s preferovanými partnery (import, export), ale pokusit se pochopit klíčové faktory, které vedou české firmy k nezájmu o dění na úrovni EU, resp. aktivnímu neprosazování jejich zájmů. Budeme tedy hodnotit nejen názor českých firem, české vlády a např. europoslanců. Budeme fakticky hodnotit zaslané komentáře a připomínky firem, vlád a asociací z vybraných států do veřejných konzultací EU při revizi obchodní politiky či vyjednávání jednotlivých dohod.

Očekávané výsledky výzkumu

Zadání analýzy je velmi široké a rozvětvené. I přesto však očekáváme jednoznačné odpovědi a závěry na stanovené hypotézy. Ty jsme stanovili s ohledem na potřebu pochopit aktuální stav a hledat faktická řešení pro optimalizaci.

Hypotézy, které bude potřeba potvrdit či vyvrátit

1. České firmy jsou aktivní během veřejných konzultací při prosazování vlastních zájmů na úrovni EU
2. České firmy nemají zájem o ovlivňování obchodní politiky EU
3. Francouzština a němčina jsou klíčové jazyky pro úspěch při jednáních na úrovni EU
4. České firmy ví, kam se obrátit v případě zájmu o ovlivňování směřování obchodní politiky EU
5. Možnosti participace českých firem na obchodní politice EU je dobře prezentována (MPO, vláda atd.)
6. Dění na úrovni EU ovlivňují hlavně velké firmy, jelikož mají moc, finanční zdroje a personální kapacity
7. CZ PRES 2022 byl dostatečně využit k prosazování potřeb českého průmyslu a zvyšování vlivu českých firem na úrovni EU

Specifikace potřebných informací

Zdrojem primárních dat jsou rozhovory a online komunikace se zástupci ministerstev (MPO, MZČR, MZE atd.), agentur, institucí, členy europarlamentu, českými zastoupeními ve třetích zemích i velvyslanectvími třetích zemí v ČR, dále pak společnostmi, asociacemi a komorami. Primárním zdrojem pro účely této analýzy jsou také sekundární data, tedy data, která lze získat z otevřených a veřejných zdrojů. Jedná se hlavně o webové stránky, analýzy, výroční zprávy, přístupná data na webech evropských institucí, odborné publikace atd.

Metoda sběru informací

Nejdůležitějším zdrojem dat pro tuto analýzu byla komunikace (ať už osobní, emailová, telefonická či online zprostředkovaná) s klíčovými stakeholdery (definovaná cílová skupina). Tato data považujeme za velmi cenná, protože dotvářejí ucelený obraz o faktické situaci a zodpovědí otázky vzešlé ze sběru sekundárních dat. Součástí každé komunikace (osobně, email, SMS či předání dokumentů) byla informace o účelu a cílech výzkumů. Nevýhodou tohoto velmi cenného zdroje informací je střet zájmů jednotlivých účastníků či citlivost předané informace (také předání informace tzv. off-record). Faktickým výstupem tohoto šetření tak může být pouze obecná matice závěrů primárních dat podložená sběrem sekundárních dat a doložená zdokumentovanou komunikací a výzkumem mezi společnostmi (ať už import či export).

Doprovodným kvalitativním dotazováním mezi společnostmi (ať už importéry, tak exportéry) jsme se pokusili sebrat důležitá data pro verifikaci závěrů z kvalitativního sběru dat – z rozhovorů. Jednalo se o algoritmus na bázi rozhodovacího stromu (IF odpověď THEN návazná otázka) tak, aby nemuseli všichni respondenti odpovídat na všechny dotazy, tedy i dotazy, které se jich netýkají. Příkladem je otázka „Slyšeli jste o velké revizi obchodní politiky...“ – pokud respondent odpověděl ANO, je dále přesměrován na otázky týkající se úrovně zapojení či důvodů nezapojení. Odpověděl-li však respondent NE, následuje další návazná otázka k dalšímu tématu.

Struktura doprovodného výzkumu – algoritmus otázek, rozhodovací strom:

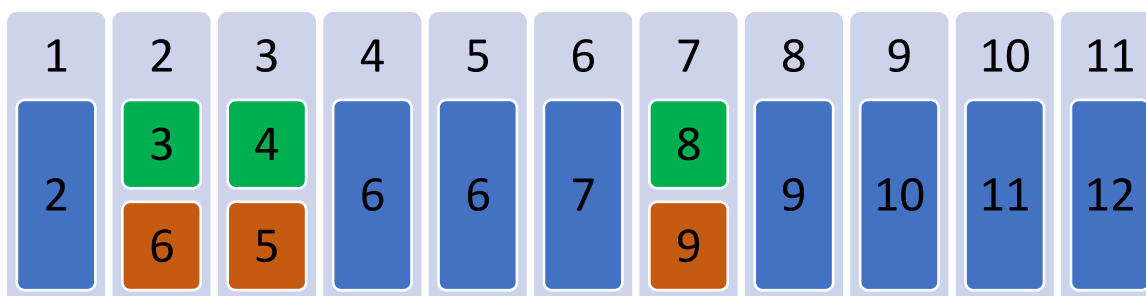
- 1) Exportuje nebo importuje Vaše firma zboží či služby do/ze zahraničí? (tedy obchodujete v mezinárodním měřítku)
- 2) Slyšeli jste o poslední "velké" revizi obchodní politiky EU (rok 2020), resp. víte že proběhla výzva Evropské komise ke konzultacím k tématu revize obchodní politiky EU, tedy možnosti se přímo vyjádřit k této plánované revizi – komentovat a prezentovat své zájmy a potřeby? (V ČR komunikováno skrze Ministerstvo průmyslu a obchodu)
- 3) Zúčastnili jste se konzultace, tedy zaslali svou připomínku / komentář?
- 4) Jakým způsobem jste se konzultace zúčastnili?
- 5) Proč jste se nezúčastnili?
- 6) Zajímají vás možnosti přímo ovlivňovat obchodní politiku (dohody, směrnice) EU?
- 7) Vyjadřovali jste se někdy k dalším obchodním tématům EU (obchodní politika, mezinárodní dohody, cla, obchodní bariéry, export, import atd.)
- 8) Jakou cestou jste se k tématům vyjadřovali?
- 9) Znáte kanály, kterými můžete kontaktovat EU napřímo a vyjádřit svůj názor – třeba na obchodní politiku EU nebo komplikovanou či nesrozumitelnou legislativu? Jedná se například o kanály: Have your say nebo EU Trade Civil Society Dialogue?
- 10) Slyšeli jste o nově spuštěné platformě ACCESS2MARKETS (jednotné místo kde najdete informace o clech, daních, postupech, formalitách a požadavcích, pravidlech původu, vývozních opatřeních, statistikách, obchodních překážkách a mnohem více při obchodu se třetími zeměmi)
- 11) Z čeho, dle Vašeho názoru, vychází malý zájem českých firem o přímé zapojení o dění na evropské úrovni? (vyberte klidně více možností)
- 12) *Název firmy*
- 13) *Doplňující dotazy / komentáře*

Rozhodovací algoritmus pro odpovědi respondentů

● - navazující otázka, pokud je odpověď **ANO**

● - navazující otázka, pokud je odpověď **NE**

■ - navazující otázka

Model 2 – Rozhodovací algoritmus pro odpovědi respondentů

Vlastnosti získaných dat ovlivňujících výzkum jsou jejich validita (přednost), spolehlivost (pravdivost) a také jejich úplnost. Samotná zjištění a odpovědi jsme v případě nejasnosti doplnili

osobním dotazem, konzultací se zadavatelem či stakeholdery. Nedostatky a nejasnosti závěrů tak byly napraveny.

Sběr dat

Sběr dat pro hlavní část výzkumu probíhal průběžně od května do října 2022. Část rozhovorů a komunikace (jak e-mailem, telefonicky či SMS) probíhala online z důvodu obtížné dostupnosti klíčových stakeholderů (náměstků, ředitelů odborů, manažerů, europoslanců atd.). Během sběru dat jsme čelili několika problémům, které bylo potřeba řešit.

Nejčastějším problémem byla neochota klíčových manažerů, ředitelů a zástupců státní správy poskytovat kvalitní data tak, aby je bylo možno zaznamenat. Různí respondenti poukazovali na různé důvody – od ignorace, přes nedostatek času v souvislosti s množstvím dotazů, po strach z dopadů na jejich činnost. Zejména při sběru dat u českých institucí jsme se setkali s „fenomémem“ dotazu na co taková data potřebujeme a jak s nimi budeme nakládat. To v nás vyvolalo dojem, že existuje různá úroveň či kvalita poskytovaných dat pro různé typy dotazů. Bohužel to se týkalo i dotazů v rámci interního „mystery shoppingu“ (tedy dotazu přímo od firmy). Velmi oceňujeme podporu zadavatele analýzy při zpětných dotazech respondentů na Svaz k ověření pravosti dotazu. Odezvu a reakce zejména zástupců klíčového resortu (tedy MPO) hodnotíme jako silně neuspokojivou. Bez „protekčních“ kroků bychom se pravděpodobně nedostali k žádným informacím (i přesto, že jsme dotazovali různé odbory a osoby během července, srpna, září a října 2022, s těmi sice probíhala komunikace, ale bez faktického poskytování potřebných dat či potvrzení schůzky). Nízká úroveň spolupráce ze strany MPO tak může mít vliv na komplexnost závěrů (zejména pochopení přístupu MPO), zapadá však do problematického přístupu k podpoře exportu (návazně také obchodním dohodám na úrovni EU), který vnímáme v ČR již delší dobu – faktická absence proexportní / hospodářské strategie ČR.

V případech, kdy se nám podařilo získat kvalitní data (zejména v rámci rozhovorů či diskusí – tedy informace o faktickém fungování jednotlivých procesů, společenská data či hodnocení práce jednotlivých stakeholderů) nám pak nebylo umožněno je deanonymizovat, zaznamenat a zdokumentovat. Velká spousta použitelných dat tak byla předána pouze tzv. OFF-RECORD. Takto získaná data jsme museli složitě verifikovat nebo nadále používat pouze dodatkově. Zásadním problémem je tedy anonymita některých dat, zejména tzv. „inside data“. Při žádosti o písemné zodpovězení dat jsme pak dostali pouze strohé emaily s obecnými vyjádřeními.

V drtivé většině případu pak respondenti vnímali kladené otázky či diskusi jako pozitivní, prospěšné a rádi přispěli k možné optimalizaci aktivity českých firem na úrovni EU.

Sběr kvantitativních dat – tedy odpovědí na dotazníkové šetření (doprovodný výzkum mezi firmami) probíhal v září 2022. Celkem jsme oslovili 1021 společností z naší databáze (firmy se zájmem o téma mezinárodního obchodu – export i import), zejména segment malých a středních firem. Výzkum byl podpořen rozesílkou na příjemce kampaní Svazu průmyslu a dopravy ČR. Celkově zareagovalo 97 společností z čeho použitelných bylo 90 odpovědí. Zbylé odpovědi nesouvisely přímo s dotazníkem, týkaly se pouze obecného názoru na EU nebo se jednalo o vulgární vyjádření k tématu. Jednalo se také o několik reakcí s nesouhlasem s dalším zveřejňováním odpovědí. Tyto reakce nejsou zaznamenány v příloze této analýzy, ale jsou zarchivovány. I přesto, že byl dotazník strukturován jako anonymní, byly všichni respondenti požádáni o doplnění názvu firmy, kterou zastupují, pro účely oborového začlenění odpovědi. To také většina respondentů učinila.

Návratnost vnímáme jako velmi nízkou. Ta podtrhuje nízký zájem českých firem o téma obchodní politiky EU.

Tabulka 17 – Přehled oslovených firem a reakce, výzkum

Počet oslovených firem	Počet reakcí celkem	Počet respondentů celkem	Návratnost
1021+	97	90	8,9 %

Zdroj: vlastní zpracování

Zpracování shromážděných dat

Získaná data jsme zpracovali do přehledné matice platných či neplatných výroků. Nové, inovativní a potenciálně přínosné závěry jsme pak ověřovali z více zdrojů a konzultovali se zadavatelem. Ve většině případů jsme odpovědi zdokumentovali a přiložili k této analýze.

Průběh a závěry výzkumů

Sběr dat probíhal dle očekávání a bez zásadních problémů. Čerpali jsme z ověřených kontaktů jak ve státní správě, tak na úrovni EU a mezi firmami. Velmi dobrým zdrojem pro průběžné konzultace dat byly konference a kulaté stoly, např. Výroční konference AFI (6. 9. 2022 v prostorech České národní banky), Sněm svazu průmyslu a dopravy ČR během mezinárodního strojírenského veletrhu MSV 2022 (4. 10. 2022)⁸⁹, kulaté stoly nebo další realizované výzkumy a ankety.⁹⁰

Vnímali jsme i další aktivity a iniciativy, které během roku vznikaly. Většina z nich však byla navázána na české předsednictví v EU (tzv. CZ PRES 2022)⁹¹, které probíhá od července do prosince 2022. České předsednictví v Radě EU však bylo z důvodu války na Ukrajině věnováno primárně energetické krizi a řešení témat s ní spojených. Obecně však ČR deklarovala 5 klíčových témat předsednictví:

- Zvládnutí uprchlické krize a poválečné obnovy Ukrajiny
- Energetická bezpečnost
- Posilování evropských obranných kapacit a bezpečnosti kybernetického prostoru
- Strategická odolnost evropského hospodářství
- Odolnost demokratických institucí

Svaz průmyslu a dopravy ČR aktivně podporuje provazování s evropskou asociací BusinessEurope⁹², což je zřejmé z nominace viceprezidenta Radka Špicara na viceprezidenta asociace a nominaci ředitelky Svazu průmyslu a dopravy do výkonného předsednictva

⁸⁹ Záznam ze Sněmu Svazu průmyslu a dopravy ČR, MSV Brno 2022, 4.10.2022, rotunda A, zdroj: Svaz průmyslu a dopravy České republiky. *Svaz průmyslu na Sněmu předal vládě 7 úkolů* [online]. 4.10.2022 [cit. 2022-10-08].

Dostupné z: <https://www.spcr.cz/pro-media/tiskove-zpravy/15621-svaz-prumyslu-na-snemu-pred-vlade-7-ukolu>

⁹⁰ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Vyhodnocení dotazníku pro podnikatele* [online]. 7.2.2020 [cit. 2022-10-08].

Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podnikani-v-eu/verejne-konzultace-a-pruzkumy/vyhodnoceni-dotazniku-pro-podnikatele--252727/>

⁹¹ Web CZ PRES 2022, *České předsednictví v Radě Evropské unie* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z:

<https://czech-presidency.consilium.europa.eu/>

⁹² Svaz průmyslu a dopravy České republiky. *Silný hlas byznysu v Evropě* [online]. 15.8.2022 [cit. 2022-10-08].

Dostupné z: <https://www.spcr.cz/aktivity/evropske-a-mezinarodni-vztahy/sp-v-mezinarodnich-organizacich/15527-silny-hlas-byznysu-v-evrope>

BusinessEurope. Zároveň je však zřejmé z prezentovaných podporovatelů předsednictví skrze SPČR, že se jedná hlavně o velké firmy (jako jsou Škoda Auto, Orlen, Philip Morris, ČEZ, Coca Cola). Jako klíčové vnímáme tzv. budování koalic na úrovni EU – při prosazování zájmů byznysu v Bruselu je klíčová spolupráce s dalšími evropskými podnikatelskými asociacemi. I v této oblasti si Svaz průmyslu dokázal vybudovat silnou pozici. Například v koalici s vlivným německým svazem BDI, polským Lewiatanem či s průmyslovými svazy ze Skandinávie.

V duchu priorit českého předsednictví se však nese i 7 úkolů pro vládu, které předal prezident Svazu průmyslu a dopravy premiérovi ČR během Sněmu Svazu průmyslu a dopravy na MSV 2022. Výzvy však přímo nesouvisí s ovlivňováním obchodní politiky na úrovni EU. Můžeme však najít dílčí úkoly v rámci rozvoje digitální ekonomiky či podpory exportu, např. formou vyšší alokace pro zahraniční podnikatelské mise. Jedná se o tato témata:

- Energetická bezpečnost a stabilita
- Dynamický trh práce
- Nové dovednosti pro nové kvalifikace
- Rozvoj digitální ekonomiky
- Podpora exportu
- Průmyslový výzkum, vývoj a inovace
- Zlepšení podnikatelského prostředí

V evaluaci získaných dat jsme se nemohli opřít o východiska Hospodářské strategie ČR ani exportní strategie ČR, jelikož k datu publikování této analýzy neexistovala. Z prohlášení aktuální vlády však také nelze dohledat konkrétní závěry k podpoře importérů a exportérů.

Ze získaných dat zároveň nelze okamžitě vyvozovat konkrétní závěry, a to primárně z důvodu střetu zájmů jednotlivých aktérů. Zástupce Ministerstva průmyslu a obchodu ČR pravděpodobně nebude prezentovat neaktuálnost svého webu v oblasti obchodní politiky EU jako benefit pro firmy či selhání atd.

Na základě jednotlivých rozhovorů jsme sestavili tabulku obecné platnosti vybraných výroků a podpořili či vyvrátili stanovené hypotézy:

1. České firmy jsou aktivní během veřejných konzultací při prosazování vlastních zájmů na úrovni EU

Závěr: **NEPOTVRZENO**

Zdůvodnění: Z dostupných dat a závěrů veřejných konzultací Evropské komise (či aktuálně Have your say systému) za posledních několik let je zřejmé, že české firmy nejsou napřímo aktivní právě během možností se vyjádřit ke směřování jednotlivých dohod či politik. V rámci „velké“ revize obchodní politiky z roku 2020 se z České republiky sešly napřímo pouze 2 komentáře – ze společnosti ŠKODA AUTO a Ministerstva průmyslu a obchodu ČR. V dílčích konzultacích (ke green dealu, digitální transformaci, ochraně duševního vlastnictví či např. tématům farmaceutického či těžkého průmyslu) se české firmy napřímo také nevyjadřují. Dohledáme jednotky individuálních komentářů či jednotky příspěvků z ČR, nicméně ve srovnání s Německem, Finskem či Maďarskem se jedná o zanedbatelná množství.

2. České firmy nemají zájem o ovlivňování obchodní politiky EU

Závěr: **NEPOTVRZENO**

Zdůvodnění: Téma zájmu o ovlivňování politik EU obecně se diskutuje v českém prostředí delší dobu. Dlouhodobě je u nás řešena problematika nezájmu, či malého zájmu firem o dění na úrovni EU. Ta vychází z pocitu nemožnosti změnit něco na úrovni EU z pohledu malého státu, které je navíc daleko od Bruselu. Z našeho výzkumu však vyplývá zájem téměř 70 % respondentů ovlivňovat dění na úrovni EU. Téměř všechny však jedním hlasem dodávají, že neví, jak se k informacím dostat, s kým je koordinovat a jakým způsobem se na úrovni EU vyjadřovat. Tyto důvody jsou následovány nedostatkem personálních kapacit ve firmách.

3. Francouzština a němčina jsou klíčové jazyky pro úspěch při jednáních na úrovni EU
Závěr: **NEPOTVRZENO**

Zdůvodnění: Jedním z hlavních argumentů, proč nemá smysl řešit témata na úrovni EU z pozice české firmy byla neznalost jazyka a tím pádem nemožnost hrát „první ligu“ s Německem, Francií a dalšími. Pokud se však podíváme na vstupy do veřejných konzultací z pohledu jednotlivých zemí, pak i hráči jako je Finsko nebo Maďarsko reagují aktivněji a častěji než ČR. Europoslanci a zástupci různých podnikatelských svazů z Bruselu nám potvrzují, že klíčovým jazykem je angličtina, ale hlavně nutná přítomnost a budování sociálního kapitálu právě v Bruselu. Tématu se věnovala i řada studií a článků. Naposledy v lednu 2022 vzbudilo zásadní ohlas vyjádření francouzského ministra pro evropské záležitosti Clémenta Beauneho⁹³ (v rámci francouzského předsednictví), že považuje za skandální, jak málo je francouzština používána v oficiálních dokumentech a komunikaci. Dle jeho názoru se už nesmí opakovat situace, kdy jakýkoliv dokument nebo vyjádření v rámci EU nebude ve francouzštině – společně se svým ministerským kolegou pak představil strategii na znovupředstavení francouzštiny jako hlavního jednacího jazyka EU tak, aby co nejdříve nahradil angličtinu. Toho chce dosáhnou vzděláváním mládeže, ale i europoslanců a diplomatů v Bruselu. Mnoho dokumentů na úrovni EU je již dnes překládáno pouze do angličtiny, francouzštiny a němčiny (v rámci úspor času a prostředků) s tím, že na žádost europoslanců jsou dopředkládány do dalších jazyků. Starší data z výzkumu časopisu The Guardian potvrzují, že jednotliví členové europarlamentu preferují angličtinu jako hlavní jednací jazyk unie. Angličtina je jednoznačně nejužívanější jazyk z pohledu počtu hodin užívání během plenárních jednání.⁹⁴ Následuje němčina a až pak francouzština společně s italštinou. Delší dobu jsme mohli sledovat nárůst podílu němčiny a italštiny. Již v roce 2012 vyřkl politický vědec Keating větu: "It's impossible to define what the major languages would be. You could just say there's one – it's English. And that would be in some ways logical because as the figures show, it's by far the most important one, but the French would never accept that and then it becomes politically difficult." (*je nemožné definovat, který jazyk se stane majoritním. Můžeme snad říct jen že teď je to jeden – angličtina. A to je v určitém pohledu logické, protože data jasně prokazují, že jde o nejdůležitější jazyk, ale francouzi toto nikdy neakceptují a pak se to témat stává politicky složitým*).⁹⁵ Závěrem lze tedy říct, že je prací europoslanců zajistit shodu na

⁹³ Languagemagazine. *Could French Prevail in Europe?* [online]. 18.02.2022 [cit. 2022-10-09]. Dostupné z: <https://www.languagemagazine.com/2022/02/18/could-french-prevail-in-europe/>

⁹⁴ The Guardian. *European parliament has 24 official languages, but MEPs prefer English* [online]. 21.05.2014 [cit. 2022-10-09]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/education/datablog/2014/may/21/european-parliament-english-language-official-debates-data>

⁹⁵ Tamtéž

tom, který jazyk bude nejvíce používán. Budou-li europoslanci požadovat komunikaci a dokumenty v angličtině, bude to angličtina atd.

4. České firmy ví, kam se napřímo obrátit v případě zájmu o ovlivňování směřování obchodní politiky EU

Závěr: **NEPOTVRZENO**

Zdůvodnění: Zejména malé a střední firmy nevědí, kam se obrátit v případě zájmu o přímé ovlivňování dění na úrovni EU. Z odpovědí v rámci našeho dotazníku toto potvrzuje většina respondentů. Nejčastěji diskutované důvody jsou nedobrá informovanost vlády ČR a MPO v této oblasti, nedostatek informací nebo neznalost kompetenčních orgánů. Jak potvrzují čeští europoslanci, obražejí se na ně firmy (v počtu několika desítek ročně). Velké firmy problematiku řeší formou sdružení a asociací na evropské úrovni, které dokážou zastupovat jejich zájmy.

5. Možnosti participace českých firem na obchodní politice EU není dobře prezentována (MPO, vláda atd.)

Závěr: **POTVRZENO**

Zdůvodnění: Absolutní většina respondentů našich výzkumů potvrzuje, že nevnímají pozitivně prezentaci možnosti participace na obchodní politice EU z pohledu gesčních orgánů (MPO, vláda ČR). Jak potvrdili dotazované firmy, je pro ně jednodušší zorientovat se na stránkách finského MZV v angličtině ohledně obchodní politiky EU než na stránkách českého MPO.⁹⁶ Z webu českého MPO se dozvíme o několika aktualitách (v části obchodní dohody se však jedná o 1–2 aktuality ročně)⁹⁷. Z nejnovějšího dokumentu zveřejněného k tématu mapování udržitelnosti českých firem v rámci mezinárodního obchodu se dočteme například (nutno dodat že vzorek respondentů čítá pouze 52 firem): „Nebyl potvrzen obecný předpoklad, že velké firmy mají větší povědomí o výhodách FTAs v porovnání s MSP. Naopak se ukázalo, že některé MSP zaznamenávají pozitivní aspekty FTAs, zatímco některé velké firmy nikoliv. Z průzkumu však nevyplývalo, z jakého důvodu firmy v četných případech neví o přínosech FTAs. MPO ČR průběžně informuje o FTAs na svých webových stránkách či prostřednictvím odborných seminářů. Zároveň MPO ČR pravidelně rozšiřuje povědomí mezi firmami o nástrojích s praktickými informacemi o obchodování se třetími zeměmi, jako je například portál Access2Markets.“⁹⁸ Bohužel o odborných seminářích ani dalších událostech k rozšiřování povědomí např. o Access2Markets jsme nenalezli nikde žádná data – odkaz na událost zmiňovaný ve výzkumu MPO samotném je nefunkční a neexistuje. Žádná z dotazovaných firem nepotvrdila povědomí o takovýchto akcích. Vyjímkou jsou zástupci Enterprise Europe Network, kteří sami prezentovali uvedené nástroje.

⁹⁶ Ministry for Foreign Affairs of Finland. *EU trade agreements benefit Finnish companies* [online]. [cit. 2022-10-09]. Dostupné z: [EU trade agreements benefit Finnish companies](https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/dohody-o-volnem-obchodu/)

⁹⁷ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Dohody o volném obchodu* [online]. [cit. 2022-10-09]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/dohody-o-volnem-obchodu/>

⁹⁸ ANDRLE, Veronika, Patrik URBAN a Vojtěch ŠTĚPÁNEK. Ministerstvo průmyslu a obchodu. *MAPOVÁNÍ UDRŽITELNOSTI ČESKÝCH FIREM V KONTEXTU MEZINÁRODNÍHO OBCHODU* [online]. 08/2022 [cit. 2022-10-09]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/2022/9/FV_TSD_mapovani-udrzitelnosti-CR-firem_51230.pdf

6. Dění na úrovni EU ovlivňují hlavně velké firmy, jelikož mají moc, finanční zdroje a personální kapacity

Závěr: **NELZE URČIT**

Zdůvodnění: Dlouhodobě zakořeněný pocit zejména malých a středních firem, že velké firmy ovlivňují dění na úrovni EU lze chápat. Velké firmy jsou většinou nejsilnějšími členy průmyslových asociací a komor a projevují zájem řešit témata obchodních bariér na úrovni EU. Ty však prosazují většinou skrze evropské komory a asociace (Eurochambers, BusinessEurope, EFPIA atd.). To potvrzují odpovědi respondentů, kteří potvrzují, že nemají častokrát personální kapacity, které by mohli vyčlenit k prosazování svých zájmů na úrovni EU (ať už napřímo či skrze svazy a komory) i přesto, že by rádi. Při detailnějším pohledu na jednotlivé připomínky ve veřejných konzultacích EU můžeme najít z ČR vstupy primárně od velkých firem (Škoda, Třinecké železárny) a sdružení (i jménem malých firem) – otázkou však zůstává na jakých podkladech jednotlivé svazy a komory své připomínky zasílají (mají data od velkých firem či od malých a středních, či od všech). Evropská unie dlouhodobě prosazuje podporu zpětné vazby od malých a středních firem. Tu by měla zprostředkovávat ministerstva a pověřené organizace (MPO, EEN a další).

7. CZ PRES 2022 bylo dostatečně využito k prosazování potřeb českého průmyslu a zvyšování vlivu českých firem na úrovni EU

Závěr: **NEPOTVRZENO**

Zdůvodnění: I přesto, že předsednictví ČR v Radě EU nabízelo řadu možností pro podporu českých obchodních zájmů, zvýšení atraktivity EU v ČR či ovlivňování směřování obchodní politiky EU do budoucna, nevidíme žádný zásadní dopad v těchto aktivitách pro malé a střední podniky. Vnímáme několik naplánovaných událostí a aktivit, které však byly spíše moderovány, než naplánovány a řízeny. Jsme si plně vědomi aktuální situace, inflační a energetické krize a potřeby řešit společnou evropskou odpověď na situaci v energetice. I přes značné úspěchy v této oblasti jsme nezaznamenali nová témata prosazovaná právě českým předsednictvím.

Výzkum mezi firmami

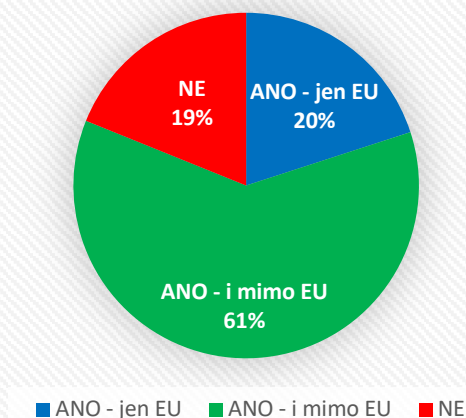
Podpurným výzkumem mezi firmami jsme získali kvalitní data ze strany českých firem.

Otázka č. 1: *Exportuje nebo importuje Vaše firma zboží či služby do/ze zahraničí? (tedy obchodujete v mezinárodním měřítku)?*

	ANO – jen EU	ANO – i mimo EU	NE	Celkem
Počet odpovědí	18	55	17	90

Tabulka 1 – *Exportuje nebo importuje Vaše firma zboží či služby do/ze zahraničí? (tedy obchodujete v mezinárodním měřítku), vlastní výzkum*

Obchodujete v mezinárodním měřítku?

Graf 1 – Exportuje nebo importuje Vaše firma zboží či služby do/ze zahraničí? (tedy obchodujete v mezinárodním měřítku), vlastní výzkum

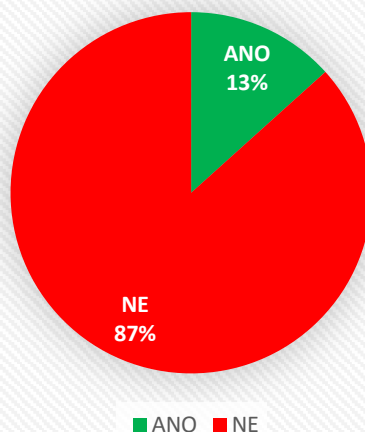
Většina respondentů patří mezi společnosti obchodující (ať už exportéři či importéři) v mezinárodním měřítku, a to 81 % dotázaných. Z toho 20 % dotázaných obchoduje pouze na vnitřním trhu EU, 61 % pak i mimo EU. Zbývajících 19 % respondentů neobchoduje v mezinárodním měřítku.

Otázka č. 2: Slyšeli jste o poslední "velké" revizi obchodní politiky EU (rok 2020), resp. víte že proběhla výzva Evropské komise ke konzultacím k tématu revize obchodní politiky EU, tedy možnosti se přímo vyjádřit k této plánované revizi – komentovat a prezentovat své zájmy a potřeby? (V ČR komunikováno skrze Ministerstvo průmyslu a obchodu)?

	ANO	NE	Celkem
Počet odpovědí	12	78	90

Tabulka 2 – Slyšeli jste o revizi obchodní politiky EU (2020), vlastní výzkum

Slyšeli jste o revizi obchodní politiky EU (2020)?

Graf 2 – Slyšeli jste o revizi obchodní politiky EU (2020), vlastní výzkum

Drtivá většina respondentů (87 %) neslyšela o revizi obchodní politiky EU z roku 2020. Povědomí o zásadních změnách na úrovni EU v oblasti obchodní politiky tak není rozšiřováno dostatečně kvalitně.

Otázka č. 3: Zúčastnili jste se konzultace, tedy zaslali svou připomínku / komentář?

	ANO	NE	Celkem
Počet odpovědí	0	12	12

Tabulka 3 – Zúčastnili jste se konzultace, vlastní výzkum

Graf 3 – Zúčastnili jste se konzultace, vlastní výzkum

Otázku číslo 3 odpovídali pouze respondenti, kteří uvedli v otázce č. 2 odpověď – ANO, tedy slyšeli o revizi obchodní politiky EU. Navazující otázku č. 4 – tedy Jakým způsobem jste se konzultace zúčastnili tak neodpověděl nikdo.

Otázka č. 4: Jakým způsobem jste se konzultace zúčastnili?

	Celkem
Počet odpovědí	0

Tabulka 4 – Jakým způsobem jste se konzultace zúčastnili, vlastní výzkum

Otázka č. 5: Proč jste se konzultace nezúčastnili?

	Celkem
Počet odpovědí	9

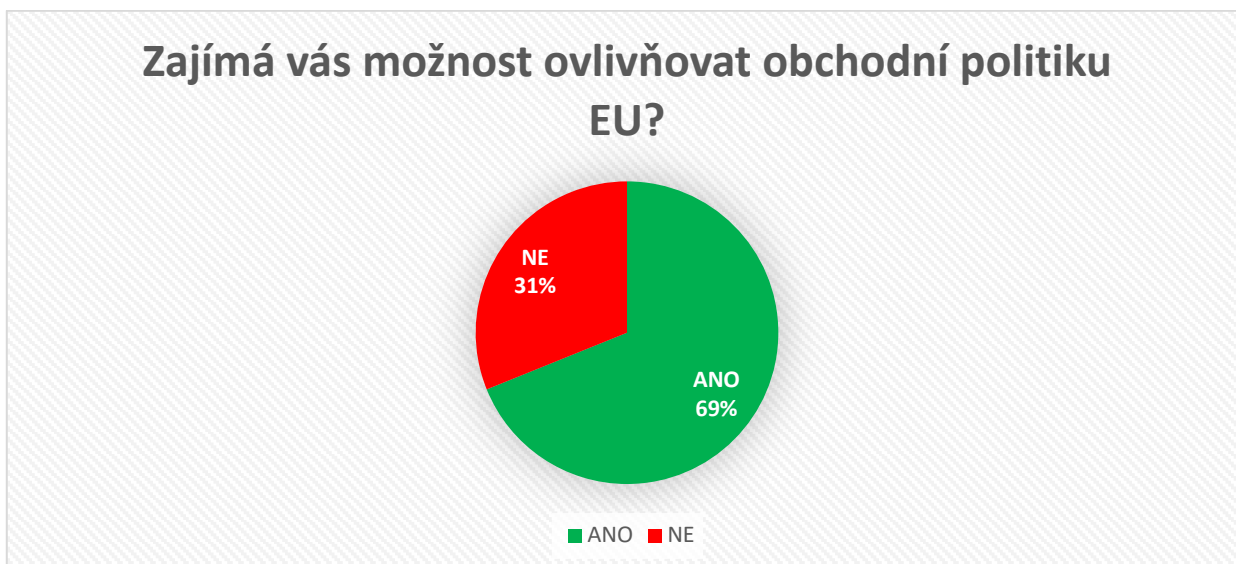
Tabulka 5 – Proč jste se konzultace nezúčastnili, vlastní výzkum

Na otázku, proč se respondenti nezúčastnili jsme dostali pouze 9 odpovědí. Jednalo se totiž o otevřenou otázku s možností vyplnit textovou odpověď. Mezi odpověďmi najdeme důvody jako nebyl dostatek času, příliš malá šance na ovlivnění, nebyly informace či neexportujeme nebo nás téma nezajímá.

Otázka č. 6: Zajímají vás možnosti přímo ovlivňovat obchodní politiku (dohody, směrnice) EU?

	ANO	NE	Celkem
Počet odpovědí	62	28	90

Tabulka 6 – Zajímají vás možnosti přímo ovlivňovat obchodní politiku EU, vlastní výzkum

Graf 4 – Zajímá vás možnost ovlivňovat obchodní politiku EU, vlastní výzkum

Na otázku, zdali respondenty zajímá možnost ovlivňovat obchodní politiku EU odpověděla většina (tedy 69 %) ANO, pouze 31 % respondentů odpovědělo NE.

Otázka č. 7: Vyjadřovali jste se někdy k dalším obchodním tématům EU (obchodní politika, mezinárodní dohody, cla, obchodní bariéry, export, import atd.)

	ANO	NE	Celkem
Počet odpovědí	28	62	90

Tabulka 7 – Vyjadřovali jste se někdy k dalším obchodním tématům EU, vlastní výzkum

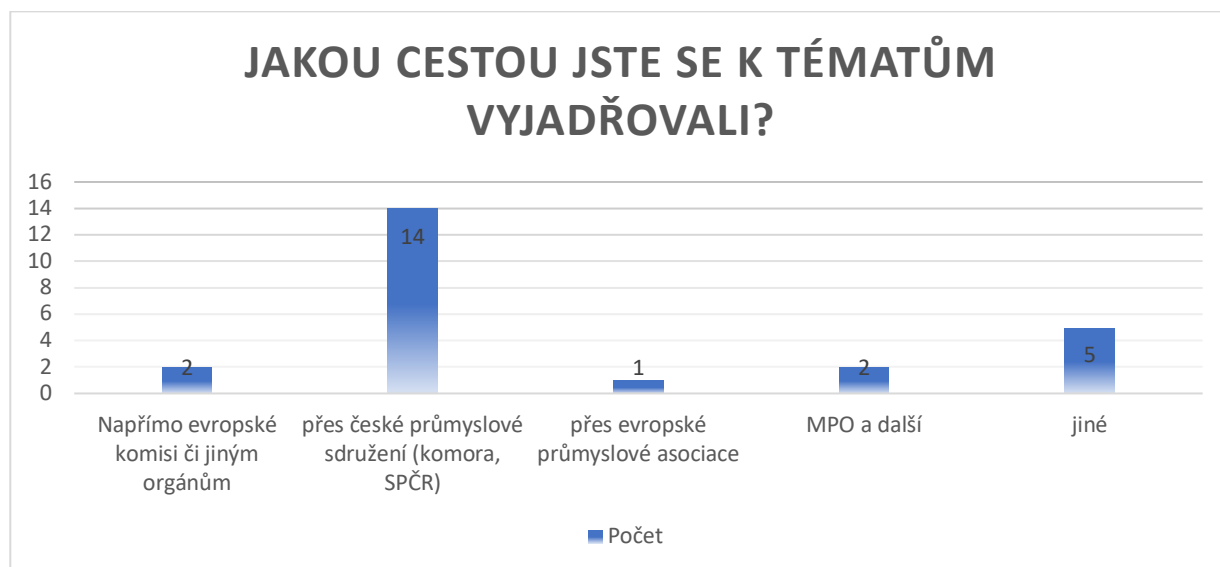
Graf 5 – Vyjadřovali jste se někdy k dalším obchodním tématům EU, vlastní výzkum

Velmi zajímavá je otázka č. 7 – vyjadřovali jste se někdy k dalším obchodním tématům EU, zde jste obdrželi 31 % pozitivních odpovědí – ANO a 69 % zamítavých odpovědí – NE.

Otázka č. 8: Jakou cestou jste se k tématům vyjadřovali?

		Celkem
Počet odpovědí		24

Tabulka 8 – Jakou cestou jste se k tématům vyjadřovali, vlastní výzkum

Graf 6 – Jakou cestou jste se k tématům vyjadřovali, vlastní výzkum

Otázka č. 8 navazuje na otázku č. 7, tedy jakou cestou se respondenti vyjadřovali k dalším tématům obchodní politiky EU. Respondenti měli na výběr ze 3 předvybraných možností (napřímo SK, přes české průmyslové asociace či přes evropské průmyslové asociace) či možnost Jiné – tedy možnost doplnit za sebe. V rámci odpovědí „Jiné“ se pak jednalo o konkrétní asociace, ministerstva (zdravotnictví, zemědělství či úřad vlády). Zdaleka nejvíce respondentů (tedy přes 50 %) se vyjadřovalo přes česká průmyslová sdružení (Hospodářská komora, SPČR a další).

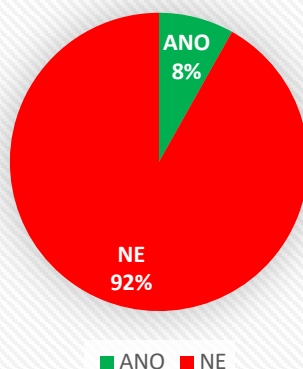
Otázka č. 9: Znáte kanály, kterými můžete kontaktovat EU napřímo a vyjádřit svůj názor – třeba na obchodní politiku EU nebo komplikovanou či nesrozumitelnou legislativu?

Jedná se například o kanály: *Have your say* nebo *EU Trade Civil Society Dialogue*?

	ANO	NE	Celkem
Počet odpovědí	7	79	86

Tabulka 9 – Znáte kanály, kterými můžete kontaktovat EU napřímo, vlastní výzkum

Znáte kanály, kterými kontaktovat EU napřímo?

Graf 7 – Znáte kanály, kterými můžete kontaktovat EU napřímo, vlastní výzkum

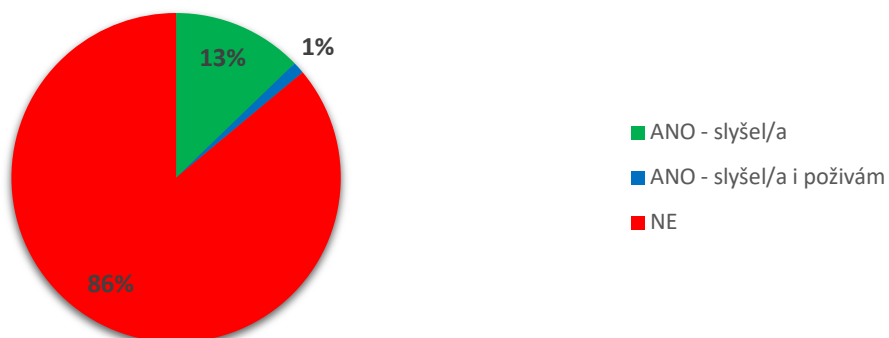
Transparentnost a možnost přímého kontaktu se svými stakeholdery je pro EU klíčová. Alespoň takto se prezentuje zejména v návaznosti na zahájení podstatných revizí obchodních politik a navazujících témat. Jedním z hlavních, zároveň však nedávno představených, nástrojů je kanál Have your say, tedy možnost se napřímo zaregistrovat do systému EU a komentovat, připomínkovat a přispívat do veřejných konzultací EU. K tomutož slouží EU Trade Civil Society Dialogue. Bohužel, jak je zřejmé z odpovědí respondentů, tak drtivá většina (92 %) nezná ani jeden z těchto kanálů. Pouze 9 % respondentů odpovědělo ANO.

Otázka č. 10: *Slyšeli jste o nově spuštěné platformě ACCESS2MARKETS (jednotné místo kde najdete informace o clech, daních, postupech, formalitách a požadavcích, pravidlech původu, vývozních opatřeních, statistikách, obchodních překážkách a mnohem více při obchodu se třetími zeměmi)?*

	ANO	NE	Celkem
Počet odpovědí	12	78	90

Tabulka 10 – Znáte platformu ACCESS2MARKETS, vlastní výzkum

Znáte platformu ACCESS2MARKETS?

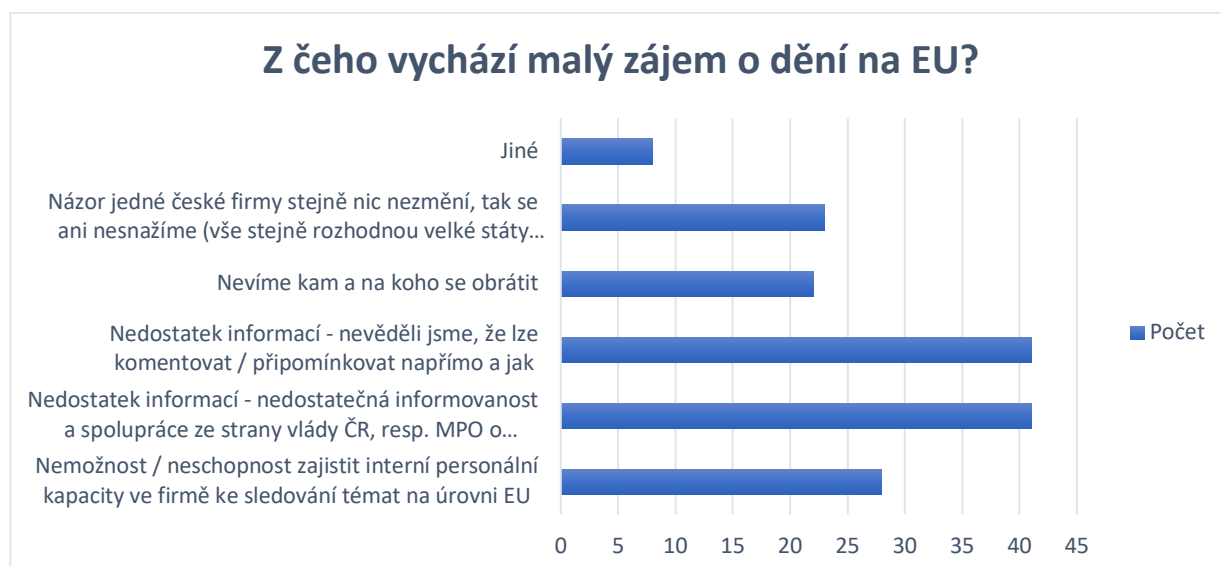
Graf 8 – Znáte platformu ACCESS2MARKETS, vlastní výzkum

Evropská komise spustila teprve nedávno (2021) v plném rozsahu platformu ACCESS2MARKETS, která má sloužit jako jednotné místo s informacemi pro importéry a exportéry ohledně cel, daní, postupech, formalitách, požadavcích, pravidlech původu, vývozních opatřeních, statistikách obchodních překážkách a jejich řešení a dalším? Platforma je k dispozici také v překladu v českém jazyce. Bohužel však většina respondentů (86 %) o platformě neslyšela a zároveň nevnímala žádnou kampaň na podporu této platformy ze strany státní správy (MPO či jiných institucí).

Otázka č. 11: Z čeho, dle Vašeho názoru, vychází malý zájem českých firem o přímé zapojení o dění na evropské úrovni?

	Celkem
Počet odpovědí	86

Tabulka 11 – Z čeho, dle Vašeho názoru, vychází malý zájem firem o dění na EU, vlastní výzkum

Graf 9 – Z čeho, dle Vašeho názoru, vychází malý zájem firem o dění na EU, vlastní výzkum

Otázka č. 11 je velmi důležitá právě pro pochopení důvodů nízkého zájmu českých firem o dění na úrovni EU právě v oblasti obchodní politiky, ale nejenom ji. Respondenti měli možnost vybrat více (multiple choice) odpovědí, celkem odpovědělo 86 respondentů. Nejčastěji zmiňovaným důvodem je nedostatek informací o možnosti komentovat / připomínkovat revize politik napřímo následované nedostatečnou informovaností a spolupráce ze strany vlády ČR, resp. MPO jako kompetenčního garanta. Třetím nejčastějším důvodem pak byla nemožnost / neschopnost si ve firmě zajistit personální kapacity na sledování témat na úrovni EU. Přes 20 odpovědí patřilo již diskutovanému tématu – tedy pocitu, že názor jedné české firmy stejně nic nezmění a vše rozhodnou velké státy jako Německo, Francie a další. Přes 20 odpovědí je přiřazených u možnosti „nevíme kam a na koho se obrátit“. Ze zbývajících 8 odpovědí v kategorii Jiné se pak jednalo o odpovědi typu „faktor velikánů“, „ignorace public sektoru“ či „nedůvěra v instituce EU“ a „nepochopení role členského státu“. Jeden z respondentů uvedl, že zatím nezaznamenal žádné byrokratické překážky.

Otázka č. 12: Doplnění / komentáře firem?

	Celkem
Počet odpovědí	19

Tabulka 12 – Doplnění / komentáře firem, vlastní výzkum

V rámci verifikace dat jsme některé společnosti zpětně oslovili s dotazem na upřesnění či právě doplnění zmíněných komentářů. Z celkového počtu 19 odevzdaných komentářů vybíráme 4, které zároveň nejlépe vystihují náladu z našich diskusí, interview a schůzek k tématu zájmu českých firem o ovlivňování obchodní politiky EU. Ostatní komentáře vykazují dávku emocí, a tak je dále nekomentujeme:

- Přílišná diskriminace české vlády vůči vlastním výrobcům a firmám (nejednotné podmínky na vnitřním trhu EU – národní vlády podporují své firmy, ČR ne) – tlak na jednotné právo a podmínky v rámci EU
- Respondenti by uvítali přímou podporu na marketingové aktivity (účast na mezinárodních kongresech a veletrzích) ve třetích zemích či na R&D aktivity
- Potřeba posílení „české“ stopy v Bruselu
- Jednotný kontaktní bod pro témata obchodní politiky EU
- Potřeba návratu klíčových a strategických průmyslu do rukou státu, případně kontroly státu nad klíčovými sektory

Závěr

Cílem výzkumu bylo rozklíčovat základní faktory nízké aktivity českých firem v oblasti tvorby, směřování a ovlivňování obchodní politiky EU. Výzkum jsme rozdělili do 2 základních částí – kvalitativní výzkum a doprovodný kvantitativní výzkum – dotazník. První část výzkumu byla postavena na rozhovory, interview a online komunikaci se zástupci všech stakeholderů. Jednali jsme jak se stakeholdery v České republice, tak v Evropské unii. V rámci dotvoření obrazu jsme vzali v potaz i přístup třetích zemí (Finsko, Německo, Maďarsko, Belgie a další). V rámci výzkumu jsme si stanovili za cíl zodpovědět otázky spojené s uváděnými důvody malého zájmu českých firem o dění na úrovni EU. Jedná se zejména o důvody spojené s velikostí České republiky a vzdáleností od Bruselu, neznalostí jazyka a nemožnosti nic prosadit z důvodu vlivu a prioritizace německých a francouzských firem. Pomocí dat z veřejných a dostupných zdrojů, analýz a komentářů a diskusí se stakeholdery jsme potvrdili či vyvrátili několik klíčových hypotéz.

Jako doprovodná a neméně důležitá data nám sloužily výstupy z dotazníku, který byl zaslán českým firmám a institucím. Dotazník byl koncipován jako algoritmus – rozhodovací strom, tedy otázky byly větveny tak, abychom v případě pozitivní odpovědi respondenta získali doplňující data k problematice. Výzkum byl postaven na zjištění informací o znalosti témat obchodní politiky, nástrojů představených EU k podpoře obchodní politiky a možnostech jakými lze kontaktovat napřímo instituce EU a vyjadřovat svůj názor. V neposlední řadě jsme se dotazovali na zájem a důvody nízké účasti českých firem při ovlivňování dění na úrovni EU. Vzorek respondentů zahrnoval malé a střední firmy z celé ČR + kampaň Svazu průmyslu a dopravy ČR. Celkem bylo rozesláno přes 1 000 žádostí, dohromady jsme obdrželi 90 vyplněných dotazníků. Vzorek vnímáme jako kvalitní pro vyvozování obecných závěrů.

Mezi hlavní zjištění z výzkumu patří neinformovanost českých firem o aktivitách EU v oblasti obchodní politiky (87 % respondentů neslyšelo o revizi obchodní politiky EU), téměř nulová účast při veřejných konzultacích a iniciativách sběru dat ze strany EU (žádný z respondentů se nezúčastnil veřejné konzultace napřímo a minimum komunikovalo své potřeby se sdruženími a asociacemi). Na druhou stranu respondenti vyjádřili velký zájem o ovlivňování dění na úrovni EU (69 % respondentů) avšak zároveň dodali, že neví, kde sehnat informace o možnostech a nástrojích a na koho se obrátit. Respondenti zároveň negativně hodnotili poskytované informace ze strany vlády a MPO ČR a uváděli jako důvod také neschopnost vyčlenit personální kapacity ve firmě pro sledování těchto témat nebo domněnku, že ČR je natolik malá země, že stejně nic nezmůže.

Z pohledu komentářů k aktuálním tématům se jednalo zejména o volání po podpoře českých firem ze strany vlády (stížnosti na protekcionistické tendence na vnitřním trhu EU), posílení české stopy v EU a určení jednotného kontaktního místa právě pro témata obchodní politiky EU.

Výzkum poskytl kvalitní data pro vyvození zásadních doporučení pro zadavatele analýzy.

Doporučení

Ze zjištěných dat, sesbíraných materiálů, nastudované literatury a z výzkumu mezi firmami (jak exportéry, tak importéry) a jednotlivými stakeholdery jsme sestavili několik doporučení, která by měla podpořit dopady a příležitosti plynoucí z obchodní politiky EU. Vnímáme potřebu na věc pohlížet komplexně a pragmatičtě. Nehledali jsme tedy optimální teoretické poznatky, ale spíše prakticky aplikovatelná řešení do našeho prostředí. Věříme, že praktická doporučení zaměřená na české firmy a jejich potřeby mohou situaci prospět mnohem více než pouze obecná prohlášení o potřebě silné, soběstačné a transparentní EU (jakkoliv s nimi souhlasíme). Důležitým faktorem pak je nastavit jednotlivá doporučení tak, aby každý jeden krok byl sám o sobě funkční a nevyžadoval nutně další návaznosti. Zahraniční zkušenost nám dává znát, že nedokonale připravený plán implementace jakékoliv strategie bude vždy čelit dílčím nebo komplexním neúspěchům. Obecným spojovníkem všech našich doporučení je téma „AKTIVNÍ SPOJENÍ“.

1. Vytvoření tlaku z ČR na orgány EU (zejména Komisi) na zjednodušení komunikace v oblasti tvorby obchodní politiky EU (logikou zjednodušení – digitalizace – e-mailing)

Konzultace a výzvy Komise, jejich podoba a komunikace není dostatečně srozumitelná pro jednotlivé firmy, ani asociace. Je potřeba razantně zjednodušit samotná zadání, textace výzev a používaný jazyk (**zjednodušení**), v oblasti sběru dat z jednotlivých výzev a konzultací využívání e-formulářů a nástrojů digitálního sběru a třídění dat, současná koncepce je nepřehledná a složitá na zpracování (**digitalizace**), jednoznačně pak vyvíjet tlak na Komisi a další orgány EU v oblasti využívání zdrojů přímé komunikace (**e-mailing**). EU má vlastní databázi stakeholderů i zájemců o informace (viz nástroje výše), kterou však pro distribuci klíčových dat nevyužívá komplexně. Z oficiální odpovědi Komise na náš dotaz je zřejmé, že nejdůležitější dokument pro revizi obchodní politiky z roku 2020 byl pouze vyvěšen online a rozeslána informace gestorům ve členských státech. A to je skutečně málo (*odpověď z DG trade ze dne 5. 10. 2022⁹⁹: „The consultation document A renewed trade policy for a stronger Europe – Consultation Not (16 June 2020) was made available online publicly. Member States were of course also informed.“*)

2. Usilování o aktivnější komunikaci vlády ČR, resp. Ministerstva průmyslu a obchodu, v oblasti obchodní politiky EU a možností pro české firmy

České firmy neví, na koho se v otázkách obchodní politiky EU obrátit a jaké vůbec mají možnosti se zapojit do formování politik EU – vláda tato témata nekomunikuje. To je jednoznačným výstupem naší analýzy. Na stránkách MPO nejsou aktuální informace (s výjimkou několika převzatých zpráv), ve srovnání s weby německého či finského ministerstva je pak téměř nemožné pro českého návštěvníka aktivně komunikovat a pracovat s daty z webu MPO. Úřad vlády, MPO, MZV či MZE pak o možnostech ve své gesci rámcově informují, ale respondenti to nevnímají jako dostatečné. Ani pro nás, jako zpracovatele analýzy, nebylo jednoduché získat vůbec základní informace o našich možnostech komunikace potřeb firem na úroveň EU. Tuto práci do značné míry vykonávají svazy, asociace a komory. Pro nečlenské firmy je pak přístup k informacím v našem prostředí velmi složitý. Firmy se mohou aktivně podílet na tvorbách politik EU

⁹⁹ Poznámka dotaz byl skrz EU formulář zaslán dne 23.09.2022

skrze občanské aktivity a pravidelné meetingy Trade Civil Society Dialogue, které má na starost DG Trade. Pro malé firmy, které chtějí své zájmy prosazovat napřímo, a lokálních diskusí v rámci asociací se nechtějí účastnit, je zde možnost kontaktovat a diskutovat individuální témata spojená s obchodní politikou skrz Have your Say nebo transparentní formuláře EU. Dále jsou to nové nástroje EU Access2Markets, Access2Procurement a centra pro malé a střední podniky na klíčových trzích.

Ke zvážení je také případné **personální posílení sekce obchodní politiky EU o experta na komunikaci**, resp. cílená optimalizace komunikace a propojování s firmami (či Svazy a komorami).

3. Potřeba revize nabídky členství u svazů, komor a asociací s ohledem na zvýšení aktivit v oblasti přístupu k informacím a formování obchodní politiky EU.

Evropská unie si je vědoma potřeby zahrnout do svých rozhodovacích procesů více názory malých a středních firem. Zejména malé a střední firmy v ČR však podceňují význam, vliv a dosah lokálních asociací, svazů a komor. V českém prostředí dle získaných dat hrají klíčovou roli při zprostředkování informací z úrovně EU ohledně možností aktivně ovlivňovat obchodní politiku EU a získat potřebné informace právě komory a svazy. Nabídka členství a úroveň potřebných služeb v návaznosti na členství tomu však neodpovídá. Jedním z možných řešení je nabízet formu členství s nižším či žádným členským příspěvkem. Příznačný je například německý model. Německé firmy s určitou úrovní zisku (ta ziskově nižší skupina) mají členství v komoře zdarma. Je to sice v rámci povinného členství, nicméně stejně by to mohlo fungovat i v rámci dobrovolného členství v ČR. Například firmy se ziskem do 100 000 CZK by měly členství zdarma a svazy a komory by poskytovaly těmto firmám jen určité služby zdarma a ostatní odborné služby, průzkumy trhu, analýzy rizik, shrnutí administrativních požadavků před vstupem na trh aj. by byly dle ceníku zpoplatněny. Německé firmy mají vstup do IHK zdarma, neplatí tedy žádný členský příspěvek, což návazně zvyšuje množství respondentů pro jednotlivé průzkumy, distribuci dat a informací a znamená to potenciál pro další přísun prostředků v případě transformace do placeného členství.

4. Úprava pravidel veřejné podpory v programech EU za účelem větší interakce a aktivity firem vůči EU (např. možnost příspěvku na členský poplatek)

Velmi zajímavá možnost zahrnuje možnost hradit firmám personální kapacity, členské příspěvky či asociacím a svazům vytvořit dotační program na aktivnější tvorbu české stopy na úrovni obchodní politiky EU (tak jako jsou stanovena pravidla publicity). Z hlediska veřejné podpory nezáleží na podmínkách směřujících k větší aktivitě vůči EU a obecně nejsou zakázané. Při poskytnutí podpory na konkrétní projekt je tak teoreticky možné nastavit podmínky jako vyčlenění personálních kapacit tak, že část osobních nákladů půjde na zaměstnance, který se bude problematikou vztahu EU vůči českým firmám zabývat. Nemusí se jednat pouze o osobní náklady, ale i o služby (poradenská firma v oblasti politik EU) anebo o náklady na účast v různých zájmových organizacích, které by takovou agendu mohly zajišťovat (např. Svaz průmyslu a dopravy ČR, asociace MSP). Je třeba v daném programu pohlídat, že takové náklady jsou způsobilé a do kolika procent (míra podpory), protože ne vždy jsou podle daných pravidel veřejné podpory (zejména příslušný článek GBER) povoleny osobní náklady, služby apod. Typickým článkem GBER, který by se dal použít na úhradu poradenských služeb v oblasti pomoci

firmám účastnit se na obchodní politice EU by mohl být článek 18 (Podpora na poradenské služby ve prospěch malých a středních podniků), který využívá např. MPO ve svých operačních programech (program Poradenství). Další možná řešení zahrnují nastavení indikátorů do dotačních programů či vytvoření specifického dotačního programu pro svazy a asociace za účelem hrazení personálních nákladů expertů v souvislosti s výkonem těchto činností. Téma jsme více rozpracovali v kapitole modelace úpravy pravidel veřejné podpory v praktické části této práce.

5. Angličtina jako primární a klíčový jazyk EU + Podpora komunikace EU vůči firmám a státům všemi jazyky EU (včetně češtiny)

I přesto, že toto téma může působit spíše komicky, jedná se z hlediska možných dopadů na přístup k informacím a možnosti českých firem aktivněji ovlivňovat politiky EU o klíčovou otázku. Aktuálně můžeme na úrovni EU vidět pokusy o jakousi frankofonizaci EU. Pro české firmy je nezbytné zachovat možnost komunikovat v českém jazyce a dále prosazovat angličtinu jako hlavní komunikační jazyk v mezinárodním prostoru. Je potřeba vyvíjet zásadní tlak na vládu ČR, české europoslance ale i další země v regionu (hledání koalic), aby vnímali téma hlavního komunikačního jazyka EU jako důležité. Jedním z hlavních argumentů, proč nemá smysl řešit témata na úrovni EU z pozice české firmy byla neznalost jazyka a tím pádem nemožnost hrát „první ligu“ s Německem, Francií a dalšími. Pokud se však podíváme na vstupy do veřejných konzultací z pohledu jednotlivých zemí, pak i hráči jako je Finsko nebo Maďarsko reagují aktivněji a častěji než ČR. Tématu se věnovala i řada studií a článků. Naposledy v lednu 2022 vzbudilo zásadní ohlas vyjádření francouzského ministra pro evropské záležitosti Clémenta Beauneho (v rámci francouzského předsednictví), že považuje za skandální, jak málo je francouzština používána v oficiálních dokumentech a komunikaci. Dle jeho názoru se už nesmí opakovat situace, kdy jakýkoliv dokument nebo vyjádření v rámci EU nebude ve francouzštině – společně se svým ministerským kolegou pak představil strategii na znovupředstavení francouzštiny jako hlavního jednacího jazyka EU tak, aby co nejdříve nahradil angličtinu. Mnoho dokumentů na úrovni EU je již dnes překládáno pouze do angličtiny, francouzštiny a němčiny (v rámci úspor času a prostředků) s tím, že na žádost europoslanců jsou dopřekládány do dalších jazyků. Starší data z výzkumu časopisu The Guardian potvrzují, že jednotliví členové europarlamentu preferují angličtinu jako hlavní jednací jazyk unie. Následuje němčina a až pak francouzština společně s itaštinou. Již v roce 2012 vyřkl politický vědec Keating větu: "It's impossible to define what the major languages would be. You could just say there's one – it's English. And that would be in some ways logical because as the figures show, it's by far the most important one, but the French would never accept that and then it becomes politically difficult." *(je nemožné definovat, který jazyk se stane majoritním. Můžeme snad říct jen že teď je to jeden – angličtina. A to je v určitém pohledu logické, protože data jasně prokazují, že jde o nejdůležitější jazyk, ale Francouzi toto nikdy neakceptují a pak se to témat stává politicky složitým).*

6. Větší důraz na budování koalic s organizacemi a názorově blízkými státy

Jednou z hlavních otázek, se kterou jsme se setkávali při zpracovávání této práce, byla nemožnost ovlivňovat žádná klíčová témata z důvodu velikosti země, malého zastoupení v Bruselu či nedostatku europoslanců. Jak ukazují data ze zkoumaných zemí, není dobré a není ani potřeba se schovávat za malý vliv na úrovni EU. Naopak – řešením je aktivně

prosazovat své zájmy, zvýšit atraktivitu tématu ovlivňování politik EU mezi českými firmami a aktivně se spolupodílet na tvorbě a komentování návrhů změn. Jedním z nástrojů, jak toho dosáhnout je vytvářet koalice mezi organizacemi (v rámci asociací např. BusinessEurope či Eurochambers), vytvořit fungující komunikační síť a pro aktuální témata hledat klíčové spojence, se kterými lze koordinovat mnohem silnější zpětnou vazbu. Totéž platí na státní úrovni – jedním z hlavních cílů vlády ČR by mělo být důkladné mapování názorů ostatních členů EU a vytváření koalic pro prosazování vlastních zájmů. V naprosto úzké spolupráci a společném vystupování tak můžeme najít Švédsko a Finsko, které k sobě v případě potřeby „přizvou“ další spřátelené státy. ČR častokrát spoléhá na slovo několika velkých firem anebo hledá možné spojence např. v uskupení V4, což však není dostatečné.

7. Podpora snižování rivality asociací v ČR na výstupu (tedy ve společném prosazování potřeb průmyslu vůči vládě ČR a EU) – dle vzoru FinnCham

Jednoduše řečeno, jistou rivalitu mezi asociacemi, svazy a komorami v ČR se může vyplatit přenést na úroveň získávání a péči o členy, nikoliv však na úroveň vytváření a prosazování potřeb průmyslu vůči EU a vládě ČR (tam je na místě jednotu). V některých případech můžeme být svědky jisté rivality či kompetenčního sporu mezi asociacemi, svazy a komorami v tom, jak moc být aktivní na různých situacích. Stát (MPO) v některých situacích spoléhá na vybraného partnera a nezačleňuje nijak ty ostatní – např. při organizaci akcí, výzkumech či distribuci dat z obchodní politiky spolupracuje / přizve jen některé organizace (HKČR, SPČR, AMSP, oborové svazy atd.). Zde by bylo na místě vyvíjet tlak na vládu, aby vnímala průmysl jako celek a pracovala se všemi vybranými partnery na stanovené úrovni. Není v zájmu průmyslu nezískat informace o důležité aktivitě či iniciativě jen proto, že zrovna s MPO či státem spolupracuje „konkurenční“ subjekt. Ve Finsku můžeme sledovat rozvoj projektu FinnCham, což je projektová platforma, která má za účel spojit menší komory, organizace a státní orgány (ministerstva) zodpovědná za podporu obchodních zájmů Finska do propojené sítě výměny informací. Tzn. komplexní data-sharing pro všechny zapojené stakeholdery – ať už se jedná o přístup k informacím, podporu exportu či řešení importních případů.

Je v zájmu zaměstnavatelů volat po další finanční **podpoře internacionalizace firem** a možnosti vytvářet a podporovat svá zastoupení na úrovni EU. Toto doporučení lze navázat na doporučení č. 4 – úprava pravidel veřejné podpory za účelem větší podpory aktivit na úrovni EU.

8. Organizace podnikatelských misí se zaměřením na preferenční partnery EU zároveň jako nástroj pro formulaci detailů obchodních dohod

Jak Svaz průmyslu a dopravy ČR, tak Hospodářská komora ČR a další aktéři by měli volat po co největší politické podpoře organizace zahraničních podnikatelských misí. Podnikatelské mise mohou být využity k získání benefitů obchodní politiky EU tím, že budou organizovány primárně do zemí s preferenčními dohodami EU (Japonsko, Mexiko, Jižní Korea, Kanada, Ukrajina, Švýcarsko, Norsko a další). Být připraven znamená nebýt překvapen – organizaci obchodních misí lze plánovat i dle aktuálního stavu vyjednávání obchodní dohody (Indie, Austrálie, Brazílie, vybrané Africké státy atd.). Získané zkušenosti s přípravou i realizací mise tak mohou být dále koordinovány s EU

a české firmy se tak mohou přímo podílet na obsahu těchto dohod. K podnikatelským misím lze také přizvat vybrané europoslance z klíčových výborů.

9. Silné volání po dodržování pravidel jednotného trhu a obchodního systému založeném na pravidlech

Česká republika prokazatelně profituje z jednotného trhu EU a důsledně dodržovaných pravidlech obchodního systému. Jakékoliv volání po protekcionistických opatřeních pro české firmy se tak může sekundárně vymstít celé české ekonomice jako takové. V lepším případě pouze pokutou či sankcemi EU za porušení pravidel, v horším případě pak vytvářením nálad na porušování jednotného trhu. Je nutné si vždy uvědomit, že ČR silně z pravidel jednotného trhu benefituje, jakékoliv narušení by tedy mělo dopad zase právě na české firmy. Nedávné vyjádření německého kancléře Olafa Scholze o zřízení krizového fondu ve výši 200 mld. EUR na podporu německých firem a cen plynu vyvolalo doslova bouři v celé EU¹⁰⁰. Bezprecedentní narušení jednotného trhu ve prospěch svých firem si Německo může jistě dovolit, vytvoří tím však zcela nerovné podmínky pro evropské firmy (včetně českých), které tak ztratí svou konkurenceschopnost. Vnímáme potřebu nevolat po protekcionistických opatřeních pro české firmy, ale po tvrdém dodržování pravidel jednotného trhu a celoevropské odpovědi na veškerá témata, včetně témat obchodní politiky. Na příkladu Finska můžeme vidět, jak důležitou roli tato témata hrají – Finsko zveřejnilo 5 klíčových směrů prosazování zájmů na úrovni obchodní politiky EU – Jedná se o 1) Prosazování jednotného trhu EU, 2) Silnou obchodní politiku založenou na pravidlech, 3) Účinnou politiku v oblasti klimatu a oběhového hospodářství, 4) Větší investice do výzkumu a vývoje a 5) Integritu právního státu v každém členském státě EU. Finsko si umělo spočítat možné negativní dopady při narušení těchto oblastí.

10. Společná podpora atraktivity EU a obsazování klíčových pozic v EU českými zástupci (ideálně také odborníky z průmyslu)

I přesto, že je obtížně kvantifikovatelné, jaké dopady pro Českou republiku (ekonomiku) má získání vlivných pozic na úrovni EU či přímo pozic eurokomisařů (tedy jakýchsi ministrů na úrovni Komise), z našeho výzkumu je zřejmé, že si každá nově jmenovaná osoba či eurokomisař přivede svůj aparát (kabinet) a další klíčové pozice v rámci generálního ředitelství (ministerstva, v EU tzv. DG). Jak z vlastní zkušenosti, tak z diskusí na úrovni EU jsme vnímali mnohem otevřenější přístup u českých či česku-blízkých zástupců na jednotlivých ředitelstvích a institucích. Bohužel jsme doposud byli svědky velmi nízkého zájmu českých úřadů a ministerstev o vysílání kvalifikovaných osob na zastoupení do EU. Příkladem může být společná pozice MPO a MZČR při DG GROW (resp. také DG HERA), která byla velmi špatně komunikována a prakticky bez sebemenšího zájmu na jednotlivých resortech. Naše zastoupení na těchto resortech je velmi důležité, výstupy a zájem jednotlivých resortů v dané problematice jsou však i nadále minimální. V souvislosti s CZ PRES 2022 můžeme vidět nárůst medializace a zájmů o témata na úrovni EU, bohužel se však téměř všechny týkají aktuální krizové situace, a tak se dlouhodobá témata, která by mohla zásadně pomoci ekonomice ČR naprosto upozadují či dokonce ignorují.

¹⁰⁰ Politico – „Germany First“ (Německo první), článek, zdroj: <https://www.politico.eu/article/olaf-scholz-message-europe-germany-first/>, dostupné ze dne 30.10.2022

Závěr

V úvodu této práce jsme si stanovili několik základních témat EU a její obchodní politiky, která jsme chtěli důkladně zanalyzovat a vnímat v kontextu ČR. Už v počátcích zpracování analýzy jsme narazili na nedostatečnou znalost procesů a fungování EU, nehledě na možné benefity či rizika vyplývající z obchodních dohod jako takových. První část jsme tak věnovali analýze EU, jejích orgánů a působnosti. Celý proces jsme se snažili zmapovat tak, aby bylo zřejmé, v které fázi a jak je možné do něj zasáhnout a ovlivnit jeho směřování. V samotné přípravné fázi jsme byli konfrontováni s několika myšlenkami ohledně schopnosti českých subjektů ovlivnit směřování témat jako je obchodní politika EU, a to dost negativním pohledem – setkávali jsme se s názory, že ČR je příliš malá a nevýznamná, aby něco ovlivnila. Vzdálenost od Bruselu, neznalost jazyka a nadvláda zemí jako je Německo a Francie nad všemi procesy EU stanovily předpoklady našeho bádání. V první části práce jsme tedy popsali procesy, orgány a fungování EU, zaznamenali všechny možnosti a nástroje pro vstup a ovlivnění legislativního procesu a popsali klíčové iniciativy, strategie a směřování EU v budoucnu. Důležitým zjištěním v první části je potřeba nečekat až na výsledek vyjednané dohody, která jde do finálního schválení na Radu či Parlament, ale sledovat průběžné výzvy, legislativní procedury a akty příprav takové dohody.

Velmi důležitým milníkem ve směřování obchodní politiky EU byla tzv. „velká revize obchodní politiky EU“ z roku 2020. Tu jsme podrobili důkladné analýze příprav, prezentace, komunikace se členskými státy, možnostem komentovat a zasílat zpětnou vazbu a následnou evaluaci. Závěry jsme konfrontovali se situací ve vybraných zemích (Německo, Maďarsko, Finsko). Ze sebraných dat je zřejmé, že komunikace plánované revize obchodní politiky EU byla v České republice realizována pouze v nezbytně nutném rozsahu, navíc obtížně zpětně dohledatelná. Za Českou republiku se ve veřejné konzultaci EU vyjádřily pouze 3 subjekty – Ministerstvo průmyslu a obchodu, ŠKODA AUTO a jeden občan. Tím jsme se zařadili na úroveň Maďarska, které také vykazovalo minoritní zpětnou vazbu (1 respondent – asociace). Z Finska a Německa se pak sešla celá řada reakcí, primárně pak od asociací, komor a sdružení, ale také velkých firem a občanů. Obecně se pak mnohem více napřímo vyjadřují velké nadnárodní firmy a asociace. To neplatí v ČR. Jedním z hlavních zjištění této práce tak je malá aktivita českých subjektů v souvislosti s tvorbou obchodních politik EU.

Evropská unie je světový obchodní lídr. Z hlediska využitelnosti a dopadů na jednotlivé členské státy jsou obchodní dohody pro Evropskou unii klíčové z pohledu udržitelnosti a dalšího fungování. Obchodní dohody a jejich implementace mají prokazatelně pozitivní dopad na ekonomické výsledky, celospolečenský rozvoj, zaměstnanost a další rozvoj. To podporují jak oficiální data EU, tak vypracované analýzy v jednotlivých zemích (např. rozsáhlá analýzy zadaná finskou vládou ohledně dopadů obchodních dohod na vybrané členské státy). Jako problematické se však jeví implementační mechanismy na úrovni národních států – komunikace o možnostech přístupu k informacím, možnostech ovlivňování vyjednávaných dohod či zasílání zpětné vazby EU, komunikace o výhodách dohod pro firmy, spolupráce vlády a organizací s firmami a obecně politická podpora praktické stránce tématu. Evropská unie využívá obchodní dohody k naplňování svých klíčových strategií a iniciativ. V posledních letech tedy můžeme sledovat větší důraz na implementaci strategických témat do obchodních dohod. To se týká i starších dohod včetně jejich průběžného vyhodnocování (ex post evaluace). Ve třetí části jsme se zaměřili na analýzu moderních obchodních dohod, ale také vyhodnocení problémů a negativních dopadů dohod stávajících. Jednalo se hlavně o dohody EU – Čína, USA, Japonsko,

Kanada, ale také Vietnam či Jižní Korea. Na téma obchodních dohod a aktuálních dopadů na firmy jsme se podívali komplexně, sesbírali jsme tedy dopady i z dalších dohod. Dopady jsme porovnali se 3 vybranými zeměmi (Německo, Finsko, Maďarsko).

V praktické části jsme se věnovali SWOT analýze českého prostředí, vlivu českých europoslanců v jednotlivých výborech EU, ale také problematice obchodních komor a asociací ve vybraných zemích. Asociace a obchodní komory hrají klíčovou roli v ovlivňování obchodní politiky EU ve všech vybraných státech. Proměnnou je povinné či dobrovolné členství. Zhodnotili jsme vliv typu členství na vliv jednotlivých států na politiky EU, možnosti inspirace některým systémem a jeho transformaci do českého prostředí. Legislativně jsme zanalyzovali možnost úpravy pravidel veřejné podpory (programů EU) za účelem podpory aktivního přístupu firem k tématům obchodní politiky EU. Vymodelovali jsme několik variant úpravy pravidel veřejné podpory (stanovením indikátorů, podporou vyčlenění personálních kapacit či financování členských poplatků) tak, aby došlo ke zvýšení efektivity a aktivity českých firem na úrovni tvorby obchodní politiky EU. V neposlední řadě jsme nastudovali přístup ve vybraných zemích. Zaujal nás projekt platformy FinnCham, kterým finská vláda podporuje sdružení a výměnu informací o obchodní politice na všech úrovních (stát, komory a asociace).

Jedním z klíčových výstupů práce je potřeba zvyšování znalosti a povědomí českých firem, asociací a komor o možnosti přímo či nepřímo se podílet na formování obchodní politiky EU. Zmapovali jsme všechny přímé i nepřímé nástroje na komunikaci s Evropskou komisí, Parlamentem i Radou.

V poslední části jsme se věnovali faktickému výzkumu mezi stakeholdery a firmami. Cílem výzkumu bylo rozklíčovat základní faktory nízké aktivity českých firem v oblasti tvorby, směřování a ovlivňování obchodní politiky EU. Výzkum jsme rozdělili do 2 základních částí – kvalitativní výzkum a doprovodný kvantitativní výzkum – dotazník. V rámci dotvoření obrazu jsme vzali v potaz i přístup třetích zemí (Finsko, Německo, Maďarsko, Belgie a další). Pomocí dat z veřejných a dostupných zdrojů, analýz a komentářů a diskusí se stakeholdery jsme potvrdili či vyvrátili několik klíčových hypotéz.

Jako doprovodná a neméně důležitá data nám sloužily výstupy z dotazníku, který byl zaslán českým firmám a institucím. Dotazník byl koncipován jako algoritmus – rozhodovací strom. Výzkum byl postaven na zjištění informací o znalosti témat obchodní politiky, nástrojů představených EU k podpoře obchodní politiky a možnostech jakými lze kontaktovat napřímo instituce EU a vyjadřovat svůj názor. V neposlední řadě jsme se dotazovali na zájem a důvody nízké účasti českých firem při ovlivňování dění na úrovni EU. Dohromady jsme obdrželi 90 vyplněných dotazníků. Mezi hlavní zjištění z výzkumu patří neinformovanost českých firem o aktivitách EU v oblasti obchodní politiky, téměř nulová účast při veřejných konzultacích a iniciativách sběru dat ze strany EU. Na druhou stranu respondenti vyjádřili velký zájem o ovlivňování dění na úrovni EU (69 % respondentů) avšak zároveň dodali, že neví, kde sehnat informace o možnostech a nástrojích a na koho se obrátit. Respondenti zároveň negativně hodnotili poskytované informace ze strany vlády a MPO ČR a uváděli jako důvod také neschopnost vyčlenit personální kapacity ve firmě pro sledování těchto témat nebo domněnku, že ČR je natolik malá země, že stejně nic nezmůže. Výzkum poskytl kvalitní data pro vyvození zásadních doporučení pro zadavatele analýzy.

Na závěr jsme navrhli 10 klíčových doporučení pro zadavatele této analýzy. Doporučení byla formulována s ohledem na jejich realizovatelnost a aplikovatelnost v českém prostředí.

Přehledy

Tabulky

Tabulka 1 – Vstupy do konzultace za vybrané státy EU.....	27
Tabulka 2 – Přehled vybraných odpovědí na výzvu komise ve věci revize obchodní politiky z roku 2020	27
Tabulka 4 – Přehled zněny v obchodě se zbožím a službami – posledních 10 let	35
Tabulka 5 – Přehled mezinárodních vnějších dohod dle stavu rozpracovanosti	37
Tabulka 6 – Počet aktuálně uzavřených obchodních dohod EU	38
Tabulka 7 – Meziroční růst v obchodu / preferenční partneři – ostatní.....	38
Tabulka 8 – Malé a střední podniky v EU.....	39
Tabulka 9 – Přehled Ex post hodnocení obchodních dohod EU	45
Tabulka 10 – Podíl pracovních míst navázaných na export do USA, dle krajů a odvětví	50
Tabulka 11 – Srovnání podílu pracovních míst s vazbou na export do USA	51
Tabulka 12 – Export do Japonska porovnání mezi zeměmi (ČR, Finsko, Maďarsko a Německo)	53
Tabulka 13 – Export do Kanady porovnání mezi zeměmi (ČR, Finsko, Maďarsko a Německo) .	57
Tabulka 14 – Vnější dohody EU a Vietnam	58
Tabulka 15 – Export do Vietnamu porovnání mezi zeměmi (ČR, Finsko, Maďarsko a Německo)	58
Tabulka 16 – Výhody a nevýhody státního modelu – povinné členství v komoře	68
Tabulka 17 – Přehled subjektů registrovaných v rejstříku transparentnosti z CZ, DE, FI, HU....	83
Tabulka 18 – Přehled oslovených firem a reakce, výzkum	92

Obrázky

Obrázek 1 – Rozložení křesel v Evropském parlamentu po vystoupení Velké Británie z EU	8
Obrázek 2 – Přehled stavu obchodních dohod v roce 2022	36
Obrázek 3 – Přehled lokalit s českými exportéry do USA (dle počtu zaměstnanců vázaných na export do USA)	50
Obrázek 4 – Přehled lokalit s největším zastoupením českých exportérů do Japonska,	53
Obrázek 5 – Přehled lokalit s největším zastoupením českých exportérů do Kanady,	57

Modely

Model 1 – SWOT analýza aktuální situace v ČR– obchodní politika	65
Model 2 – Rozhodovací algoritmus pro odpovědi respondentů	90

Grafy

Graf 1 – Znázorňující rozdělení respondentů reagujících na výzvu EK na revizi obchodní politiky EU	25
Graf 2– Rozložení reakcí z Německa na konzultaci obchodní politiky 2020	30
Graf 3 – Hlavní obchodní partneři EU).....	35
Graf 4 – Hlavní preferenční obchodní partneři EU (pod obchodní dohodou)	36
Graf 5 - Export EU dle klíčových odvětví, srovnání let 2011 a 2021	62
Graf 6 - Import EU dle klíčových odvětví, srovnání let 2011 a 2021.....	62

Graf 7 – Přehled obchodu se zbožím - 5 největších partnerů (import / export) pro EU, ČR, Německo, Maďarsko, Finsko	63
Graf 8 – Rozdělení připomínek dle respondentů na téma „Obchod – mechanismus pro odrazování a mírnění donucovacích opatření ze strany zemí mimo EU“	77
Graf 9 – Rozdělení připomínek dle respondentů na téma „Revize celního kodexu Unie“	78
Graf 10 – Počet respondentů dle států na téma „Revize celního kodexu Unie“	78
Graf 11 – Kategorie subjektů zapsaných v rejstříku transparentnosti EU	80
Graf 12 – Počty subjektů zapsaných v rejstříku transparentnosti EU.....	80

Seznam zkratk

CI	Czechinvest
CT	Czechtrade
ČR	Česká republika
EEN	Enterprise Europe Network
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
EU	Evropská unie
GDP	Gross Domestic Product (HDP)
HKČR	Hospodářská komora České republiky
MF	Ministerstvo financí
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
MZE	Ministerstvo zemědělství
SPČR	Svaz průmyslu a obchodu ČR
TC AV ČR	Technologické centrum Akademie věd ČR
HDP	Hrubý domácí produkt
ČNB	Česká národní banka
MSP	Malé a střední podniky
SME	Small and medium enterprises, malé a střední firmy
ČSÚ	Český statistický úřad
DFI	Development Finance Institution
WTO	Světová obchodní organizace
FTA	Free Trade Agreement, dohoda o volném obchodu
FDI	Foreign Direct Investment, přímé zahraniční investice
EK	Evropská Komise
EP	Evropský Parlament
ER	Evropská Rada
GI	Geographical Indication, geografická indikátor
EPA	Economic Partnership Agreement, dohoda o ekonomické spolupráci
MRA	Mutual recognition agreement, dohoda o vzájemném uznání
OECD	Organizace pro vzájemnou ekonomickou spolupráci a rozvoj
atd.	a tak dále
apod.	a podobně

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Monografie

- FOJTÍKOVÁ, Lenka. *Zahraniční obchodní politika ČR: Historie a současnost*. Praha: C. H. Beck, 2009, 246 s. ISBN 978-80-7400-128-4.
- ŠTĚRBOVÁ, Ludmila a kolektiv. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing, 2013, 368 s. ISBN 978-80-247-4694-4.
- TOMÁŠEK, M., TÝČ, V., PETRLÍK D. a kol. *Právo Evropské unie*. 3. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2021. 512 s. ISBN 978-80-7502-491-6.
- SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-352-3.
- DAVID, Vladislav a Pavel SLADKÝ. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 3. aktualizované vyd. 2022. 544 s. ISBN 978-80-7502-497-8.
- MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné - obecná část - a poměr k jiným právním systémům*. Brno: Munipress. 7. vyd. 2020. 396 s. ISBN 978-80-210-9510-6
- SACK, Detlef. *Chambers of Commerce in Europe*. Germany: Palgrave Macmillan, 2021, 325 s. ISBN 978-3-030-62700-3.
- ZBOŘIL, Kamil. *Marketingový výzkum: Metodologie a aplikace*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2003, 171 s. ISBN 80-245-0615-7.

Právní předpisy

- Zákon č. 301/1992 Sb. o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky
- SMLOUVA O FUNGOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE (KONSOLIDOVANÉ ZNĚNÍ)
- Nařízení Komise (EU) č. 2020/402 ze dne 14. března 2020, kterým se vývoz některých produktů podmiňuje předložením vývozního povolení
- Prováděcí nařízení Komise (EU) č. 2020/402 ze dne 14. března 2020, kterým se vývoz některých produktů podmiňuje předložením vývozního povolení
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 7/1995 Sb. m. s., o sjednání Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé

Judikatura

- Rozsudek ze dne 10. března 1998, komise v. Německo, C-122/95, EU:C:1998:94
- Rozsudek ze dne 18. července 2013, Daiichi v. Demo C-414/11, EU:C:2013:520

Online publikace

- *ABC Práva EU* [online]. Lucemburk, 2016 [cit. 2022-07-16]. ISBN 978-92-79-71659. Dostupné z: <https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/cs/>
- TETOUROVÁ, Eva. *Možnosti zapojení národních parlamentů do rozhodovacích postupů na úrovni EU v režimu Lisabonské smlouvy* [online]. Praha, září 2020, s. 48 [cit. 2022-07-17]. ISSN 2533-4131. Studie č. 1.246. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=81964>

- Evropská komise. *Transatlantické obchodní a investiční partnerství (TTIP) - 10 největších mýtů o TTIP: Jak rozeznat fakta od fikce* [online]. Lucemburk, 2015 [cit. 2022-09-24]. ISBN 978-92-79-46846-9. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/may/tradoc_153495.pdf
- DG Trade. *Ex-post evaluation of the impact of trade chapters of the Euro-Mediterranean Association Agreements with six partners* [online]. Luxembourg, 2021, s. 930 [cit. 2022-10-15]. ISBN 978_92_76_29224_1. Dostupné z: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/fab9bddd-9106-11eb-b85c-01aa75ed71a1>
- The Rt Hon the Lord Heseltine of Thenford CH. *Chambers of Commerce – International Comparisons* [online]. 2012 [cit. 2022-08-22]. URN 12/1214. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/36223/12-1214-no-stone-untuned-chambers-of-commerce-international-comparisons.pdf

Internetové zdroje

- Evropská rada – Rada Evropské unie. *Obchodní politika EU* [online]. 2.12.2020 [cit. 2022-07-14]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/trade-policy/>
- Docip. *Directorate-Generals (DGs) of the European Commission* [online]. [cit. 2022-07-15]. Dostupné z: https://www.docip.org/fileadmin/documents/Docip/Documents_permanents/DG_Commission_europenne_EN.pdf
- Vláda České republiky. *Výbor pro Evropskou unii* [online]. [cit. 2022-07-17]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/veu/vybor-pro-evropskou-unii-22560/>
- Vláda České republiky. *Odbor koordinace evropských politik* [online]. [cit. 2022-07-17]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/organizace-utvaru/koordinace-evr-politik/odbor-koordinace-evropskych-politik-31439/>
- Senát Parlamentu České republiky. *Výbor pro záležitosti Evropské unie* [online]. [cit. 2022-07-17]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/web/internet/7/struktura/vybory/veu>
- European Parliament. *Řádný legislativní postup* [online]. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/infographic/legislative-procedure/index_cs.html#step4-citizeninvolvement
- Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Systém tvorby obchodní politiky EU vůči třetím zemím*. [online]. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/tvorba-principy-a-strategie-obchodni-politiky/system-tvorby-obchodni-politiky-eu-vuci-tretim-zemim--38699/>
- European Commission. *Obnovená obchodní politika pro silnější Evropu – Oznámení o konzultaci* [online]. 2020 [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/july/tradoc_158877.pdf
- Evropská rada – Rada Evropské unie. *Mezinárodní dohody – úloha Rady* [online]. 9.11.2017 [cit. 2022-07-30]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/international-agreements/>

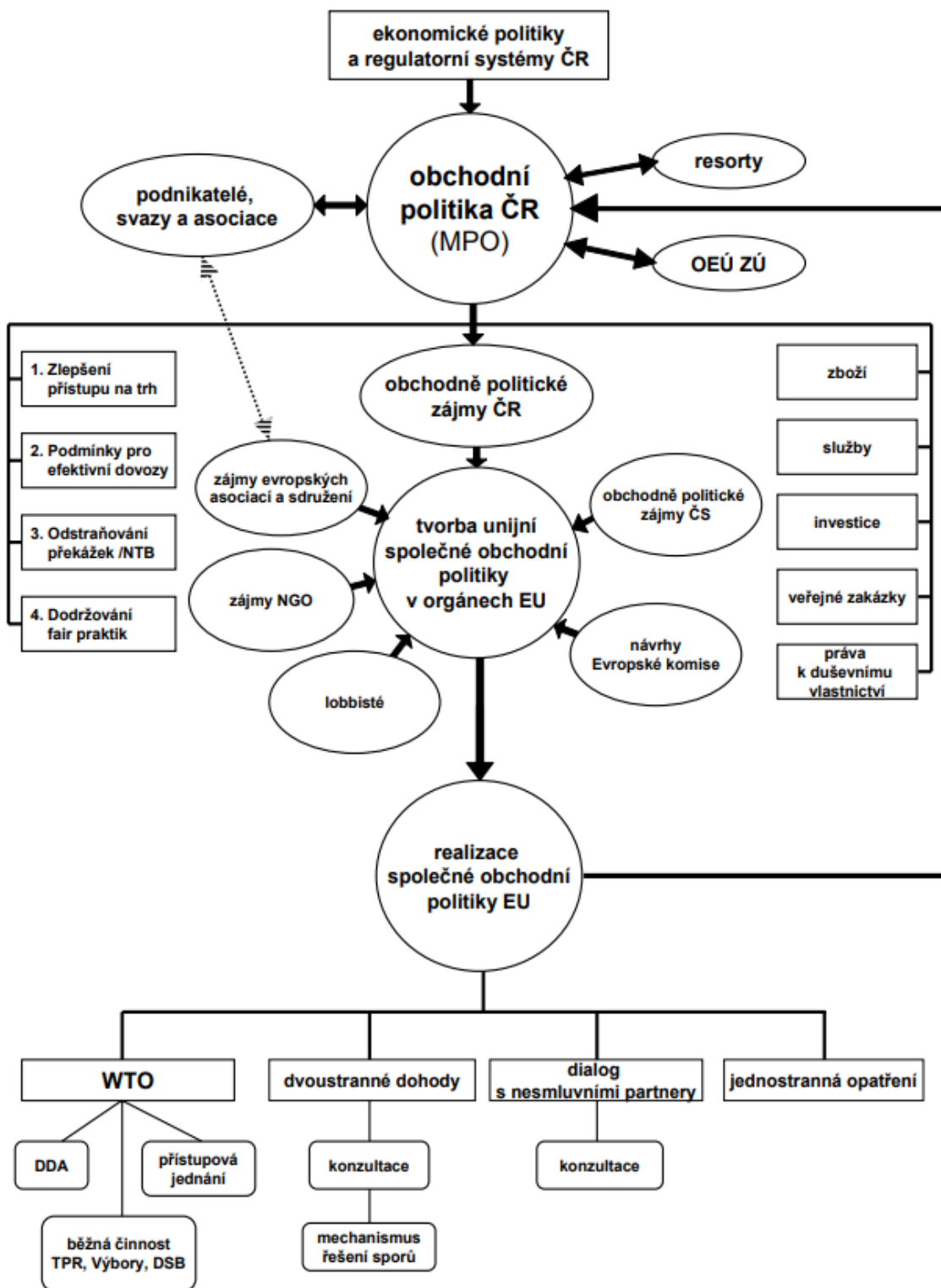
- Evropská rada – Rada Evropské unie. *Infografika – Úloha EU v celosvětovém obchodu* [online]. 15.11.2021 [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/the-eu-s-role-in-global-trade/>
- World Trade Organization. *The case for open trade* [online]. [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact3_e.htm
- European Commission. *Annual report on Implementation and Eforcement of EU Trade Agreements* [online]. 27.10.2021 [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact3_e.htm
- European Commission. *EU-Japan EPA Joint Minutes of the 2nd meeting of the Committee on Government Procurement between the European Union and Japan for an Economic Partnership* [online]. 10.02.2021 [cit. 2022-09-24]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/march/tradoc_159469.pdf
- European Commission. *The EU-CARIFORUM Economic Partnership Agreement* [online]. [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-cariforum-economic-partnership-agreement>
- European Commission. *United States: EU trade relations with the United States. Facts, figures and latest developments.* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/united-states_en
- The Guardian. *EU trade negotiator talks down TTIP failure report* [online]. 29.08.2016 [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/business/2016/aug/29/eu-trade-negotiator-talks-down-ttip-failure-report-sigmar-gabrie>
- CIRCABC. *THE ECONOMIC IMPACT OF THE EU-JAPAN ECONOMIC PARTNERSHIP AGREEMENT (EPA)* [online]. 8.8.2022 [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/162cb92c-59ca-40a6-9e13-8cf56b4543cc/details>
- European Commission. *EU trade relations with Japan. Facts, figures and latest developments.* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/japan_en
- CIRCABC. *Transparency Policy in DG TRADE* [online]. 6.8.2022 [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/japan_en
- Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Mapa obchodní politiky ČR jako člena Evropské unie* [online]. [cit. 2022-08-12]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/33015/60925/636000/priloha001.pdf>
- *The Hungarian Chamber of Commerce and Industry* [online]. 2022 [cit. 2022-08-26]. Dostupné z: <https://mkik.hu/en>
- IHK Darmstadt Rhein Main Neckar. *The IHK membership fee* [online]. [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: <https://www.ihk.de/darmstadt/en/servicelabels/aboutus/zf-merkblatt-2533018>
- IHK Munchen und Oberbayern [online]. [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: <https://www.ihk.de/darmstadt/en/servicelabels/aboutus/zf-merkblatt-2533018>
- Hospodářská komora České republiky. *O nás* [online]. [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: <https://komora.cz/o-nas/>

- Eurochambres. Who we are [online]. [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: <https://www.eurochambres.eu/about/who-we-are/>
- DIHK - Association of German Chambers of Commerce and Industry. *Surveys* [online]. 2022 [cit. 2022-08-28]. Dostupné z: <https://www.eurochambres.eu/about/who-we-are/>
- Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Možnost přímo ovlivnit budoucnost obchodní politiky bude pro veřejnost otevřená až do půlky září* [online]. 28.7.2020 [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/tvorba-principy-a-strategie-obchodni-politiky/moznost-primo-ovlivnit-budoucnost-obchodni-politiky-bude-pro-verejnost-otevrena-az-do-pulky-zari--255947/>
- European Commission. *European Commission kicks off major EU trade policy review* [online]. 16.6.2020 [cit. 2022-09-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1058
- European Commission. *EU trade & investment policy review* [online]. 16.6.2020 [cit. 2022-09-03]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12451-EU-trade-investment-policy-review_en
- World Trade Organization. *Agreement on Government Procurement* [online]. [cit. 2022-09-08]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/gp_gpa_e.htm
- Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Ministři obchodu diskutovali o nové strategii obchodní politiky EU* [online]. 3.3.2021 [cit. 2022-09-09]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/ministri-obchodu-diskutovali-o-nove-strategii-obchodni-politiky-eu--259874/>
- CIRCABC. *Consultations* [online]. [cit. 2022-09-09]. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/e9d50ad8-e41f-4379-839a-fdfe08f0aa96/library/b7341cb8-de80-4564-9a41-77cd2bba6dec>
- Evropská Komise. *Podělte se o svůj názor: Navrhněte zjednodušení!* [online]. [cit. 2022-09-11]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say-simplify_cs
- Portál Evropské unie. *Rejstřík transparentnosti* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage.do>
- Evropská Komise – DG Trade. *Access2Markets* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/home>
- Evropská Komise - DG Trade. *Access2Markets: Cesta k úspěchu na mezinárodních trzích* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/stories/cesta-k-uspechu-na-mezinarodnich-trzich>
- European Council. *Free Trade Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and the Republic of Korea, of the other part* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2022/10/07/>
- Evropská Komise – DG Trade. *Access2Markets: Jak číst obchodní dohodu* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/content/jak-cist-obchodni-dohodu>
- Svaz průmyslu a dopravy ČR. *Online seminář k portálu Access2Markets* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://www.spcr.cz/kalendar-akci/detailudalosti/3770/seminare/online-seminar-k-portalu-access2market>

- Evropská Komise – DG Trade. *Access2Markets: Prezentace* [online]. [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/cs/videos/access2markets-presentation>
- European Commission. *REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on Implementation and Enforcement of EU Trade Agreements* [online]. 27.10.2021 [cit. 2022-10-06]. Dostupné z: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/september/tradoc_159794.pdf?fbclid=IwAR2arPEmq7_J8nUu4gajuqvxdCLdz1lp-ySFVQFQEWaUvPI0hC_WH3m2vmU
- CIRCABC. *Civili Society Dialogues meetings: ACTIVE ORGANIZATIONS* [online]. [cit. 2022-08-24]. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/e0f56e8c-171c-489e-9421-9987745376ae/library/33995619-ff21-4adf-9268-b90ee43dc574/details>
- Euroskop.cz. *Čeští europoslanci* [online]. 27.10.2021 [cit. 2022-10-01]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/cr-a-eu/cesi-a-eu/cesti-europoslanci/>
- Svaz průmyslu a dopravy České republiky. *Svaz průmyslu na Sněmu předal vládě 7 úkolů* [online]. 4.10.2022 [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://www.spcr.cz/pro-media/tiskove-zpravy/15621-svaz-prumyslu-na-snemu-pred-vlade-7-ukolu>
- Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Vyhodnocení dotazníku pro podnikatele* [online]. 7.2.2020 [cit. 2022-08-10]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podnikani-v-eu/verejne-konzultace-a-pruzkumy/vyhodnoceni-dotazniku-pro-podnikatele--252727/>
- Web CZ PRES 2022, *České předsednictví v Radě Evropské unie* [online]. [cit. 2022-10-16]. Dostupné z: <https://czech-presidency.consilium.europa.eu/>
- Svaz průmyslu a dopravy České republiky. *Silný hlas byznysu v Evropě* [online]. 15.8.2022 [cit. 2022-10-08]. Dostupné z: <https://www.spcr.cz/aktivity/evropske-a-mezinarodni-vztahy/sp-v-mezinarodnich-organizacich/15527-silny-hlas-byznysu-v-evrope>
- Languagemagazine. *Could French Prevail in Europe?* [online]. 18.2.2022 [cit. 2022-10-09]. Dostupné z: <https://www.languagemagazine.com/2022/02/18/could-french-prevail-in-europe/>
- The Guardian. *European parliament has 24 official languages, but MEPs prefer English* [online]. 21.5.2014 [cit. 2022-10-09]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/education/datablog/2014/may/21/european-parliament-english-language-official-debates-data>
- Ministry for Foreign Affairs of Finland. *EU trade agreements benefit Finnish companies* [online]. [cit. 2022-10-09]. Dostupné z: EU trade agreements benefit Finnish companies
- Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Dohody o volném obchodu* [online]. [cit. 2022-10-09]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/dohody-o-volnem-obchodu/>
- ANDRLE, Veronika, Patrik URBAN a Vojtěch ŠTĚPÁNEK. *Ministerstvo průmyslu a obchodu. MAPOVÁNÍ UDRŽITELNOSTI ČESKÝCH FIREM V KONTEXTU MEZINÁRODNÍHO OBCHODU* [online]. 08/2022 [cit. 2022-10-09]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/zahranicni-obchod/spolecna-obchodni-politika-eu/2022/9/FV_TSD_mapovani-udrzitelnosti-CR-firem_51230.pdf

Příloha č. 1 – Schéma obchodní politiky ČR jako člena EU¹⁰¹

Mapa obchodní politiky ČR jako člena Evropské unie

Příloha č. 2 – Přehled stran a pozic českých europoslanců

Přehled strany a pozic českých Europoslanců¹⁰²

Strana / Frakce v rámci Evropského Parlamentu	Počet	Jméno Europoslance a strana	Pozice v rámci výborů
Identita a demokracie	2	Hynek Blaško (SPD)	člen IMCO, SEDE, D-MD
		Ivan David (SPD)	člen AGRI, DC-N, DCAS
skupina RENEW Europe	5	Dita Charanzová (ANO 2011)	místopředsedkyně evropského parlamentu členka BURO, IMCO, D-US
		Martina Dlabajová (ANO 2011)	členka ITRE, COVI, DACP
		Martin Hlaváček (ANO 2011)	místopředseda výboru pro daňové záležitosti – FISC člen AGRI, D-TR
		Ondřej Knotek (ANO 2011)	člen REGI, D-ME
		Ondřej Kovařík (ANO 2011)	člen ECON, D-CA
Strana zelených	3	Markéta Gregorová (Piráti)	místopředsedkyně v Parlamentním shromáždění Euronest – DEPA členka INTA, ING2, DSCA
		Marcel Kolaja (Piráti)	člen BURO, QUE, IMCO, D-US
		Mikuláš Peksa (Piráti)	člen ITRE, D-UA
Skupina Evropských konzervativců a reformistů	4	Evžen Tošenovský (ODS)	člen ITRE, D-JP
		Alexandr Vondra (ODS)	člen ENVI, SEDE, D-US, DMED
		Veronika Vrecionová (ODS)	členka AGRI, DAND, DLAT
		Jan Zahradil (ODS)	místopředseda Výboru pro mezinárodní obchod – INTA člen D-UK, DASE
Poslanecký klub Evropské lidové strany (Křesťanských demokratů)	5	Luděk Niedermayer (TOP 09 + STAN)	místopředseda Hospodářského a měnového výboru – ECON člen FISC, D-US
		Stanislav Polčák (STAN)	člen ENVI, DMAG, DMED
		Jiří Pospíšil (TOP 09 + STAN)	člen JURI, D-IR
		Michaela Šojdrová (KDU – ČSL)	místopředsedkyně Výboru pro kulturu a vzdělávání – CULT

¹⁰¹ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Mapa obchodní politiky ČR jako člena Evropské unie* [online]. [cit. 2022-08-12]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/33015/60925/636000/priloha001.pdf>

¹⁰² Zpracování vlastní, zdroj webové stránky jednotlivých Europoslanců a Evropského Parlamentu

			členka DSCA, DEPA
		Tomáš Zdechovský (KDU – ČSL)	místopředseda Výboru pro rozpočtovou kontrolu – CONT člen EMPL, D-JP, DSAS
Levice v Evropském Parlamentu – GUE/NGL	1	Kateřina Konečná (KSČM)	členka IMCO, TRAN, COVI, DSCA, DEPA
Skupina progresivní aliance socialistů a demokratů v EP	1	Radka Maxová (Nezávislá)	členka FEMM
Celkem	21		

Příloha č. 3 – Elektronické zdroje

Složka „ELEKTRONICKÉ ZDROJE“

Složka „EMAILY“, vybrané emailové odpovědi získané během zpracování analýzy

Složka „VÝZKUM-DATA“, matice dat – výzkum